

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

**14-18 YAŞ ARASINDAKİ ERGENLERİN COVID-19 PANDEMİSİ
SÜRECİNDE SOSYAL ETKİLEŞİM DENEYİMLERİ**

Didem TUNÇYÜREK

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2023

14-18 YAŞ ARASINDAKİ ERGENLERİN COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE
SOSYAL ETKİLEŞİM DENEYİMLERİ

Didem TUNÇYÜREK

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2023

KABUL VE ONAY

[Öğrencinin Adı Soyadı] tarafından hazırlanan "[Tezin Adı]" başlıklı bu çalışma, [Savunma Sınavı Tarihi] tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından [Tezin Türü] olarak kabul edilmiştir.

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Başkan)

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Danışman)

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Üye)

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Üye)

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Üye)

Bu tez çalışmasında Sayın (Unvanı, Adı ve Soyadı) Ortak Danışman olarak görev almıştır.

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof.Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

...../...../.....

[İmza]

[Öğrencinin Adı SOYADI]

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlerle ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.**

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, **Tez Danışmanının nvani, Adı SOYADI** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

[İmza]

[ğrencinin nvani (varsa). Adı SOYADI]

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının başından sonuna kadar bilgi birikimini, desteğini ve zamanını benden esirgemeyen, kendisine ne zaman danışsam beni ilgiyle ve anlayışla karşılayan değerli danışmanım Prof. Dr. Tuğça Poyraz'a teşekkür ederim. Tez savunmama katılarak bana zaman ayıran Prof. Dr. Erdal Aksoy ve Dr. Öğr. Üyesi Halim Çavuşoğlu hocalarıma teşekkür ederim.

Görüşme talebimi geri çevirmeyerek bu araştırmaya zaman ayıran katılımcıların her birine teşekkür ederim.

Çalışmam süresince arkadaşlıkları ve destekleri için Süeda Horzum, Saliha Karaköse ve Özlem Ateş'e teşekkür ederim. Her zaman yanımda olan çok değerli anne ve babama destekleri için teşekkür ederim.

Son olarak sevgisi ve desteği ile yanımda olan Yunus Emre Tunçyürek'e teşekkür ederim.

ÖZET

TUNÇYÜREK, Didem. *14-18 Yaş Arasındaki Ergenlerin COVID-19 Pandemisi Sürecindeki Sosyal Etkileşim Deneyimleri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2023.

Bu nitel çalışmanın amacı, COVID-19 Pandemisi ve pandeminin getirdiği sosyal izolasyonla beraber “yeni normal” sürecinin, 14-18 yaş arası ergenlerin sosyal etkileşim deneyimlerinde nasıl bir rol oynadığını anlamaktır. Aile bireyleri ile “normalde” olduğundan daha fazla vakit geçirme, akranlarından uzun süreli ayrı kalma ve çevrimiçi bir şekilde öğrenim görme deneyimi, ergenler için benzeri görülmemiş bir deneyim olmuştur. Araştırmada 25 kadın, 10 erkek olmak üzere 35 ergen katılımcı ile görüşülmüştür. Her ergenden aile bireyleri, akranları ve öğretmenleri bağlamındaki sosyal etkileşim ağları içinde pandeminin nasıl bir rol oynadığını ifade etmeleri istenmiştir. Bu verilerin değerlendirilmesi ile ergenlerin sosyal etkileşim deneyimleri ve kaygı deneyimleri olmak üzere iki ana tema belirlenmiştir: Sosyal etkileşim deneyimlerinin ergenlerin cinsiyetlerine, yaşlarına, kaygı düzeylerine, ebeveynlerinin tutumuna ve okullarının türüne göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Pandemi sürecinde ergenler özelinde sağlık kaygısı, eğitim kaygısı ve sosyal kaygı olmak üzere üç tür kaygının öne çıktığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler

COVID-19, pandemi, ergenlik, sosyal etkileşim, sosyalizasyon.

ABSTRACT

TUNÇYÜREK, Didem. *Social Interaction Experiences of Adolescents Aged 14-18 During COVID-19 Pandemic*, Master's Thesis, Ankara, 2023.

This study aims to understand how the new normal arisen from COVID-19 pandemic and resulting social isolation play a role in the social interaction experiences of the adolescents aged 14 to 18. The experience of the spending more time with family members, prolonged separation from peers, and online education have created an unprecedented phenomenon for adolescents. In this study, thirty-five adolescent participants, 25 women and 10 men, were interviewed. Each one was asked to describe how the pandemic played a role in social interaction networks in the context of family members, peers, and teachers. As a result, two main subjects are determined: Adolescents' social interaction and anxiety experiences. The social interaction experiences differ according to adolescents' the genders, ages, anxiety levels, school types, and parents' attitudes. Furthermore, participants express prominently health, educational, and social anxiety.

Keywords

COVID-19, pandemic, adolescence, social interaction, socialization.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	x
TABLOLAR DİZİNİ	xi
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ	4
1.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi.....	4
1.1.1. Araştırmanın Konusu	4
1.1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.1.3. Araştırmanın Problem Cümleleri	6
1.1.4. Sınırlılık	7
1.2. Araştırmanın Yöntemi	7
1.2.1. Araştırmanın Veri Toplama Tekniği ve Veri Toplama Süreci.....	9
1.2.2. Görüşme Formunun Oluşturulması.....	10
1.2.3. Araştırma Verilerinin Analiz Süreci	11
1.3. Literatür Taraması.....	13
1.3.1. Ergenlerin Aile Bireyleri ile Etkileşimini İçeren Çalışmalar	14
1.3.2. Ergenlerin Akranları ile Etkileşimini İçeren Çalışmalar.....	15

1.3.3.	Ergenlerin Öğretmenleri ile Etkileşimi İçeren Çalışmalar.....	16
2.	BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ	17
2.1.	Araştırmanın Kavramsal Çerçevesi	17
2.1.1.	COVID-19 Pandemisi Ve Sosyal İzolasyon	17
2.1.2.	Ergenlik.....	21
2.1.3.	Sosyalizasyon.....	25
2.2.	Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi	27
2.2.1.	Ulrich Beck'in Risk Toplumu Kuramı.....	27
2.2.2.	Anthony Giddens'in Ontolojik Güvenlik Kavramı.....	30
2.2.3.	Frank Furedi'nin Korku Kültürü Kuramı.....	32
3.	BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN BULGULARI.....	35
3.1.	Ergenlerin Sosyal Etkileşim Deneyimleri.....	35
3.1.1.	Aile İçi Sosyal Etkileşim Deneyimleri.....	37
3.1.2.	Akran Grupları ile Sosyal Etkileşim Deneyimleri	50
3.1.3.	Öğretmenleri ile Sosyal Etkileşim Deneyimleri	53
3.2.	Ergenlerin Kaygı Deneyimleri.....	57
3.2.1.	Sağlık Kaygısı	59
3.2.2.	Eğitim Kaygısı	64
3.2.3.	Sosyal Kaygı	69
	SONUÇ.....	73
	KAYNAKÇA	80
	EK 1. Orijinallik Raporu.....	90
	EK 2. Etik Kurul İzni	91
	EK 3. T.C. Sağlık Bakanlığı Covid-19 Bilimsel Araştırma Değerlendirme Komisyonu İzin Yazısı	92
	EK 4. Gönüllü Katılım Formu	93

EK 5. Görüşme Soruları.....94

KISALTMALAR

Akt. : Aktaran

COVID-19: Coronavirus Disease 2019

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

MERS: Middle East Respiratory Syndrome

OECD: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı

SARS: Severe Acute Respiratory Syndrome

SARS-CoV-2: Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus 2

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. <i>Katılımcıların Demografik Bilgileri</i>	11
Tablo 2. <i>Sosyal Etkileşim Deneyimi Temasının Kod ve Kategorileri</i>	35
Tablo 3. <i>Kaygı Deneyimine İlişkin Temanın Kod ve Kategorileri</i>	58

GİRİŞ

Dünyayı ilgilendiren bir sağlık sorunu olarak COVID-19 Pandemisi, kısa bir süre içinde toplumun her kurumuna doğrudan ya da dolaylı olarak etki etmiş; zorunlu uygulamalar yaratmış ve toplumsal yaşam pratiklerini değiştirmiştir. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (Organisation for Economic Co-operation and Development) (OECD), COVID-19 Pandemisinin uzun vadede öngörülemeyen birçok ekonomik ve sosyal soruna yol açacağını, Heise (2021) ise yakın gelecekte hem COVID-19'un hem de COVID-19'un mutasyonlarının hayatlarımıza getireceği risklerin belirsiz olduğunu belirtmektedir (Zinn, 2021: 611). Bu sebeple araştırmacıların pandemiye dair artarak ilerleyen bir keşfetme ve anlamlandırma çalışması içinde olduğu görülmektedir (Zinn, 2021: 603).

COVID-19 Pandemisi, toplumun her kesimini veya her grubunu benzer ya da farklı zorluklarla derinden etkilerken, ergenleri uzun süre evde kalma zorunluluğu, ev içinde kişisel alanın eksikliği, eğitim-öğretim ortamından uzaklaşma, çoğu sosyal etkileşim alanından mahrum kalma, eğlence kaynaklarından uzak kalma, hastalığa kendinin ya da yakınlarının yakalanması korkusu, geleceğe yönelik belirsizlik hissi gibi zorluklarla birçok konuda etkilemiştir (Bozkurt vd., 2020; Zhou vd., 2020).

Sosyal ilişkisel teoriler tipik olarak, yakın ilişkiler arasında makul derecede gelişimsel devamlılık olduğunu ancak bu ilişkilerin işlevleri ve süreçlerinin ergenlik boyunca değiştiğini belirtmektedir. Ebeveynler, çocukluğun başlarında birincil sosyalleşme kaynakları olarak kabul edilir ve kardeşler yine çocuklukta ve genellikle erken ergenliğe kadar okul dışındaki birincil sosyal kaynaklardır. Orta ergenlikte ve devamında, ergenler geliştirmekte olan özerkliklerini savunmak için aile üyelerinden bağımsızlık çabası içine girerler ve akranları onlar için daha aktif sosyalleşme kaynakları haline gelir (Steinberg, 2007). COVID-19 Pandemisi evde kalma şartı süresince, ergenler genellikle tercih ettikleri yüz yüze sosyal etkileşim kaynaklarına, yani akranlarına daha az erişebilmişlerdir. Bu durumda, birçok ergen için ebeveynler ve kardeşler daha merkezi bir arkadaş ve sosyal etkileşim kaynağı haline gelmiştir.

COVID-19 Pandemisi okulları eğitim-öğretim sunumunda değişiklik yapmaya zorlamış ve bu değişiklik öğrencileri duygusal, sosyal ve akademik olarak etkilemiştir. İlişkisel-Kültürel Teori, anlamlı sosyal ilişkilerin öğrencilerde gelişmeyi desteklediğine ve bireysel refah için hayati önem taşıdığına dikkat çekmektedir. Çünkü sosyal ilişkiler, öğretmen-öğrenci ilişkileri, öğrencileri akademik, sosyal ve duygusal olarak desteklemek için bir araçtır. Güçlü öğretmen öğrenci ilişkileri, öğrencilerin öğrenme deneyimlerinin temel bir parçasıdır. Güçlü ilişki, öğrencinin okul içi akademik ve sosyal katılımı, öğrencilerin daha az rahatsız edici davranışta bulunması, daha kolay sosyal uyumu, daha düşük okulu bırakma davranışı ile bağlantılıdır (Schwartz ve Holloway, 2014; Sparks, 2019). Pandemi sürecinde eğitimin biçim ve mekân değiştirmesi ile eğitimin “yeni normal” zemininde yeniden inşa edileceği ve toplumlarda politika yapıcılarının, öğretmenlerin ve öğrencilerin bu yeni sürece uyum sağlamak konusunda daha yoğun çaba sarf etmeleri gerektiği öngörülmektedir (Carvalho ve Hares, 2020; akt. Tuna, 2021: 331). Öngörülere dayanarak değerlendirildiğinde, hayatında en yoğun değişimi yaşayan ergenlik dönemindeki gençlerin COVID-19 sürecindeki sosyal etkileşim deneyimleri ele alınmaya değer görülmüştür.

Pandeminin ilk döneminde tıbbi süreçlere ve sonuçlara odaklanan çalışmalar zamanla pandeminin ekonomik, akademik, sosyolojik, psikolojik ve hatta siyasi sonuçlarına da odaklanmaya başlamıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde de aktarıldığı üzere literatüre bakıldığında, COVID-19 Pandemisinde ergenlerin deneyimlerinin daha çok akademik ve psikolojik bağlamda çalışıldığı, sosyolojik bağlamda değerlendirmenin sınırlı olduğu ve sosyal etkileşim deneyimlerini merkeze alan bir çalışmanın olmadığı görülmüştür. Bu çalışmada sosyolojinin temel kavramlardan biri olan sosyal etkileşime odaklanılarak ergenlerin COVID-19 deneyimi keşfedilmek istenmiştir.

Beş bölümden oluşan bu çalışmanın birinci bölümünde, ilk başlık araştırmanın konusuna, amaç ve önemine, sınırlılıklarına; ikinci başlık ise araştırmanın yöntem ve tekniğine ayrılmıştır. Yöntem başlığı altında verilerin toplanma süreci, görüşme formların oluşturulması ve analiz edilmesi süreci aktarılmıştır. Üçüncü başlıkta araştırma konusunu ele alan daha önceki çalışmaları kapsayan literatüre yer verilmiştir. İkinci bölümde, kavramsal ve kuramsal çerçeve başlığı altında, COVID-19 ve sosyal

izolasyon, ergenlik ve sosyalizasyon kavramları ele alınmış; kuramsal çerçevede ise Risk Toplumu, Ontolojik Güvenlik ve Korku Kültürü kavramları ele alınmıştır. Araştırmanın konusu ile ilgili bulunan diğer çalışmalara da yer verilmiştir. U. Beck'in Risk Toplumu kuramı, A. Giddens'in Ontolojik Güvenlik kavramı ve F. Furedi'nin Korku Kültürü kuramı aktarılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümde ise, verilerin değerlendirilmesi neticesinde elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulgular sosyal etkileşim deneyimleri ve kaygı deneyimleri olmak üzere iki ana temadan oluşmaktadır. Sosyal etkileşim deneyimleri ergenlerin aile içi etkileşimlerini, akranları ile olan etkileşimlerini ve son olarak uzaktan eğitim sürecinde öğretmenleri ile etkileşimlerini kapsamaktadır. Ergenlerin kaygı deneyimi ise pandemi sürecinde sağlığa ilişki kaygı deneyimlerini, eğitim sürecine (akademik durumlarına) ilişkin kaygı deneyimlerini ve sosyal hayatlarına ilişkin kaygı deneyimlerini kapsamaktadır.

1. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

1.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi

1.1.1. Araştırmanın Konusu

2019 yılının Aralık ayında Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19) ilk olarak Çin'in Hubei Eyaleti, Wuhan'da patlak vermiştir ve daha sonra Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından uluslararası bir halk sağlığı acil durumu ilan edilmiştir (Wang vd., 2020). Yeni koronavirüs hastalığı Mart 2020 itibarıyla Çin dışındaki 201 ülkeye ve bölgeye yayılmış; bu kadar çok ülkenin ve insanın yeni koronavirüs hastalığından hızlı bir şekilde etkilenmesi dünya genelinde endişe yaratmıştır.

Tüm dünyayı etkisi altına alan yeni koronavirüs hastalığı Türkiye'de de yayılım göstermiş ve ilk vaka 11 Mart 2020'de, ilk ölüm ise 17 Mart 2020'de gerçekleşmiştir. Türkiye'de 11 Mart'tan itibaren Sağlık Bakanlığı her gün ölen kişi ve vaka sayılarını bildirmeye başlamıştır. Bu durum diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de toplumsal kurumları derinden etkilemiştir. Bu etkilerin sebebi, insandan insana yakın temas ile bulaşan virüsün yayılmasını önlemek adına alınan bazı tedbirlerden gelmektedir. Bu tedbirlerden bazıları halka açık toplantıların ve toplu etkinliklerin iptal edilmesi, okulların kapatılması, uzaktan eğitime ve çalışmaya geçilmesi, çevrimiçi sağlık hizmetlerinin etkinleştirilmesi, evde kalma çağrısı şeklinde sıralanabilmektedir (Pala, 2020:106). COVID-19 Pandemisi sürecinde vaka verileri ve tıbbi çalışmalar virüsün çocukları yetişkinlere göre daha az etkilediğini gösterse de Çin'den bildirilen ilk veriler, çocukların ve ergenlerin ruhsal olarak etkilendiklerini ve salgın sürecinde davranış problemleri saptandığını göstermektedir (Wang vd.,2020). Beklenmedik ve bilinmeyen olayların yaşandığı bir dönemde çocuklar, COVID-19 salgını sırasında da olduğu gibi çeşitli ruhsal ve sosyal reaksiyonları sergileyebilmektedirler. Çocuk ve ergenler, toplumsal olaylar karşısında incinebilirliği yüksek bireyler olarak bilinmektedir (Ehrich, 2016). Ergenlik dönemi, fiziksel ve duygusal süreçlerin sonucunda cinsel ve psikososyal olgunlaşma ile başlayan ve bireylerin bağımsızlığını, kimlik duygusunu ve sosyal üretkenliğini kazandığı bir dönem olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde

ergenlerde önemli biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişmeler gözlemlenmektedir (Derman, 2008: 19). Sosyal gelişme ise sosyalizasyon ile gerçekleşmektedir. Sosyalizasyon, bireylerin topluma uyum sağlamayı ve toplum işleyişine katkıda bulunmayı mümkün kılacak toplumsal özellikleri geliştirdiği ve bunları öğrenerek içselleştirdiği bir süreç olarak değerlendirilmektedir (Arslantürk ve Amman, 2013:161). Toplumsal uyum büyük ölçüde bu öğrenme ve içselleştirmenin karşılanması ile mümkündür. Bu bağlamda ergenlik, toplumsal uyum sağlamada bireylerin aktif dönemlerini kapsamaktadır. Bu noktada sosyal etkileşim gereklidir. Sosyal etkileşim, bireylerin ya da grupların çevreleri ile karşılıklı ve anlamlı iletişimlidir (Arslantürk, Amman, 2013: 356).

Bu çalışma yukarıda verilen bilgilere dayanarak 14-18 yaş arasındaki ergenlerin, COVID-19 Pandemisi sürecindeki sosyal etkileşim deneyimlerini aile ile etkileşim, akran ile etkileşim ve öğretmenler ile etkileşim alt başlıkları halinde ele almaktadır.

1.1.2. Araştırmanın Amacı

COVID-19 Pandemisi dünya çapında bir kriz dönemi yaşanmasına ve sosyolojik sonuçlara yol açmıştır. Bu sonuçları ortaya koymak adına birçok alanda yapılan bilimsel çalışmalar dikkat çekmektedir. Fakat COVID-19 Pandemisinin yakın zamanda başlamış olması ve henüz devam etmesi nedeniyle toplumlarda yarattığı değişim ve dönüşüme dair bilgi birikimi özellikle Türkiye literatüründe henüz dar görünmektedir. Bu konuda yapılacak gerek makro gerek mikro çalışmalar literatür için önemli katkılar sunacaktır. 20 Kasım 2020 Dünya Çocuk Günü'nde, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (United Nations International Children's Emergency Fund) (UNICEF, 2020), COVID-19 Pandemisinin uzadıkça çocuklar için söz konusu olabilecek olumsuz sonuçlarını kapsamlı bir şekilde özetleyen bir rapor yayınlayarak, kayıp bir neslin önlenmesi çağrısında bulunmuştur.

Bu araştırma, COVID-19 salgını nedeniyle uygulanan sosyal izolasyon günlerinde ve sosyal izolasyon bitimindeki “yeni normal” süreçte ergenlerin (14-18 yaş arasındaki) sosyal etkileşim deneyimlerini, aileleri, akranları ve öğretmenleri ile etkileşimleri

bağlamında anlamak amacıyla planlanmıştır. Pandemi deneyimini ergenlerin dünyasından anlamak amaç edinilmiştir. Çalışmada COVID-19 Pandemisinin toplumsal etkileşim bağlamındaki sonuçları, sınırlı bir grup için tespit edilse dahi pandeminin yarattığı olumsuzlukların ortaya konulması amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra ergenlerin pandemi sürecindeki sosyal etkileşimlerinin anlaşılmasıyla konuya ilişkin literatüre katkı sağlanmak araştırmanın başka bir amacını oluşturmaktadır.

1.1.3. Araştırmanın Problem Cümleleri

Bu çalışma, COVID-19 Pandemisi sürecinde, 14-18 yaş arasındaki ergenlerin sosyal etkileşim deneyimlerini alt başlıklar halinde ele almak için belirlenen beş ana problem cümlesinden yola çıkmıştır:

- 1) COVID-19 Pandemisi süreci, ergenlerin aile içi etkileşiminde nasıl bir rol oynamıştır?
 - Pandemi ergenlerin ebeveynleri ile etkileşiminde nasıl bir rol oynamıştır?
 - Pandemi ergenlerin kardeşleri ile etkileşiminde nasıl bir rol oynamıştır?
- 2) COVID-19 Pandemisi süreci, ergenlerin akranları ile etkileşiminde nasıl bir rol oynamıştır?
- 3) COVID-19 Pandemisi süreci, uzaktan eğitim gören ergenlerin öğretmenleri ile etkileşiminde nasıl bir rol oynamıştır?
- 4) COVID-19 Pandemisi sürecinde, ergenlerin sosyal etkileşim deneyimlerinin farklılaşmasında rol alan faktörler nelerdir?
- 5) COVID-19 Pandemisi sürecinde ergenlerin yaşamış oldukları kaygılar nelerdir ve aileleri, akranları ve öğretmenleri ile olan sosyal etkileşimleri nasıl etkilemiştir?

1.1.4. Sınırlılık

Her araştırmada olduğu gibi bu araştırmada da birtakım zorluklar ve sınırlılıklar ile karşılaşılmıştır. Bu başlık altında araştırma sũrecinde karşılaşılan zorluklar ve sınırlılıklar ele alınmıştır. Bu araştırmanın yapılabilmesi için araştırmacı öncelikle 4 Nisan 2022 tarihinde T.C. Sağlık Bakanlığı'na, COVID-19 sũrecinde ergenlerin sosyal etkileşim sũreci hakkında araştırma yapmak için izin başvurusunda bulunmuştur ve araştırmanın yapılmasına ilişkin izin, T.C. Sağlık Bakanlığı COVID-19 Bilimsel Araştırma Değerlendirme Komisyonundan 5 Nisan 2022 tarihinde alınmıştır. Araştırma, 18 yaş altı bireylerle gerçekleştirildiği için katılımcıların ebeveynlerinden onay alması gerekmiştir. Tez danışmanı ve araştırmacının hazırladığı Ebeveyn Gnũllũ Katılım Formları aday katılımcıların ebeveynlerine sunulmadan önce ebeveynlere araştırmanın amacı, araştırmanın katılımcılar için herhangi bir sorumluluk ya da risk oluşturmadığı, özel hayata mũdahale edilmeyeceği aktarılmış ve onayları alınmıştır. Araştırmacı katılımcılara ulaşabileceği bir özel eğitim kurumunda 2021 yılında rehber ğretmen olarak görev almıştır fakat etik kurallar gereği erk ilişkisi bulunan öğrenciler ile grũřme yapmamıştır. Katılımcılar 2022 yılında aynı kurumda öğrenim grmũř olan 14-18 yaş arasındaki öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmacının karşılaştığı bir diğer zorluk, araştırmaya başlandığı esnada COVID-19 Pandemisinin devam ediyor olmasıdır. Pandemide getirilen izolasyon kuralları henũz yeni esnemeye başlamışken grũřmeler gerçekleştirilmiştir. Bulaş riskinin devam ediyor olması, sosyal mesafeyi korumak ve sosyal temasta bulunmak konusunda tedirginliği devam ettirmiştir. Katılımcılar ile grũřmeler esnasında araştırmacı ve katılımcı olarak her iki taraf da maske takmak gibi COVID-19 tedbirlerine uymuşlar ve bu nedenle grũřmeler çok uzun sũrmemiřtir.

1.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma 14-18 yaş arası ergenlerin COVID-19 Pandemisi sũresindeki sosyal etkileşim deneyimlerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yönteminden faydalanılmıştır. Nitel yöntemin kullanılmasının sebebi, nitel

araştırmalarda araştırmaya katılan bireylerin görüşleri ve deneyimlerinin büyük önem taşımasıdır (Yıldırım ve şimşek, 2016: 37).

Sayer (2017), sosyal bilim araştırmalarında temel iki tür araştırma yapma biçimi olduğunu ifade eder. Bunlar yaygın ve yoğun araştırma biçimleridir: Yaygın araştırmalar genellikle pozitivist, yani nicel araştırma yöntemine denk düşmektedir. Bu araştırmalarda araştırmacı örneklemini daha geniş tutmaktadır. Ćnk bu örneklemden elde edilecek bulguların evreni temsil etmesi, yani evrene genellenebilmesi amaçlanmaktadır. Ancak yoğun araştırmalarda, katılımcılar benzer ya da farklı olabilen ama eylemleri birbirleriyle yapısal ya da nedensel bağlantıda olan gruplardan oluşmaktadır (Sayer, 2017: 300). Kısacası, yoğun araştırmalarda katılımcılardan yola Ćıkarak tme varan genellemeler yapmak amaçlanmamaktadır. Katılımcıların ortak deneyimlere sahip olması ve bu katılımcı gruba ilişkin derinlemesine, detaylı bilgi elde edebilmek amaçlanmaktadır. Sayer (2017), yoğun araştırmayı, ele alınan olay veya sürecin bir parçası olan nedensel grupların keşfedilmesi/betimlenmesi olarak tanımlamaktadır. Bu araştırmada da COVID-19 Pandemisi sürecini deneyimlemiş belli bir grubun (14-18 yař arası ergenler) pandemi sürecindeki ve hemen sonrasındaki aileleri, akranları ve öğretmenleri ile olan sosyal etkileşim deneyimleri onların gözünden betimlenmeye Ćalıřılmıřtır.

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik yaklaşım benimsenmiştir. Fenomenolojik araştırmalar bir grubun bir fenomen veya kavramla ilgili yaşanmış deneyimlerini ve bu deneyimlerin ortak anlamlarını ortaya koymayı hedefler. Fenomenolojiyi diğer yaklaşımlardan ayıran en temel özelliği “ortak deneyimlerin özünün olduğu” varsayımına dayanmasıdır. Bu varsayım fenomenolojik araştırmaların tanımlayıcı özelliği haline gelmiştir. Bu varsayımdan hareketle fenomenoloji, ortak deneyimlenmiş bir fenomen aracılığıyla oluşturulmuş anlayışların temel anlamlarını, deneyimlerini (zn) betimlemektedir (Creswell, 2016: 79-81).

1.2.1. Araştırmanın Veri Toplama Tekniği ve Veri Toplama Süreci

Bu çalışmada fenomenolojik araştırmalarda sıklıkla tercih edilen derinlemesine mülakat tekniği kullanılmıştır. Derinlemesine mülakat, araştırmanın ele aldığı fenomeni deneyimlemiş birden fazla kişiden, fenomene ilişkin deneyimlerine, algılarına, anlamlandırmalarına ve düşüncelerine dair bilgi edinmeye çalışan bir tekniktir. Bu teknikle birlikte araştırmada mülakat soruları yarı-yapılandırılmış formda hazırlanmıştır. Katılımcının kendi deneyimlediği dünyası hakkında kendi görüşlerini ifade etmesi istendiğinde daha az yapılandırılmış formlar ve açık uçlu sorular sorulmalıdır (Merriam, 2015: 88). Yarı-yapılandırılmış mülakat formlarında sorular önceden hazırlanmış olsa dahi, araştırmacı görüşme seyrine göre, katılımcıya yeni sorular yöneltebilir. Bunun yanı sıra araştırmacı işlevsiz kaldığını fark ettiği soruları da çıkarabilir (Bal, 2017: 280-283).

Nitel araştırmalarda araştırmacı veri toplarken, örneklem büyüklüğünün ne kadar olacağına başlangıçta karar vermemektedir. Özellikle literatürü geniş olmayan, yeni olması sebebiyle çok çalışılmamış olan olay, olgu ve durumlar karşısında araştırmacı, araştırmada ortaya çıkan kavramlar ve süreçlerin birbirini tekrar etmeye başlaması halinde örneklemin yeterli büyüklüğe ulaştığına karar verebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 125). Bu araştırmada da ortaya çıkan kavramların birbirini tekrar etmeye başlaması ve verilerde doyuma ulaşılmasıyla birlikte katılımcı sayısı 35 iken veri toplama süreci sonlandırılmıştır. Görüşme esnasında katılımcılara açık uçlu sorular yöneltilmiş ve verilen yanıtlar katılımcılardan izin alınarak ses kayıt cihazı ile kayda alınmıştır. Görüşme sonrasında ses kayıtları araştırmacı tarafından yazılı metne (transkripsiyon) aktarılmıştır. Katılımcıların tamamı Ankara’da ikamet etmektedir. 35 katılımcıdan 11’i araştırmacının rehber öğretmen olarak görev yaptığı kurumda eğitim almış ve almakta olan 14-18 yaş arası gönüllü bireylerden, 24’ü ise bu bireylerin yönlendirdiği yine aynı yaş aralığında gönüllü bireyden oluşmaktadır. Araştırmanın katılımcılarına amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan kartopu veya zincir örnekleme ile ulaşılmıştır. Kartopu veya zincir örnekleminin temel özelliği, araştırmacının ilgilendiği olgu veya konu ile ilgili zengin bilgi kaynağı olabilecek birey ve durumlara ulaşabilmesinde etkili olmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 122).

Görüşmeler araştırmacının görev yaptığı kurum dışında katılımcıların istediği yer ve zamanda yapılmıştır. 40 dakika ile 60 dakika arasında süren görüşmelerde katılımcıların deneyimlerini rahat ve güvenli bir ortamda paylaşabilmeleri için görüşmelerin yapıldığı mekânda araştırmacı ve katılımcı dışında üçüncü bir bireyin bulunmamasına dikkat edilmiştir. 18 yaş altı katılımcıların velilerinden, çocuklarının bu araştırmada katılımcı olmalarına izin verdiklerine dair imza alınmış; fakat hiçbir veli görüşme ortamında bulunmamıştır. Görüşmeler 24 Nisan 2022 tarihinde başlamış, 5 Mayıs 2022 tarihinde son bulmuştur.

1.2.2. Görüşme Formunun Oluşturulması

Görüşme formunun (EK 4.) ilk bölümünde demografik sorulara, ikinci bölümünde görüşme sorularına yer verilmiştir. Görüşme sorularına yumuşak bir geçiş sağlamak ve katılımcıyla araştırmacı arasında daha etkili bir iletişim yaratmak adına “Kendinizi kısaca tanıtır mısınız?” sorusuna yer verilmiş; ancak bu soru araştırmanın veri analizine dolayısıyla bulgularına dâhil edilmemiştir. Ardından devam eden sorular ise katılımcının COVID-19 Pandemisi sürecindeki sosyal etkileşim deneyimlerini açık biçimde aktarmasını sağlayacak görüşme sorularıdır. Görüşme sorularının oluşturulmasında öncelikle pandemi ile ilgili gündem takip edilmiş, araştırmanın anahtar kelimeleri ile ilgili haberler incelenmiştir. Ardından araştırmanın literatür bölümünde de aktarıldığı üzere pandemi ve pandeminin toplumsal etkileri ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Tarama sonucunda edinilen bakış açısı ile araştırmanın konusuna ilişkin, ergenlerin sosyal etkileşimlerini keşfetmeye yarayacak sorular oluşturulmuştur. Sorular “aile ile sosyal etkileşim”, “öğretmenler ile sosyal etkileşim” ve “akranlar ile sosyal etkileşim” başlıkları altında toplanmıştır. Oluşturulan sorular tez danışmanı hoca ile kontrol edilmiş yine danışman hocanın yönlendirmeleri doğrultusunda düzenlenmiştir. Gerekli düzenlemelerden sonra görüşme soruları, T.C. Sağlık Bakanlığı COVID-19 Bilimsel Araştırma Değerlendirme Komisyonu İzin Yazısı (EK 3.) ve Gönüllü Katılım Formu (EK 4.) ile birlikte etik kurula sunulmuştur. Etik kurul onayı sonrası katılımcılarla görüşmelere başlanmıştır.

1.2.3. Araştırma Verilerinin Analiz Süreci

Bu araştırmada katılımcılar, K1, K2, K3... K33, K34, K35 şeklinde kodlanarak isimlendirilmiştir. Her bir katılımcının ses kaydı yazılı metne (transkripsiyon) aktarılmıştır. Mülakat verilerin analizinden önce demografik bilgilerin olduğu Tablo 1 oluşturulmuştur. Araştırmacı fenomenolojik araştırmaların veri analizindeki basamakları ile gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmalarda ilkin transkript birçok defa okunur ve katılımcı deneyimleri ile ilgili doğrudan ilişkili bulunan önemli kelimelerin/cümlelerin her türlü ifadenin notu tutulur. Katılımcıların ifadelerinden yaygın olan anlamlar kodlama, kategorilendirme ve temalandırma süreçleri ile bulgulara aktarılır. Belirlenen kodlar/kategoriler araştırmanın bulgular kısmında yer alan temalara ve açıklamalara temel oluşturmaktadır (Creswell, 2016: 154). Kodlar sahip oldukları kategorileri, kategoriler ise temaları nitelemektedir. (Creswell, 2016: 155). Anlamları temalarla bir araya getirmek ve fenomene dair deneyimlerin ayrıntılı bir betimlemesini sunmak amaçlanır. Araştırmada ulaşılan kategoriler ve temalar, kuramsal çerçeve ve araştırmacının gözlemleriyle yorumlanmıştır.

Tablo 1. *Katılımcıların Demografik Bilgileri*

Kod	Cinsiyet	Yaş	Okul	Anne Mesleği	Baba Mesleği	Hane Halkı Sayısı	Kardeş Sayısı	Ebeveyn Birlikteliği
K1	Erkek	14	Özel	Ev hanımı	Mali müşavir	4	1	Birlikte
K2	Kadın	18	Devlet	Ev hanımı	Hayatta değil	3	1	Eşi ölmüş
K3	Kadın	18	Devlet	Ev hanımı	Emekli	4	1	Birlikte
K4	Erkek	17	Devlet	Öğretmen	Sigortacı	4	1	Birlikte
K5	Kadın	17	Devlet	Temizlik Görevlisi	Güvenlik Görevlisi	3	1	Ayrı
K6	Kadın	14	Devlet	Öğretmen	Uzman Çavuş	4	1	Birlikte

K7	Kadın	17	Devlet	Ev hanımı	Çiftçi	5	3	Ayrı
K8	Erkek	18	Özel	Ev hanımı	Mimar	3	1	Ayrı
K9	Erkek	18	Özel	Banka memuru	Banka memuru	5	2	Birlikte
K10	Erkek	14	Devlet	Ev hanımı	Restoran müdürü	2	-	Ayrı
K11	Kadın	18	Özel	Aile danışmanı	Antrenör	4	1	Birlikte
K12	Erkek	18	Devlet	Ev hanımı	Esnaf	5	2	Birlikte
K13	Kadın	16	Devlet	Banka memuru	Banka memuru	4	1	Birlikte
K14	Kadın	17	Devlet	Ev hanımı	Emekli	4	1	Birlikte
K15	Kadın	17	Devlet	Ev hanımı	Emekli	4	1	Birlikte
K16	Erkek	14	Devlet	Banka memuru	Banka memuru	5	2	Birlikte
K17	Erkek	18	Devlet	Ev hanımı	Esnaf	5	2	Birlikte
K18	Kadın	18	Devlet	Ev hanımı	Emekli	3	2	Birlikte
K19	Kadın	15	Devlet	Ev hanımı	Emekli	3	1	Ayrı
K20	Kadın	17	Devlet	Öğretmen	Öğretmen	4	1	Birlikte
K21	Kadın	18	Devlet	Emekli	Esnaf	3	1	Ayrı
K22	Kadın	17	Devlet	Öğretmen	Mühendis	5	2	Birlikte
K23	Kadın	15	Devlet	Ev hanımı	Esnaf	4	3	Birlikte
K24	Kadın	16	Devlet	Terzi	Hayatta değil	3	1	Eşi ölmüş
K25	Kadın	18	Özel	Doktor	Mühendis	4	1	Birlikte
K26	Kadın	18	Devlet	Ev hanımı	Emekli	5	2	Birlikte
K27	Kadın	18	Devlet	Ev hanımı	Serbest Çalışan	4	1	Birlikte

K28	Erkek	14	Devlet	Banka memuru	Serbest Çalışan	3	-	Birlikte
K29	Kadın	14	Devlet	Ev hanımı	Esnaf	4	1	Birlikte
K30	Kadın	18	Devlet	Ev hanımı	Esnaf	4	1	Birlikte
K31	Kadın	18	Devlet	Ev hanımı	Memur	4	1	Birlikte
K32	Kadın	14	Devlet	Ev hanımı	Emekli	4	1	Birlikte
K33	Erkek	14	Devlet	Doktor	Öğretmen	4	1	Birlikte
K34	Kadın	16	Devlet	Ev hanımı	İşçi	5	2	Birlikte
K35	Kadın	18	Devlet	Ev hanımı	Esnaf	4	1	Birlikte

14 ile 18 yaş arasındaki katılımcılar, 20'si kadın ve 15'i erkek olmak üzere toplam 35 kişiden oluşmaktadır. 8 katılımcı 14 yaşında, 2 katılımcı 15 yaşında, 3 katılımcı 16 yaşında, 7 katılımcı 17 yaşında, 15 katılımcı ise 18 yaşındadır ve katılımcıların yaş ortalamaları 16,5'tur. 5 katılımcı özel okulda; 30 katılımcı ise devlet okulunda öğrenim görmektedir. Katılımcı ebeveynlerinin meslekleri değişkenlik göstermektedir. 14 katılımcının her iki ebeveyni de çalışırken; 21 katılımcının annesi ev hanımıdır. Katılımcılardan yalnız 2'sinin kardeşi yoktur. Diğer katılımcıların kardeş sayısı 1 ile 3 arasında değişmektedir. Katılımcıların hane halkı sayısı 2 ile 5 arasında değişkenlik göstermektedir. 27 katılımcının ebeveynleri birlikte, 6 katılımcının ebeveynleri ise boşanmış, ayrı yaşamaktadır. 2 katılımcı tek ebeveynlidir.

1.3. Literatür Taraması

COVID-19 Pandemisi sonuçları ile ilgili literatür taraması sonucunda, tahmin edileceği üzere öncelikle sağlık alanında daha sonra görece psikoloji ve eğitim bilimleri alanında daha fazla çalışmaya rastlanmıştır. Bu bölümde, araştırmanın konusu ile ilgili daha önce yapılmış olan çalışmalar Türkçe ve İngilizce olarak taranmış; ergenlerin aile bireyleri, akranlar ve öğretmenler ile etkileşimi alt başlıkları ile aktarılmıştır.

1.3.1. Ergenlerin Aile Bireyleri ile Etkileşimini İçeren Çalışmalar

Zorunlu eve kapanma sürecinde, ebeveynler, çocukların destek isteyebilecekleri en yakın ve en iyi kaynaklar olarak görülür çünkü çocuklara en yakın kaynağın açık iletişim kurması, onlar için fiziksel, psikolojik ya da sosyal herhangi bir sorunu belirlemenin ve çocukları zorunlu izolasyondan en az zararla çıkarmanın anahtarıdır (DSÖ, 2022).

İlkokul ve ortaokul çağındaki çocuk ve ergenler ile annelerinin COVID-19 Pandemisi deneyimlerini; psikolojik iyilik hali, kaygı, depresyon, duygu-durum ve stres düzeyleri bağlamında ele alan çalışmada, (Berument, Doğan, Acar, Tahiroğlu, 2020: 74) çocukların kurallara karşı çıkma, söz dinlememe ve saldırgan davranışlara başvurma davranışlarında anlamlı bir artış; başkalarına yardım etme, destek olma davranışlarında ise anlamlı bir azalma gözlemlenmiştir. Annelerin ise çocuklarına karşı kontrol mekanizması geliştirme davranışlarında artış, psikolojik iyilik halinde ise azalma gözlemlenmiştir. Tetik (2020: 88), örnekleme anne-baba ve 18-25 yaş arası gençlerden oluşan bireyler için COVID-19 Pandemisinin hayatlarında ne kadar merkezi bir konuma denk geldiğini, bireylerin pandemiye hayatlarını değiştirecek güçte görüp görmediklerini (COVID-19 merkeziet) keşfetmek üzere, 481 kişiden veri toplanmış ve analizler Sosyal İlişkiler Modeli kullanılarak gerçekleştirmiştir. Araştırma sonuçları araştırmacının sanısının aksine, 18-25 yaş arası katılımcı gençlerin en düşük değil, en yüksek COVID-19 merkeziet seviyesine sahip olduğunu göstermiştir. COVID-19 Pandemisi sürecinde alınan önlemlerin ergenlerin sağlık davranışlarına etkisini ve annelerinin bu süreçte ne tür gereksinimlere ihtiyaç duyduğunu araştıran nicel çalışma bulguları, 161 anne ve çocuğun katılımcı olduğu çalışmada, ergenlerin %36,6'sının abur cubur ve %35,6'sının besin tüketimini arttırdığını; %70,2'sinin fiziksel olarak daha az aktif olduğunu ve %76,4'ü geç, saatlerde yattığını göstermiştir. Ayrıca annelerin %69,6'sının salgın sürecinde çocuğunun sağlığını koruma ve sürdürmeye yönelik bilgi açığı olduğu tespit edilmiştir (Umaç, Aydın, 2021).

1.3.2. Ergenlerin Akranları ile Etkileşimini İçeren Çalışmalar

Gülsoy ve Kahya (2021)'ya göre, bireyler için arkadaşlar ruh sağlığını korumada önemli bir etkidir. Bireylerin yaşadıkları sorunlarda ilk destek kaynağı olarak arkadaşlarına yönlendikleri görülmektedir. COVID-19 Pandemisi nedeniyle uygulanan sosyal izolasyon sürecinde çocukların ve gençlerin akranları ile sürdürdükleri okul yaşantısından ve/veya sosyal etkileşimlerden zorunlu olarak yalıtılmalarının fiziksel, sosyal ve psikolojik iyilik hali üzerinde doğrudan risk yaratma etkisi olduğu öne sürülmektedir (Di Giorgio vd., 2020). Enfeksiyon korkusu, hayal kırıklığı ve can sıkıntısı, yetersiz bilgi ya da yanlış bilgi arkadaşlar ve öğretmenler ile yüz yüze temasın olmayışı ve ev ortamında kişisel alan eksikliği, ailenin mali kayıplarının doğrudan ve dolaylı etkileri gibi stres etkenlerine maruz kalma süresinin uzaması, çocuklar ve ergenler üzerinde psikososyal açıdan yetişkinlere göre daha büyük ve kalıcı problemlere yol açabilmektedir (Zhou vd., 2020). Bu sebeple arkadaşlık ilişkileri, bireylerin mutlulukları ile doğru orantılıdır. Akran grupları, “gencin aile hayatının dışına çıkmasının ilk basamağında destekleyici rol oynarken, akran grubu faaliyetleri de gençlerin sosyal yaşamının merkezi olup, gençlerin davranışlarında temel referans noktası haline gelir” (Poyraz, Zorlu, Şahin, Arıkan, 2003:9). Ergenlerin arkadaşlık algılarını ve arkadaşlıktan beklentilerini, arkadaşlarının sahip olmasını istedikleri özellikleri araştıran Aydın (2005), 13-18 yaş arası 1200 ergenin arkadaşlarının; sır tutan, sadık, sağduyulu, problemlerini dinleyen ve kendini anlayan özelliklere sahip olmasını istediklerini bulgulamıştır.

Chaturvedi vd. (2021), COVID-19 Pandemisinin ergenlerin de dâhil olduğu farklı yaş gruplarından oluşan 1182 öğrenci üzerindeki etkisini incelemiştir. İncelemenin bulgularına göre, öğrencilerin değişen günlük rutinleri, eğitimin ve eğitim sürecindeki sosyal etkileşimlerin öğrencilerin zihinsel, ruhsal ve sosyal iletişim açısından sağlıklı durumlarının önemli ölçüde olumsuz etkilendiğini ortaya koymuştur. Bu durumu etkileyen faktörlerden birinin de pandemi sürecinde duyulan kaygı ve olumsuz düşünce biçimi olduğu görülmüştür.

1.3.3. Ergenlerin Öğretmenleri ile Etkileşimi İçeren Çalışmalar

Okullar ve öğretmenler, öğrencilerin eğitim-öğretim ortamlarında motive olmalarına, uyum sağlamalarına ve akademik başarı göstermelerine yardımcı olan önemli faktörlerdir. Araştırmalar pozitif öğretmen-öğrenci ilişkilerinin öğrencilerin uzun vade adaptasyon ve akademik başarı sonuçlarını etkilediğini göstermektedir. (Bergin ve Bergin, 2009; Terada, 2020). COVID-19 Pandemisinde uzaktan eğitime geçişin, öğrencilerin herhangi bir uyarıcı olmaması ya da uyarıcının zayıf olması sebebiyle, istikrarlı ve rutin davranış motivasyonunda önemli bir düşüşe yol açtığı görülmüştür (Duraku ve Hoxha, 2020). Okuldan uzun süreli uzak kalmanın sonuçları hakkında yapılan araştırma, çocuklar için duygusal, bilişsel, sosyal ve fiziksel sorunlara dikkat çekmiştir (Picou ve Marshall, 2007).

Orhan, Yılmaz ve Zeren (2020), COVID-19 Pandemisi sürecinde Türkiye genelinde yaptıkları araştırmada, ilk defa uzaktan eğitim deneyimi yaşayan öğrencilerin algı, görüş ve düşünceleri üzerine çalışmışlardır. Araştırma dâhilindeki öğrencilerin yalnızca %36,4'ü etkin öğrenme gerçekleştirebildiğini belirtmiştir. Öğrencilerin öğrenme algıları bağlamında ise zevk alma ve sıkılma duygularının yüksek etkiye, kaygı duygularının ise orta düzeyde etkiye sebep olduğu görülmüştür. Yine izolasyon sürecinde Türkiye'de yürütülen ve ilkökul öğrencilerini kapsayan araştırma sonucunda, öğrencilerin uzaktan eğitime karşı olumlu metafor grubunda kolaylaştırıcı, yaşam boyu öğrenme, öğretimsel bulunuşluk, yapılandırılmış öğrenme, topluluk hissi, özerklik, zaman ve mekan bağımsızlık, içsel motivasyon ve erişebilirlik temaları ortaya çıkmıştır. Olumsuz metaforlar grubunda ise yalnızlık duygusu, yapaylık, sosyalleşme, dışsal motivasyon, izolasyon, iletişimsizlik, psikolojik uzaklık, kalite, eşitsizlik, anıdalık ve duyuşsal yakınlık temaları ortaya çıkmıştır (Bozkurt, 2020).

2. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1. Araştırmanın Kavramsal Çerçevesi

Çalışmanın bu bölümünde COVID-19 Pandemisi ve sosyal izolasyon; ergenlik ve sosyalizasyon kavramları tanımlanmıştır. Tanımlamalar ile araştırma konusunun sınırlarını belirleyen diğer bilgilere yer verilmiştir.

2.1.1. COVID-19 Pandemisi Ve Sosyal İzolasyon

Koronavirüsler (CoV'ler) pozitif, tek sarmallı RNA genomuna sahip, zarflı virüslerdir. 26 ila 32 kilo baz uzunluğundaki genom CoV'ler, en büyük genomlara sahiptir. Koronavirüsler, özellikle çiftçilik endüstrisini etkiler; kuşları ve memelileri enfekte ederek hastalıklara ve ölüme yol açar. İnsanlarda enfekte olma halinde soğuk algınlığına benzeyen üst solunum yolu enfeksiyonlarından bronşit, zatürree ve şiddetli akut solunum yolu sendromu (SARS) gibi alt solunum yolu enfeksiyonlarına kadar değişen derecelerde belirti verir. Koronavirüsler, Latince “korona=taç” olarak adlandırılırlar (Velavan ve Meyer, 2020: 278).

Koronavirüslerin kolay bulaşma özelliğine sahip çeşitli alt tipleri (HCoV-229E, HCoV-OC43, HCoV-NL63 ve HKU1-CoV) vardır. İnsandan insana bulaşarak yayılabilen bu alt tipler, çoğunlukla soğuk algınlığı şeklinde ortaya çıkan virüslerdir. SARS-CoV, 21. yüzyıl bağlamında literatüre bakıldığında ilk uluslararası sağlık acil durumu olarak, 2003 yılında daha önce bilinmeyen bir virüs olarak ortaya çıkmış ve yüzlerce insanın ölümüne sebep olmuştur. Bu salgına benzer şekilde 2012 yılında da MERS-CoV, Suudi Arabistan’da görülmüştür. 31 Aralık 2019’da geldiğinde, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Çin Ülke Ofisi, Çin’in Hubei Eyaleti’nin Wuhan şehrinde nedeni bilinmeyen pnömoni vakalarını bildirmiş, yeni bir koronavirüs (2019- nCoV) tespit edilmiştir. Bu virüs SARS-CoV’a benzerliği nedeniyle SARS-CoV-2 olarak adlandırılmıştır. Bu virüse bağlı hastalığın adı COVID-19 olarak kabul edilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü, COVID-19 pandemisini, 30 Ocak 2020 yılında “uluslararası boyutta halk sağlığı acil

durumu” olarak adlandırmış, salgının ortaya çıktığı ülke olan Çin dışında 113 ülkede de COVID-19 vakalarının tespit edilmesi ve virüsün hızlı yayılımı ile 11 Mart’ta küresel pandemi olarak adlandırmıştır.” (T.C. Sağlık Bakanlığı HSGM, 2020a: 5). Bu “hastalık esas olarak damlacık yoluyla bulaşmaktadır. Ayrıca hasta bireylerin öksürme, hapşırma yoluyla ortaya saçtıkları damlacıklara diğer kişilerin elleri ile temas etmesi sonrasında ellerini ağız, burun veya göz mukozasına götürmesi ve temas etmesi ile bulaşmaktadır” (T.C. Sağlık Bakanlığı HSGM, 2020a: 11).

Sosyal izolasyon, birey ile toplum arasında temas yoksunluğunu ifade eder. COVID-19 Pandemisi sürecinde virüsün yayılma hızını yavaşlatma amacıyla ülkeler tarafından sosyal izolasyon uygulanmıştır. Pandemiden en çok etkilenen ve savunmasız grup olarak görülen 65 yaş ve üstü bireylerin, hastalığın taşıyıcıları olarak görülen genç bireylerin izolasyonunun önemi pandemi sürecinde üzerinde sıkça durulan konulardan olmuştur (Üstün ve Özçiftçi, 2020: 145).

Türkiye’de, COVID-19 Pandemisi sürecinde birçok ülkede olduğu gibi bu hastalığa yakalanmayı ve hastalığı diğerlerine bulaştırmayı önleyici, halk sağlığını koruma önlemleri alınmıştır. Bu amaçla Ocak ayında pandemi ile ilgili bir Bilim Kurulu oluşturulmuş ve COVID-19 Rehberi hazırlanmıştır.

COVID-19’un Türkiye’deki yayılış süresine bakıldığında, 11 Mart 2020 ilk vakanın görüldüğü tarihtir (Atlas Dergisi, 2020; Sağlık Bakanlığı, 2020):

- 13 Mart 2020: Spor karşılaşmalarının seyircisiz oynanmasına kararlaştırıldı ve dokuz ülkeyle uçuşlar iptal edildi.
- 15 Mart 2020: Pavyon, gece kulübü, bar gibi eğlence merkezlerinin faaliyetleri durduruldu.
- 16 Mart 2020: Okullar bir hafta, üniversiteler ise üç hafta tatil edildi.
- 17 Mart 2020: Koronavirüs sebebiyle ilk ölüm gerçekleşti.
- 19 Mart 2020: Türkiye geneli etkinlikler 23 Nisan’a kadar ertelendi.

- 20 Mart 2020: Özel ve Vakıf hastaneleri pandemi hastanesi olarak ilan edildi.
- 21 Mart 2020: 65 yaş üstüne ve kronik hastalığı olan vatandaşlara sokağa çıkma yasağı getirildi.
- 23 Mart 2020: Okullar için uzaktan eğitime geçileceği açıklandı. Kamu kurumları için ise uzaktan çalışmaya geçileceği açıklandı.
- 25 Mart 2020: Şehir içi ve şehir dışı toplu taşıma araçlarına yüzde elli kapasite sınırı getirildi.
- 1 Nisan 2020: Türkiye’de Koronavirüs vakalarının tüm şehirlerde görüldüğü açıklandı.
- 3 Nisan 2020: 20 yaş altına sokağa çıkma yasağı getirildi. Kamusal alanlarda maske takma zorunluluğu getirildi.
- 10 Nisan 2020: Türkiye’nin 31 ilinde 2 günlük sokağa çıkma yasağı ilan edildi.
- 23 Nisan 2020: Türkiye’nin 31 ilinde 4 günlük sokağa çıkma yasağı ilan edildi.
- 25 Nisan 2020: Türkiye, dünyada en çok koronavirüs vakasının görüldüğü yedinci, en çok ölümün gerçekleştiği on ikinci ülke oldu.
- 13 Ocak 2021: Sinavoc tarafından üretilen CoronaVac aşısı Türkiye’de "acil kullanım onayı" aldı. Aynı gün ulusal aşılamaya başladı.
- 1 Mart 2021: Okulların 2 Mart 2021 tarihinden itibaren tüm şehirlerde okul öncesi eğitim kurumları, ilkokul, 8 ve 12. sınıfların açılacağını söylenmiştir. Düşük ve orta riskli illerde ortaokul ve liseler dahil diğer kademelerde başlayacağını söylenmiştir.
- 26 Nisan 2021: Tüm kademelerde eğitim öğretime ara verildi ve sınavlar ileri bir tarihe ertelendi.

COVID-19 Pandemisi sürecinde “Hayat Eve Sığar”, “Evde kal” gibi söylemler, sosyal izolasyon, fiziksel mesafe zorunluluğu, maske takma zorunluluğu, hijyen ve sağlık endişesi, sevdiklerini kaybetme endişesi, sokağa çıkma yasakları, sosyal etkinlik ve faaliyetlerin iptali, ekonomik sorunlar, eğitim sorunları vd. gibi uygulanan pandemi önlemleri ve beraberinde gelen sonuçlar, toplumsal yaşamı önemli ölçüde etkilemiştir.

Bu süreçte yürütülen araştırmalar ve bilim insanlarının ortaya koyduğu sonuçlar, pandemi sonrası toplumsal yaşamın her alanında bir değişimin yaşanacağına işaret etmektedir. Bu değişim aşamasında yaşanacak dengesizliklerin “yeni normal” ile bir dengeye varacağı öngörülmektedir. Yeni normal, toplumsal yaşamda yeni davranışlar, yeni fırsatlar, yeni bakış açıları ve yeni sosyal etkileşim alanları olarak kendini gösterecektir (Sneider ve Singhal, 2020).

Taylor (2019)’ın “Pandeminin Psikolojisi” adlı kitabı, pandeminin küresel çapta beş önemli toplumsal sonucu yarattığını göstermiştir (akt. Karataş, 2020:7):

- Hastalığın bulaş ve ölüm riski sebebiyle toplumlarda ciddi bir panik ortamı yaratması.
- İnsanların virüsün kaynağı olan toplumlara veya virüsün hızla yayıldığı toplumlara karşı dışlayıcı ve damgalayıcı tutum sergilemesi.
- Kişisel sağlık endişesi ya da bulaşma şüphesi nedeniyle gerekmediği durumlarda dahi sağlık sisteminin meşgul edilmesi.
- Pandemi önlemleri çerçevesinde uygulanan zorunlu izolasyon ve sosyal mesafe kurallarının, tahammülsüzlüğe ve yasalara uymama davranışlarına yol açması.
- Pandemiye dair asılsız iddiaların ve komplo teorilerinin ortaya atılması.

Tarih boyunca toplumları etkisi altına almış salgınlara bakıldığında da -özellikle veba, çiçek, kolera gibi salgınlarda- baş gösteren sorunlarla mücadele mekanizmaları iş yaramamakla birlikte toplumda kaos, korku ve paniğe yol açmış; toplumsal denge bozmuştur (Cheng vd.,2004).

2.1.2. Ergenlik

Ergen (Adolescent) kavramı, Latince “büyümek”, “olgunlaşmak” anlamına gelmekte ve bireyin biyolojik, psikolojik ve sosyal değişim sürecini ifade etmektedir. Çocukların küçük yetişkinler olarak görüldüğü Orta Çağ’dan sonra, ergen kavramının tarihesine bakıldığında J.J.Rousseau ergenliği insan yaşamında farklı bir evre olarak tanımlayan ve bu evre üzerine ilk yazıları yazan düşünürdür. Ergenliği insan yaşamında önemli bir dönem olarak tanımlayan ilk isim ve ergenlik üzerine ilk yazıları yazan biyososyal kuramcı G. Stanley Hall’un (1904) ergenlik hakkında görüşleri, kaçınılmaz bir fırtına ve stres kavramlarına dayanan *özünü yineleme kuramıdır*. Darwin’den önemli ölçüde etkilenen Hall, özünü yineleme kuramında bireylerin gelişiminin insan türlerinin gelişimine/evrimine paralel olduğunu öne sürer. Bu görüşe göre, bireylerin bebeklik dönemi insan türlerinin ilkel dönemine denk gelirken; ergenlik dönemi insan türlerinin uygarlığa geçiş dönemine denk gelmektedir (Petersen, 1988: 586). Hall ergenlik dönemine dair görüşlerini ortaya koyarken, ergenlerin tuttukları günlükleri araç edinmiş, bu günlüklerden onların ilgi, odak, etkinlik alanlarını; sorunlarını, umutlarını ve doğalarını keşfetmeyi amaçlamıştır. Nihayetinde bireylerin ergenlik döneminin başlangıcını 12 yaş, bitişini ise 22-25 yaş arası olarak tanımlamıştır (Garrison ve Garrison, 1965: 90). Hall, ergenlik dönemindeki hızlı ve şiddetli ruh hali değişimlerini, enerjik ruh haline karşı, kayıtsızlık ve sıkılganlığı; iyimserliğe karşı, hüznün ve karamsarlığı gibi çelişkili ruh hali eğilimlerini vurgulamıştır. Yanı sıra ergenlik dönemindeki bireylerin arkadaş gruplarından etkilenme düzeylerinin hayatlarının hiçbir döneminde olmadığı kadar yüksek olduğuna dikkat çekmiştir (Çelen, 2021: 23). Modern toplumlarda ergen gelişiminin anlaşılması, ergenlik konusuna farklı açılardan yaklaşmayı gerektirir. Bunlar arasında psikoloji, biyoloji, tarih, sosyoloji, antropoloji önde gelen bakış açılarını sunar. Yaşam döngüsü içerisinde ergenlik dönemine özelliğini veya önemini veren şey nedir? Modern psikolog John Hill’e (1983) göre, bu üç temel gelişime ve değişime denk gelir: Fiziksel gelişim, bilişsel gelişim ve sosyal gelişim.

Fiziksel gelişim, beden ölçüsünde, şeklinde ve işlevlerinde değişimi ifade eder (Feldman, 2009). Ergenlik döneminde beş temel fiziksel gelişim yaşanır (Marshall,1978, akt. Steinberg, 2007: 40):

- 1-Büyüme hızının artması(boy-kilo artışı)
- 2-Birincil cinsiyet gelişimi (üreme organlarının ilerleyen gelişimi)
- 3-İkincil cinsiyet gelişimi (pubik, yüz ve beden kıllarının büyümesi)
- 4- Beden bileşimindeki değişiklik (yağ-kas oranındaki değişim)
- 5- Dolaşım ve solunum sistemindeki değişiklikler.

Bunların yanı sıra ergenlik boyunca kız çocukların fiziksel görünüşleri daha yuvarlaklaşır; erkekteki keskin vücut hatları görülürken, kızlarda tam tersi bir durum görülür. Kızlarda vücuttaki yağ miktarı hızla artmaya başlar. Bu durum ergen kızlarda kiloları ile aşırı ilgilenme, katı diyet programlarına başvurmaya yol açabilir (Steinberg, 2007: 47).

Bilişsel gelişim, on bir yaşından sonra ergenlik döneminin başlangıcı sayılan on iki yaş ile birlikte ergenlerin düşünce yapısında meydana gelen önemli değişikliklerden biri, daha soyut düşünebilmeye başlamalarıdır. Çok boyutlu düşünme, olasılıklar bağlamında düşünme, sorgulama yeteneği, şeylere daha görece bakabilme, akıl yürütme gibi yeteneklerin geliştiği bir dönem başlamaktadır. Bu gelişim beş genel biçimde görülebilir (Steinberg, 2007: 82):

- 1.Ergenlikte bireyler yalnızca gerçekleşmiş olayları değil; gerçekleşmesi olası olaylar hakkında da düşünebilir, fikir yürütebilir.
- 2.Ergenler soyut kavramları kavrayabilir.
- 3.Ergenlikte, bireyler düşünce sürecinin kendisi hakkında düşünme eğilimindedir.
- 4.Ergenin düşüncesi tek bir konuyla sınırlanmak yerine çok yönlü olmaya başlamaktadır.

5.Ergenler, çocuklara oranla şeyleri mutlak yerine daha görelî görebilirler.

Ergenler yeni akıl yürütme yeteneklerini kullanarak genel ahlak değeri ve kuralları sorgulamaya başladığında, ebeveynleri ile daha sık tartışmaya başlayabilir. Kendileri, diğeri, dünya ve varoluş hakkında düşünmeye başlarlar. Bu düşünme hali içinde ideal aile, ideal ebeveyn nasıl olmalı hakkında fikirleri aile içi gerginliklere sebep olabilir. Bilişsel gelişim ile birlikte ergenin artık kendini, ailesini, akranlarını, öğretmenlerini ve dünyayı görme biçimi değişmektedir (Feldman, 2009).

Sosyal gelişim bağlamında, ergenlik döneminde, aile ile kurulan ilişki sorgulanmakta, kimi zaman aile bireyleri ile araya mesafe koyma, bağımsız ve özerk bir birey olma çabası sarf etme ve toplumsal konulara ilgi duyma artmaktadır. Bu çaba içindeki ergenlerde uç hedef ve davranışlara, hiçbir şeyden doyum ve keyif almama ruh haline rastlanmaktadır (Aksoy ve Temel, 2001:8). Ergenlerin bir taraftan aile üyelerinin etkisinden sıyrılma çabası, bir taraftan da kendilerine yeni rol modeller seçmesi özerklik girişimleri ile çelişkili görülmektedir. Bu rol modeller öğretmenleri, beğendikleri bir sanatçı, bir yazar ya da artist/aktris gibi kişiler olabilir (Yörükoğlu, 2000: 41). Ergenlerin sosyal gelişiminde aile bireylerinin yaklaşımları önemli ölçüde etkilidir. Psikologlar ana-babalık türünü, yetkili, yetkeci, izin verici ve ilgisiz olarak sınıflandırmıştır. Yetkili ana-babalar ergenlerin değişimine ve isteklerine duyarlı aynı zamanda onlara karşı talepkâr olan ebeveynlerdir. Yetkeci ana-babalar ergenlere karşı talepkâr fakat duyarlı değillerdir. İzin verici ana-babalar duyarlı fakat hiçbir şekilde talepkâr olmayan ebeveynlerdir. İlgisiz ana-babalar ise ne duyarlı ne de talepkâr olanlardır. Araştırmalar yetkili ana-baba ortamında büyüyen ergenlerin, diğeri ortamlarda büyüyen ergenlere göre sosyal gelişiminin daha sağlıklı olduğunu gözlemlemiştir. Bu ergenler daha sorumlu, daha öz güvenli, sosyal iletişim becerileri daha gelişmiş bireylerdir (Steinberg, 2007:159).

Akran ilişkileri bağlamında, ergenlik döneminde birçok nedenden dolayı akranlar daha önemli hale gelir. Ergenler akran grupları içinde birbirleri ile fikirleri, yetenekleri ve hatta fiziksel değişiklikleri karşılaştırma ve değerlendirme fırsatı bulurlar. Bu dönem sosyal karşılaştırma (social comparison) süreci olarak kavramsallaştırılır. Ergenliğin

fiziksel ve bilişsel değişiklikleri bu yaş grubuna özel olduğundan ve özellikle ergenliğin erken dönemlerinde çok belirgin görülmesinde, ergenler giderek artan bir şekilde kendi deneyimlerini paylaşan ve dolayısıyla onlara ışık tutan başkalarına yönelirler. Ebeveynler ergenler için sosyal karşılaştırma sağlayamazlar. Sadece ergenlerin maruz kaldığı değişikliklerin çok ötesinde olmaktan değil, aynı zamanda ergenlerin yetişkin otoritesini sorgulaması ve daha özerk olma motivasyonları ebeveynleri, diğer aile üyelerini ve genel olarak yetişkinleri yetersiz ve geçersiz bilgi kaynakları haline getirir. Bu noktada ergenin başvuracağı ilk kaynak akran grupları olmaktadır. Akranlar, bir referans grubu olarak hizmet ederek hangi rollerin ve davranışların en kabul edilebilir olduğu hakkında ergenlere bilgi verirler. Referans grupları, kişinin kendini karşılaştırdığı insan gruplarıdır. Referans grupları, ergenlerin yeteneklerini ve sosyal başarılarını değerlendirebilecekleri bir dizi norm veya standart sunarlar. Akran grubunun referans grubu olarak hizmet etmesi için ergenin bir gruba ait olması bile gerekmez (Feldman, 2009: 425).

Erik H. Erikson, ergenlik döneminde kimlik inşasının biyolojik yönünden daha çok kültürel ve sosyal yönüne verdiği önem ile bu araştırmanın konusuna ışık tutacak kuramsal açıklamalara sahiptir. Erikson'un *Psikososyal Gelişim Kuramı*, kimlik gelişiminin toplumsal bağlamına vurgu yapmaktadır. Ona göre, ergenlik dönemi, ergenin kalıtsal özellikleri ile içinde yaşadığı çevrenin etkileşime bağlıdır ve insan yaşamı, ergenliğin de içinde olduğu sekiz döneme ayrılır. Ergenlik insan yaşamında beşinci döneme (12-18 yaş arası) denk gelmektedir. Bu dönemlerin her birinde farklı bir psikososyal bunalım evresinden geçilir ve Erikson, tutarlı bir kimlik duygusunun oluşumunda *kimliğe karşı kimlik dağınıklığı (identity versus identity diffusion)* evresi olarak tanımladığı ergenlik döneminin önemine inanmaktadır. Bu evreleri bunalım evresi olarak tanımlaması anormal bir durumu işaret etmez; aksine bunalımlar canlı olmanın ve büyümenin kaçınılmaz bir parçası olarak normatiftir (Steinberg, 2007: 313-315). Kimliğe karşı kimlik dağınıklığını anlamının yolu, Erikson'un savunduğu üzere, ergenlerin diğerleri ile etkileşimine bakmaktan geçer. Ergen bu dönemde önemli diğerlerinin etkisine karşılık vererek, kimliğinin bir parçası olabilecek öğeler arasında seçim yapar. Erikson'un bakış açısıyla, ergenlik döneminde bireyin, kimlik inşasında kendisinin koyduğu sınırlamalar ya da onların üzerine koyulan sınırlamalar ya da

çevresel koşulların getirdiği sınırlamalar kimlik inşasında bir başarısızlık olmasa da bir potansiyel kaybına yol açabilmektedir(Steinberg, 2007: 317)

2.1.3. Sosyalizasyon

Sosyalizasyon (Socialization) kavramı sosyal bilimlerin en önemli kavramlarından biridir ve bu tezin temel kavramlarından sosyal etkileşime bağlı olarak gerçekleşen bir olgudur. Bu başlık altında sosyalizasyonla birlikte araştırmanın kapsamına giren sosyalizasyon araçları olarak aile, akran grubu ve okul ele alınmıştır. Giddens (2008: 201) sosyalizasyonu, bir bebeğin içinde bulunduğu kültürün geçerli norm ve becerilerini zaman içerisinde öğrenmesi ve bilgili bir birey haline gelmesi olarak tanımlamaktadır. Aynı zamanda sosyalizasyonun bir etkileşim süreci olduğuna ve bu etkileşim sayesinde kültürlerinin değer, norm ve becerilerini öğrendiklerine de vurgu yapar. Yine sosyalizasyon kavramını ele alan Coakley (1994:170) sosyalizasyonun bireylerin kimlik ve kişilik kazanmasında önemli bir yere sahip olduğunu vurgular. Berger ve Luckman (2018: 193) sosyalizasyon sürecini birincil/asli ve ikincil/tali sosyalleşme olarak ayırmıştır. Bu ayrıma göre birincil sosyalleşme bireyin, bebeklik ve çocukluktan itibaren çevresinden öğrendiği temel davranış kalıplarını ifade eder. Burada bireyin en fazla etkileşimde bulunduğu aile önemli bir rol oynar. Ergenlik döneminde aile ile çatışmayı o döneme özgü bir durum olarak karakterize etmek uzmanlar tarafından doğru bulunmasa da, o dönemde aile bireyleri ile ergenin ilişkisinde bir değişim ve yeniden yapılanma dönemine girildiği bilinmektedir. Ergen bu süreçte aile etkinliklerine ve aile ilişkilerine daha az vakit ayırırken; akran etkinliklerine daha fazla yönelmektedir (Steinberg, 2007: 152). Ergenin giyim tarzından, arkadaşlık ilişkilerine; müzik tercihinden, boş zaman etkinliklerine kadar birçok konuda yönelimi farklılaşmaktadır. Bir ebeveyn ile ergenin, evde bulunma saatlerinden, giyim kuşama, boş zaman etkinliklerine, akademik durumuna ve odasını temiz tutup tutmama davranışına kadar birçok faktör aile içi çatışmanın sebebi olabilmektedir. Bu dönemde ergenin değişimi kadar ebeveynin tutumu ve çocuğundan beklentisi de çatışmanın şiddetini ve seyirini belirlemektedir (Steinberg, 2007: 150). COVID-19 Pandemisi sürecinde eve kapanan ergen, ebeveynleri ve diğer aile üyeleri ile daha fazla vakit geçirmek durumunda kalmış, belki de kaçış olarak gördüğü okulundan ve akran ilişkilerinden yoksun kalmıştır. Bir

kriz süreci olan pandemide zorluk ve stres ile yalnızca ergen değil, ebeveynler de baş etmek durumundadır. Kriz sürecinde başta sağlık kaygısı, aksayan rutinler, ekonomik zorluklar aile içi ilişkilere kaçınılmaz olarak yansiyacaktır. İkincil sosyalleşme ise çocukluk ve sonrasında bireyin kurumların üyesi oldukça gerçekleşen –ergenlik döneminde öncelikli olan- süreçtir. Akran grupları ve okul bu süreçte önemli sosyalizasyon araçları haline gelir (Giddens, 2008: 205). Modern toplumlarda akran grupları, ergenlerin daha fazla birlikte olduğu ve neticesinde daha fazla etkisi altında kaldıkları ikincil sosyalleşme gruplarıdır. Daha fazla birlikte olmanın yanında ergenlikte değişen başka bir durum, bu birlikteliklerin yetişkin/ebeveyn gözetiminden uzak biçimde gerçekleşmesidir. Bu dönemde ergenin karşı cinse duyduğu merak ve karşı cinsle geçirdiği zaman da artmaktadır. Ergenlikle birlikte değişen bilişsel yapı, sosyal ilişkilerin daha gelişmiş biçimde algılanmasını sağlamaktadır (Steinberg, 2007: 191-196). Akran grupları ergenlerin psikososyal gelişimlerinin ilerlemesinde ya da engellenmesinde kritik rol oynamaktadır. Ergen kimliğinin gerçekleştirilmesinde akran grupları, model türleri ya da referans kaynakları olarak işlev görmektedir; belki de yetişkinlerin sağlayamadığı geri bildirimleri vererek etkin rol almaktadırlar. Ergenlerin evde olduğunda çok daha kolay bir şekilde belli rollere ve kimliklere akran grupları içinde girebildikleri ve bunları deneyimleyebildikleri bilinmektedir. Yine ergenin kendini tanıması, özerkliğini geliştirmesi ya da uyum, çatışma, iş birliği, rekabet gibi sosyal etkileşim biçimlerini deneyimlemesi gibi süreçlere akran grupları içinde girmesi kaçınılmazdır. Bu anlamda akran grupları ergenlere geniş bir sosyalizasyon alanı ve ağı sunmaktadır (Steinberg, 2007: 220). Tüm bu bilgiler bağlamında değerlendirildiğinde, ergenlerin en sık etkileşimde bulunduğu akran gruplarından pandemi boyunca yoksun kalması ya da bu etkileşimi sanal yollarla gerçekleştirmesi, ergenlerin sosyal etkileşim deneyimlerinde farklılık yaratacak nitelikte görülmektedir. İkincil sosyalleşme gruplarından okullar, bu araştırmada ergenlerin sınıf arkadaşları ve öğretmenleri ile etkileşimi bağlamında ele alınmıştır. Çağdaş toplumlarda okullar ve okul içi ilişkiler, ergenlerin deneyimlerini biçimlendirmede önemli bir role sahiptir (Steinberg, 2007: 226). Etkin bir okul hayatı ve sağladığı sosyalizasyon, öğrenci katılımını sağlar. Ergenin öğrenmesini ve psikososyal gelişimini etkileyen okul ile ilgili etkenlerin başında öğretmen-öğrenci ilişkisi ve sınıftaki yakın çevre ilişkisi yani okul iklimi öne çıkmaktadır (Steinberg, 2007: 245). Ne var ki COVID-19 Pandemisi ile birlikte

ergenler, okul ikliminden tamamen uzaklaşmış; ev ortamında öğrenim görmek zorunda kalmıştır. Bu araştırmanın bulgularında verildiği üzere, ergenlerin eğitim kaygılarını aktarırken temelde vurguladıkları problem, pandemi boyunca öğretmenleri ve sınıf arkadaşları ile interaktif etkileşim kuramamaları olmuştur.

2.2. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi

2.2.1. Ulrich Beck'in Risk Toplumu Kuramı

Ulrich Beck (2011: 9), *Risk Toplumu Başka Bir Modernliğe Doğru* (Risk Society Towards a New Modernity) eserinde modernliğin ötesinde gördüğü toplumu “modernleşme, nasıl 19. yüzyılda korporatif olarak kemikleşmiş tarım toplumunu tasfiye edip sanayi toplumunun yapısal çehresini sıyırıp ortaya çıkardıysa, bugün de sanayi toplumunun konturları lağvediyor ve modernliğin sürekliliği dâhilinde başka bir toplumsal biçim ortaya çıkıyor” şeklinde açıklamaktadır ve buradan risk kavramına işaret etmektedir. Bu araştırmada COVID-19 Pandemisinin toplumsal yapı ve toplumsal ilişkiler üzerinde yarattığı “yeni normal” etkisi Beck'in risk toplumu kuramı argümanları ve kavramları ile anlaşılmaya çalışılmıştır. Risk toplumu kavramının karakteristik özelliği belirsizlik, öngörülemezlik, telafi edilemezliktir ve bu kavramlar sosyolojik bağlamda toplumsal bir afet olarak pandemi ile yakından ilişkilidir.

Beck'in (2011: 357) risk toplumu kuramına göre küresel risk algılamalarının ayırt edici özelliği üç kavram ile ifade edilir:

1. Mahalsizleşme: Bu kavram günümüz risklerinin nedenlerinin ve sonuçlarının tek bir mekânla ya da mahal ile sınırlı olmadığını, dünyanın herhangi bir yerinde baş gösteren bir risk faktörünün her yere yayılabileceğini ifade etmektedir. Beck, mahalsizleşmeyi Çernobil nükleer kazası veya sadece Ukrayna ile sınırlı kalmadığı mekân ve zamanda, sınırsız şekilde yayılabileceğini hatırlatır. COVID-19 Pandemisi bağlamında değerlendirildiğinde Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan virüs dünya genelinde milyonlarca insanı 2019 yılından itibaren etkilemiştir ve etkilemeye devam etmektedir.

2. Hesaplanamazlık: Sonuçları hemen görülemez ve risk toplumunda öngörüler yalnızca hipotez düzeyindedir. Ancak uzun zaman diliminde etkilerinin neler olduğu görülebilir. COVID-19 Pandemisi bağlamında değerlendirildiğinde, virüsün önümüzdeki günlerde kaç kişiyi etkileyeceği, ne düzeyde etkileyeceği, toplumlar üzerinde nasıl sonuçlar doğuracağı uzmanlar tarafından dahi kesin olarak hesaplanamamaktadır.
3. Telafi edilemezlik: Beck (2011: 358) “İlk modernitenin emniyet rüyasının temelinde, kararların güvenli olmayan sonuçlarını ve tehlikelerini hep daha kontrol edilebilir kılma yönündeki bilimsel ütopya vardı” der; fakat modernitenin devamı risk toplumunda nedenleri ve sonuçları ortaya koymak ve telafi etmek mümkün görünmemektedir. Bugün COVID-19 Pandemisinin de ölüm dâhil biyolojik, psikolojik ve toplumsal her alandaki sonuçlarını telafi etmek kısa vadede mümkün görünmemektedir.

Bu üç ana kavram dışında Beck’in risk toplumunu açıklarken üzerinde durduğu önemli kavramlardan bir diğeri de belirsizliktir. Beck, modern sonrası dönemi betimlerken toplumların geleceğine dair bir belirsizliğin ve tehlikenin olduğu iddiasında bulunur. Mevcut risk hakkında bilimsel yargıların güvenilir olmaması belirsizliği genişleten bir faktördür (Beck, 2011:108). Belirsizlik bağlamında değerlendirildiğinde, özellikle koronavirüsün ilk görüldüğü ve yayılmaya başladığı dönemde gelecek günlere dair bir belirsizlik hâkimdir. Bozkurt (2020) COVID-19 Pandemisi sürecinde yürüttüğü araştırma sonuçlarını Hürriyet Gazetesi yazarı Uzun (2020) ile paylaşmıştır. Araştırmada insanların pandemi döneminde yaşadıkları korkunun gençlerde daha yaygın olduğu ve insanların en çok belirsizlikten korktuğu sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye’de COVID-19 tedbirlerinin üst seviyelere çıktığı aylar olan Nisan-Mayıs aylarından iki haber sitesinin pandemi ile ilgili içeriklerini analiz eden Akgül ve Can (2021), haberlerde geçen önemli kelimelerin frekanslarını bulgulamıştır: “Tedbir” kelimesi, 2486; “Maske” kelimesi, 1056; “Önlem” kelimesi, 2091; “Risk” kelimesi 1058 defa kullanılmıştır. Toplumlarda belirsizlik arttıkça toplumsal kontrol mekanizmaları da artmaktadır. Pandeminin getirdiği belirsizliğin aşılması için bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla kontrol artmakta, insanların sürekli elektronik gözetimi

de demokrasiye yönelik risklerin oluşmasına yol açmaktadır. COVID-19 Pandemisi sürecinde artan dijitalleşme, HES kodu uygulaması, aşı pasaportu gibi uygulamalar, insanların özgürlük alanlarını kısıtladığına dair eleştiriler almıştır (Ferreira vd., 2020: 12).

Beck'in çözümlemesinde sınıflı toplumların itici gücü: "açım" iken; risk toplumlarının iticini gücünü "korkuyorum" oluşturmaktadır. Yanı sıra risk toplumlarında bireyler sorunlar karşısında yalnız kalmakta, geleneksel toplumlarda bireyin paylaştığı "ihtiyaç ortaklığının" yerini risk toplumlarında "endişe ortaklığı" almaktadır. Risk toplumu modeli, endişenin neden olduğu dayanışma sonucu ortaya çıkmakta ve siyasi bir güç haline gelmektedir (Beck, 2011: 71).

Pandemi sürecinde bu çalışmanın araştırma grubu olan ergenler için risklerin neler olduğuna bakıldığında, bu yaş grubunda ölüm oranının çok düşük olduğu görülmektedir. Araştırmanın bulgular bölümünde de aktarıldığı üzere, ergenlerin ölüm kaygısı ya da kendi sağlıklarına ilişkin kaygıları, sosyal kaygılarının ve eğitim kaygılarının önüne geçmemiştir ve hatta kimi katılımcı ergen için pandemi sürecinde sosyal ilişkilerine ve akademik durumlarına ilişkin kaygıları, sağlıklarına ilişkin kaygılarının çok daha önündedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde pandeminin indirekt etkileri ergenler için daha fazla risk içermektedir.

Çocukların ve gençlerin COVID-19'dan ölüm riskleri, yetişkinlerin ölüm riskinden daha düşüktür (Götznger vd., 2020: 6). T.C. Sağlık Bakanlığı (2020b: 5) verilerine göre, Türkiye'de en düşük ölüm hızı %0,04 ile 5-14 ve 15-24 yaş grubunda gerçekleşmektedir. Fakat pandemide çocukların ve gençlerin ruh sağlığı, bu süreçten olumsuz etkilenmeye yetişkinlerinkine kıyasla daha açıktır. Ergenlerin fizyolojik ve bilişsel gelişimlerine bağlı olarak yaşadıkları duygu yoğunluğu ve duygu düzensizlikleri bu dönemde meydana gelen ani ve beklenmedik olaylar ergenler için yıkıcı sonuçlara neden olabilir. Pandemi ile birlikte başta fiziksel aktivite imkânlarının sınırlandırılması, okula gidememelerinden dolayı akranları ve öğretmenleri ile etkileşim eksikliği yaşamaları, daha önce deneyimlemedikleri uzaktan eğitim sürecinin başlatılması, uzaktan eğitim ile LGS/YKS' ye hazırlanmak, ev içinde mevcut problemlere aile içi

çatışmalara daha fazla maruz kalmaları, ekran başında ve internette geçen sürenin artması ile teknoloji bağımlılığı, pandeminin yaratabileceği yıkıcı sonuçlardır. Bütün bunlar ergenlerde başta anksiyete ve depresyon olmak üzere çeşitli indirekt sağlık sorunları riskini doğurmaktadır. Sağlıkları üzerinde başka bir risk beslenme ve uyku düzenlerinde yaşanan değişim, bağımsızlıkların bozulması riskini doğurmaktadır. Aile içi şiddete maruz kalma riski yine pandemide öne çıkan indirekt etkilerden biridir. Bunların yanı sıra Dünya genelinde öğrencilerin % 87'sinin akademik ve sosyal gelişimleri pandemiden etkilenmiştir. Türkiye'de ise 4 milyon öğrencinin uzaktan eğitime erişememesine bağlı eşitsizliklerin artması, okul terk etme davranışının artması, donanımsız genç nüfusun artması, erken evlilik davranışının artması gibi riskler uzmanlar tarafından öngörülmüştür (Müftüoğlu, 2020: 6).

2.2.2. Anthony Giddens'in Ontolojik Güvenlik Görüşü

Araştırmanın kuramsal çerçevesinde ontolojik güvenlik kavramına başvurulmasının nedeni, Anthony Giddens'in bu kavrama dair görüşünün yaşamın standart, istikrarlı ve rutinleşmiş haline atıfta bulunuyor olması ve COVID-19 ile birlikte ontolojik güvenlik algısının kırılma noktasının görülmüş olmasıdır. COVID-19, modernliğin vaat ettiği ontolojik güvenlik algısını sarsmıştır. Pandemi ile birlikte bireylerin teknolojiye, bilime, uzmanlara, sosyal kurumlara, sosyal ilişkilerine ve olağan hayatlarına duydukları güven sarsılmış ve ontolojik güvenlik yerini ontolojik kaygıya bırakmıştır. Bu bağlamda, COVID-19 Pandemisinin ergenlerin sosyal etkileşim deneyimlerinde oynadığı rol, araştırmanın bulguları bölümünde ontolojik güvenlik kavramı etrafında irdelenmiştir.

Giddens (2020: 93), *Modernliğin Sonuçları(The Consequences of Modernity)* adlı çalışmasında ontolojik güvenliği, “insanın kendi öz kimliklerinin sürekliliğine ve çevresindeki toplumsal ve nesnel eylem ortamlarının sabitliğine duydukları itimat” olarak ifade etmektedir. Ayrıca Giddens (2020: 41), *güven* kavramını *risk* kavramıyla birlikte ele alır. Güven ve risk hesabı arasında bir denge olduğunu, “kabul edilebilir” riskin, değişik bağlamlara göre farklılık gösterse de, genellikle güvenin sürmesinde merkezi konumda olduğunu vurgular. Hem olgusal hem de deneyimsel güvenlik - küresel güvenlik de- geniş insan topluluklarını ya da bireyleri kapsar. Risk, her çağda

vardır fakat Giddens'a göre (2020: 130-132), "yüksek etkili riskler" adını verdiği *geç modern* toplumdaki riskler, gücünü küreselleşme süreçlerinden almaktadır. Yüksek etkili riskler etki alanı anlamında geniş insan toplulukları üzerinde yaygın etkiye sahiptir. Örneğin nükleer kazalar, küresel ısınma, salgın hastalıklar vb. bu risklerdendir. Bu tür riskler modernitenin karanlık yüzünün bir ürünüdür ve küresel çapta teknolojik ve toplumsal değişim hızı arttıkça beklenmedik sonuçların ortaya çıkması kaçınılmazdır.

Ontolojik güvenlik ve güven-risk dengesi, bireylerin başkalarına ya da toplumsal ve maddi çevrelerine karşı sürekli ve yinelenen türde bir psikolojik gereksinimdir. Bu gereksinim günlük yaşamdaki (görünüşte) rutinlerin kestirilebilirliği ile yakından ilişkilidir. Giddens için rutinleştirme ve güven-risk dengesi, ontolojik güvenlik için temel bir konumdur. Rutinleşmiş pratikler bireylerin sosyal hayatının devamlılığında ontolojik güvenlik hissini ayakta tutmaktadır. Bu tür rutinler hangi sebepten olursa olsun kesintiye uğradığında, ontolojik güvenlik yerini ontolojik kaygıya bırakır (Giddens, 2020: 98-99). Sosyal izolasyonla birlikte sokağa çıkma yasağı, rutinleşmiş günlük yaşam davranışlarının askıya alınması, sağlık açısından alışlagelmiş kurum hizmetlerine ulaşamama korkusu, gıda kıtlığının yaşanma ihtimali karşısındaki panik hali vb. COVID-19 Pandemisi sürecinde bireylerin ontolojik güvenliğini tehdit eden unsurlar olarak karşımıza çıkmıştır (Çelik ve Diker, 2021: 18-19). Giddens'in ontolojik güvenlik kavramını, COVID-19 Pandemisi süreci bağlamında Amerikalılar üzerinden ele alan Wang (2021), pandemi sonrası Amerikalıların ölümlülüğü ve savunmasızlığı acı bir şekilde yeniden hissettiğini; psikolojik iyi olma durumunu sürdürmek ve varoluşsal kaygıdan kaçınmak için gerekli olan sosyal düzen güveninin yitirildiğini ifade etmiştir. COVID-19 ontolojik güvenlik tarafından sürdürülen rutinleştirilmiş konforu, kafa karıştırıcı bir şekilde tehdit etmiştir.

Giddens'a göre bugün içinde yaşadığımız dönem, modernliğin radikalleşmiş yeni bir düzeyidir. *Süreksizlik, zaman-uzam uzaklaşması, toplumsal sistemlerin yerinden çıkarılması, ontolojik güvenlik, risk ve belirsizlik* onun bütün bu dönem için sunduğu temel argümanlarıdır. *Süreksizlik* kavramı, içinde yaşadığımız döneme özgü esnek, değişken ve belirsiz yapıyı ifade eder. *Zaman-uzam uzaklaşması*, modern dönemde

uzamın, “herhangi bir yüz yüze etkileşim durumundan konum olarak uzak, “namevcut (absent)” kişiler arasındaki ilişkileri geliştirerek, gitgide yöreden koparıp” atmasıdır (Giddens, 2020: 25). Giddens burada yöre kavramı ile coğrafi olarak konumlanmış toplumsal eylemin fiziksel ortamına işaret etmektedir. *Yerinden çıkarma* ile kast ettiği ise toplumsal ilişkilerin, yerel etkileşim bağlarından koparılması ve sonsuz uzunluktaki zaman-uzam boyunca yeniden yapılandırılmasıdır (Giddens, 2020: 18-27). Giddens’in başta risk ve belirsizlik argümanı olmak üzere modern döneme özgü argümanları COVID-19 Pandemisi sürecinde açık şekilde görünmüştür. Pandeminin ortaya çıkması ile bireylerin ölüm riski ile yüzleşmesi, alınan pandemi tedbirleri, bireylerdeki ontolojik güvenlik duygusunu bozmuştur. Normalde bireyin hem toplumsal hayatın sürekliliğine hem de kendi gündelik hayatı üzerinde bir tahmin edilebilirlik ve kontrol edilebilirlik duygusu varken, pandemi ile birlikte tüm bunların süreksizliğini hatırlatmış tüm güçlü duygular yerini belirsizlik duygusuna bırakmıştır. Bunun yanı sıra uzaktan eğitim, uzaktan çalışma ve uzaktan alışveriş gibi uygulamaların zorunlu kılınmasıyla zaman-mekan uzaklaşması ve yerinden çıkarma pandemi sürecinde yaygınlaşmıştır.

2.2.3. Frank Furedi’nin Korku Kültürü Kuramı

Frank Furedi, toplumları etkisi altına alan korkuyu veya korku kültürünü şu şekilde aktarmaktadır:

“Korku, beklenmedik ve ön görülemeyen bir durumla karşılaşan insanın, zihnini yoğunlaştırmasını sağlayan bir mekanizmadır. (...) Kişisel deneyimlerimiz hayal gücümüzü ve korkularımızı biçimlendirir. Oysa günümüzde yaşadığımız korkuların çoğu kendi kişisel deneyimlerimizden kaynaklanmıyor. (...) Geçmişe kıyasla, kişisel güvenlik de görülmedik ölçüde artmış durumda; ama korku giderek hayatımıza daha çok yayılıyor. (...) Bu kültürün temelinde, insanın, gündelik yaşamını tehdit eden yok edici güçlerle kuşatılmış olduğu inancı var. (...) Kimi bilim adamları bir küresel grip salgınının başlamasının an meselesi olduğunu belirtiyor. (...) “Sonumuz yakın” uyarısı artık sadece fanatik dincilerden gelmiyor. Sorumluluk sahibi bir yurttaşın felaket tellallığı yapmasında bir mahsur görmüyoruz. (...) Uzmanlar artık mevcut riskleri incelemekle yetinmiyor; teoride mümkün olan riskleri ortaya çıkartmak için de harıl harıl uğraşılıyor. Teoride her şey mümkün olduğu için de, teorik risklerin ardı arkası kesilmiyor. Birbirimize anlatıp durduğumuz korkunç rivayetler, toplumdaki huzursuzluğun bir göstergesidir. “Dikkatli ol” emri, tahayyülümüze hâkim olmuş durumda.” (Furedi, 2017: 8-9)

Furedi (2017), korku kültürü kuramında yaşadığımız çağda din, dil, ırk, cinsiyet vb. fark etmeksizin küresel boyutta tüm insanlığın bir korku kültürü tarafından kuşatıldığına ve korkunun insanlığın zihninde hâkim hale geldiğine dikkat çekmektedir. Furedi bunu yaparken aynı zamanda korkunun geçmişten günümüze geçirdiği evrimine de odaklanmaktadır. Yeni olmayan bir duygu olarak korku, günümüzde toplumsal gelişmelere bağlı gelişmiş, dönüşmüş, değişmiş ve öğrenilmiş bir duyguya evrilmiştir. Geçmişe bakıldığında insanları toplumsallaşmaya, diğerlerine yakınlaşmaya, bir arada yaşamaya iten korku; günümüzde insanların yalnızlaşmasına, birbirlerine yabancılaşmasına ve sınırlar koyarak yaşamasına neden olmaktadır. Günümüzde gelinen başka bir nokta ise, korku kavramını salt insani bir duygu olmaktan çıkarmış kontrol ve yönetim araçlarından biri haline gelmiştir. İnsanlar korku kültürü egemenliğinde yaşamını sürdürmektedir.

Furedi, korku kültürünün hâkim olduğu toplumlar için risk ve tehlike kavramlarını tanımlamıştır, bu bağlamda risk “belirli bir tehlikeyle bağlantılı olarak hasar, yaralanma, hastalanma, ölüm ve başka olumsuzlukların meydana gelme olasılığı (...) tehlike ise, genelde insanlara ve onların değer verdikleri varlıklara yönelik bir tehdit” (Furedi, 2017: 45) olarak tanımlanmaktadır. Furedi, risk ve tehlike bilincinin yayılmasının, bireylerin riskten kaçınma eğilimlerinin ve sınırlılıklarına daha duyarlı hale gelmesinin en zararlı etkilerinin insan ilişkilerinde görüldüğüne dikkat çeker. Kaçınma eğilimi ile “İnsanlar ilişki kalıplarını değiştirerek, kendilerine yönelik riski en aza indirmeye çalışıyor” ifadesinde bulunur (Furedi, 2017: 17). Furedi’nin günümüzde yaşanan COVID-19 Pandemisi’nden habersiz eserinde “*el sıkışmak risk hâline gelirse*” şeklinde başlık açmıştır. El sıkışmak gibi temel bir kültürel iletişim aracından hastalık kapma korkusundan dolayı risk olarak bahseder. Korku kültürünün en rahatsız edici sonuçlarından biri, el sıkışmak gibi insan ilişkilerinin risk evrenine alınmasıdır. El sıkışmadan ya da sarılmadan kaynaklı hastalığın bulaşabilme riskine karşı insanların yumruk tokuşturma, omuzlarını temas ettirme gibi uzaktan selamlaşma alışkanlığı kazanması, korku kültürünün davranış dünyasına etkilerini gözler önüne serer niteliktedir.

Risk bilgisinin yaygınlaşmasında, risklerin algılanış biçiminin şekillenmesinde medya önemli bir rol oynar. Medyada farklı görüşte, çok sayıda uzman kişinin önerileri birbiri ile çelişmekte, bu kişiler izleyicileri neyin güvenli neyin riskli olduğu konusunda uyarmakta fakat durumu netleştirmek yerine kafa karışıklığını arttırmaktadır. Böylece toplumdaki herkes için bir şekilde risk altında olduğu düşüncesi yaratmaktadır. Birçok birey, kişisel deneyimleri aracılığıyla değil medya aracılığıyla bilgi edindiği için, bu bilginin aktarılma tarzı bu kişilerin sorunu algılayış biçimini belirlemektedir. Medyadaki haberlerde aktarılan bilginin hacmi, risklerin ifade ediliş biçimi, risklerin yorumlanması ve risk ile ilgili kullanılan sembol, metafor ve söylemler bireylerin riski algılayış tarzında önemli ölçüde belirleyici olmaktadır (Furedi, 2017: 89). “Bizi yeni tehlikelere karşı uarmaya çalışan ve görünüşte uzman olan kişilerin sayısı o kadar çoktur ki bunların tavsiyeleri birbirleriyle çelişmekte ve neyin güvenli neyin riskli olduğu konusunda tam bir kafa karışıklığı hüküm sürmektedir” (Furedi, 2017: 30). Televizyon haberleri duygu sosyolojisi yoluyla toplumlarda korku ve panik havası yaratmaya oldukça işlevsel görünmektedir. Televizyon haberlerinde, insanları korkutmak toplumu bilgilendirmenin ve eğitmenin meşru bir yolu olarak görülmektedir (Furedi, 2017: 80).

COVID-19 Pandemisi sürecinde asılsız iddia bombardımanları, komplo teorileri, bilimsel tartışmalar kafa karıştırıcı bir biçimde medyada ön plana çıkmıştır. Bu süreçte Dünya Sağlık Örgütü yöneticisi Tedros Adhanom Ghebreyesus salgınla ilgili olarak ortaya çıkan bilgi kirliliğine dikkat çekmiş, “infodemi” (yalan salgını) kavramını kullanmıştır. İnsanların doğru bilgiye ulaşmakta ve sürekli güncellenen verileri takip etmekte zorlanmış olması, bilgi yığını içinde doğruyu ayırt etmenin mümkün görünmediği COVID-19 Pandemisi sürecinde korku kültürü görünür hale gelmiştir (Wilton, 2020).

3. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Çalışmada veri analizi sonucu bulgularanan iki ana tema, ergenlerin *sosyal etkileşim deneyimleri ve kaygı deneyimleri* şeklindedir. Bu temalar COVID-19 Pandemisi ile birlikte ergenlerin hem “yeni normal” sürecinde değişen deneyimlerini hem de “normale” dönüşle birlikte değişen deneyimlerini yansıtır niteliktedir. Bununla birlikte Tablo 2 ve Tablo 3’de verildiği üzere kodlar oluşturdukları kategoriyi; kategoriler ise oluşturdukları temayı nitelemektedir. Bulgular değerlendirilirken, başta katılımcıların doğrudan ifadeleri olmak üzere, gerek bulguları anlaşılır kılan kuramlara, gerekse bulgularla benzerlik ya da farklılık gösteren literatüre yer verilmiştir.

3.1. Ergenlerin Sosyal Etkileşim Deneyimleri

Araştırmanın birinci teması ergenlerin sosyal etkileşim deneyimlerinden oluşmaktadır. Temanın ana kategorileri ergenlerin aile içi etkileşimini, akran grupları ile etkileşimini ve öğretmenler ile etkileşimini kapsamaktadır.

Tablo 2. *Sosyal Etkileşim Deneyimi Temasının Kod ve Kategorileri*

Kod	Alt Kategori	Kategori	Tema
Birlikte daha çok vakit geçirmek	Ebeveynler ile		Sosyal Etkileşim Deneyimleri
Problem çözme ve sorunlarla baş etme yöntemi gösterme			
Anne/baba ile görüşememe (boşanmış ebeveynlerde)			
Ev işi yükünü paylaşma beklentisi			
Bireysel sorunları diğerlerine yansıtmada artış			
Eleştirel diyalog			
Çatışma			
Motive etme			

Empati kurma			
Tolerans gösterme		Aile İçi	
Problem çözme ve sorunlarla baş etme yöntemi gösterme			
Birbirini şikâyet etme			
Çatışma	Kardeşler ile		
Kıyaslama			
Empati kurma			
Sosyal etkinlik düzenlememe			
Online oyun yoluyla iletişim kurma			
Sosyal medya ve online uygulamalar ile mesajlaşma/görüntülü görüşme			
Girişkenliğin azalması ya da bitmesi			
Akademik rekabetin bitmesi/hissedilmemesi			
Birlikte sosyalleşmenin azalması ya da bitmesi			
Empati kurma		Akranlar ile	
Problem yaşanan akranlardan uzaklaşma			
Düzenli akademik destek alma			
Kaynak/materyal paylaşma			
Veliye geri bildirim	Özel okulda öğrenim görenler	Öğretmenler ile	
Ders anlatım performansında azalma			

Ders anlatım performansının değişmemesi			
İnteraktif iletişim kuramama			
Otorite figürünü yitirme			
Ders anlatım performansında azalma			
Ders anlatım performansının değişmemesi			
Kaynak/materyal paylaşma	Devlet okulunda öğrenim görenler		

3.1.1. Aile İçi Sosyal Etkileşim Deneyimleri

“Evde kal”, “Hayat eve sığar” gibi dünya genelinde yaygınlaşan söylemler, COVID-19 Pandemisi ile mücadele etmenin temel ve en etkili çözüm stratejisi olarak görülmüştür. Bu durumda ev ve dolayısıyla aile, pandemi sürecinde herkes için önemli bir konum ve kurum haline gelmiştir. Evde aile bireyleri ile “normalden” daha uzun süre vakit geçirmek, iş hayatını ve eğitim hayatını eve taşımak, günlük rutinin dışına çıkmak, şüphesiz yeni sosyal etkileşim deneyimlerini beraberinde getirmiştir. Örneğin, Lau vd. (2006) yürüttükleri çalışmayla, pandemi gibi doğal afetlerin yaşandığı dönemlerde bireylerin ailelerinden ve sosyal çevrelerinden aldıkları desteğin arttığını, buna bağlı olarak aile veya sosyal çevre ile bağlarının kuvvetlendiğini ortaya koymuştur. Koçak ve Harmancı (2020), pandemilerin toplumun farklı kesimleri için farklı bağlamlarda etki, değişim ve zorlayıcı deneyimlere doğrudan ya da dolaylı olarak yol açabileceğini; Prasso (2019) ise, pandemi döneminde boşanmaların arttığını, aile bireyleri arasında var olan gerilimlerin şiddetlenebileceğini veya yeni problemlerin doğabileceğini belirtmiştir. Coyne vd. (2020) ise, böyle dönemlerde eve zorunlu kapanmanın bireylerin stres düzeylerini arttıracığına ve bu durumda aile içi istismarların artabileceğine dikkat çekmiştir. Yanı sıra Koçak ve Harmancı (2020), aile bireylerinin eğer dayanışma

duygusuyla hareket ederse birbirlerini pandemiye karşı koruduklarını ve iyileşme sürecini hızlandırabildiklerini iddia etmiştir. Bu çalışmada ise, ergenlerin aile içi etkileşimde *problem çözme, sorunlarla baş etme yöntemi gösterme, empati kurma ve motive etme* gibi pozitif deneyimler; *çatışma, kıyaslama, şikayet etme veya eleştirel diyalogda bulunma* gibi negatif deneyimler edindiği ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın bulgularına göre katılımcıların ebeveynleri ve kardeşleri ile etkileşiminde benzer ve farklı kodlar ortaya çıkmış; bu sebeple *ebeveynler ile etkileşim ve kardeşler ile etkileşim* şeklinde alt kategoriler oluşturulmuştur. Ergenlerin çoğu aile bireyleri ile daha fazla vakit geçirmiş, “normalden” daha sık iletişimde bulunmuş, daha önce birlikte yapılmayan aktiviteleri yapma fırsatı bulmuştur.

“Biz birlikte etkinlik yapma fırsatı bulduk. Daha yakınlaştık daha çok konuştuk. Normalde belki sadece yemeklerde görüşürken kapanmada tüm gün görüşme, konuşma vaktin oluyor.” (K1, Erkek, 14)

Katılımcıların bir kısmı ise COVID-19 sürecinde ailesi ile “normalden” farklı bir ilişkilerinin olmadığını, aynı evi paylaşılsalar dahi herkesin kişisel alanına çekilmeyi tercih ettiğini ifade etmiştir. Bu katılımcıların diğerlerinden farklılaşan, ortak özelliği ebeveynlerinin uzaktan çalışmaya devam etmiş olmasıdır. Annesi öğretmen, babası sigortacı olan bir katılımcı sosyal izolasyon sürecinde evini ofise benzetmiştir:

“Şimdi aynı ortamda olsak da evde yani... Aynı odalarda değildik ki. Ben ders, ablam ders, annem ders düşünün hani hepimiz böyle. Babam desen çalışıyor herkes ekran başında ofis gibiydi ev. Birlikte geçirecek vaktimiz olmadı o kadar da. Hem sorumluluklarımız vardı hem de odalarımıza çekiliyorduk. Bizi etkilemedi bence çok. Yemeklerde daha çok muhabbet ediyorduk mesela onu etkilemiş olabilir yeni haberleri konuş gündemi konuş gibi.” (K4, Erkek, 17)

COVID-19 Pandemisinin ergenlerin sosyal etkileşim sıklığında oynadığı rolden daha önemlisi, bu etkileşimin niteliğinde oynadığı roldür. Eve kapanma, kimi ergen için yeni etkileşim, fırsat ve imkânları; kimisi için yeni baskı ve kısıtlamaları getirmiştir. Pandemi ile birlikte ergenlerin değişen günlük rutinleri, sağlık, eğitim ve sosyal

konularda duydukları kaygılar, artan görev ve sorumlulukları onların tüm sosyal etkileşim deneyimlerine yansımış durumdadır.

3.1.1.1. Ebeveynler ile Sosyal Etkileşim Deneyimleri

Sosyal ilişkiler, bireyler için psikolojik iyi oluş, fiziksel ve duygusal yeterlilik, başa çıkma, sosyal destek alma veya verme gibi çok temel ihtiyaçların karşılandığı bir yapıdır (Holt-Lunstad, 2007: 127). COVID-19 Pandemisinin ortaya çıkardığı risk faktörleri, bu dönemde artan korku, endişe ve sosyal ilişkide azalma, ergenlerin karşılaştığı temel problemlerden olmuştur. Araştırma bulgularına göre, ergenlerin “yeni normale” adapte olma sürecinde yaşadıkları problemlerle başa çıkmak için en yakın sosyal kaynaklara yani ebeveynlerine başvurdukları görülmüştür. Ebeveynlerinin desteğini gördüğüne, olumlu sosyal ilişki kurduklarına vurgu yapan katılımcılar olmuştur:

“Pandemi bence ilişkimizi kuvvetlendirdi mesela babamla daha çok vakit geçirmek hoşuma gitti. Annem de babam da çok destek oldu kardeşime de bana da. Annem doktor onu sorularıyla özellikle başlarda çok sıktım. “Ne zaman bitecek?”, “Ne olur?”, “Şu haber doğru mu, bu haber doğru mu?” gibi hastalık hakkında vs. çok soru sordum ama annem de bilmiyordu. İş arkadaşlarından hastaneden öğrendiklerini anlatıyordu ama başlarda çok korkuyordum ben, şimdi öyle değil tabii. Sonra sürekli haber takip ediyordum öyle televizyondan değil de sosyal medyadan falan... Kardeşimle ilişkimiz çok değişmedi küçük olduğu için bazen beni daraltıyordu, odamdan çıkmıyordu, oynamak istiyordu. Bazen anlayışla karşıladım bazen şikâyet ettim açıkçası.” (K25, Kadın, 18)

COVID-19 Pandemisi sırasında daha görünür hale gelen etkilerden biri de, bazı sosyal değerlerin yeniden canlanması olmuştur. Eve kapanmanın olumlu yansıması olarak değerlendirilmesi gereken bu durum birçok sosyal değeri düşünmek için zaman ve fırsat yaratmıştır (Kıran, 2020: 762).

“Babamla daha fazla zaman geçirmeye, daha yakın olmaya başladık. Salgında daha az çalıştı. İlk defa bu kadar birlikte vakit geçirdik. Normalde hafta sonları dışarı çıktığımızda geçiriyorduk ama evde hiçbir şey

yapmazdık.” (Evde neler yapmaya başladınız?) “Film izlemek, öyle sohbet... Sonra matematik çalıştık, birbirimize internetten bir şeyler izlettik, bilgisayar oyunu...” (K33, Erkek, 14)

Katılımcılardan biri eve kapanmanın ve birlikte vakit geçirmenin ebeveyninin ona olan güvenini arttırdığına, daha önce yaşanan problemlerin doğal olarak ortadan kalktığına vurgu yapmıştır:

“Annemle iletişimimiz çok arttı. Kahve saatleri, dizi saatleri yaptık. Bunlar daha önce hiç yapmadığımız şeylerdi. Güzel oldu hatta annem beni daha iyi tanıdı. Evde çok kalınca daha çok güvenmeye başladı bence. COVID-19 öncesinde “neredesin?”, “kiminlesin?”, “fotoğraf at”, “telefona bak”, “ne zaman geleceksin?” ... Bu sorunlar kavga sebebiydi. Eve kapanınca doğal olarak bitti.”(K35, Kadın, 18)

Yaşanan olumlu deneyimlerinin yanında, çoğu ergenin daha çok üzerinde durduğu sosyal etkileşim deneyimi, çeşitli sebeplerden ve çoğu zaman ergenlerin değişen alışkanlıklarından kaynaklı ebeveynleriyle yaşadığı çatışma olmuştur. Ergenlerin tamamı pandeminin özellikle ilk dönemlerinde uyku düzenlerinin bozulduğuna, geç saatlere kadar uyumadıkları için gündüz geç saatlerde uyandıklarına ve bunun online dersleri kaçırma, düzensiz beslenme gibi sonuçlara yol açtığına değinmişlerdir. Yine oyun ve telefon bağımlılığı, ekran başında geçen süredeki artış, ebeveynlerle çatışmaya sebep olan alışkanlıklardır.

“ (...) bir de uyku düzenim tam tersine döndüğü için annemle çatışıyorduk. Anksiyeteme bağlı yemek düzenimde bozulmuştu; mide bulantısından iştahım kesilmişti. Yemek ve uyku yüzünden daha önce hiç sorun yaşamazdık. Ablam beni daha iyi anlıyordu mesleği gereği ama annem anlamıyordu; zayıfladım biraz onu da taktı. Bazen sabaha kadar oyun oynuyordum, bazı günler yatakla masa arasında geçti günüm zaten. Babam da yatacağında gelip söylenir, giderdi. “Sınava girecek adam böyle mi olur?”, “Kapat şunu, yat artık.”, “Gece yatmaz, sabah kalkmaz.” Bazen masa başında yiyordum yemeğimi falan. Gerçekten okul açıldı da düzenim yerine geldi. Çok kötü dönemdi. İlaçlarımı da bıraktım artık daha iyiyim.” (K12, Erkek, 18)

“Uyku düzenim çok kötüydü. Geceleri en çok dizi-film vaktimi aldı; Netflix’i tükettim resmen. Oyun da oynuyordum ama dizi-film kadar değil. Çok belgesel de izledim. (Bu değişen alışkanlıkların ebeveynleriyle ilişkini etkiledi mi?) “Yani... Çok karışmadılar aslında ama uyku düzenime karıştılar işte “Erken yat madem evdesin, namazını düzenli kıl.”, “Madem evdesin orucunu tut.” Bir de ramazana denk geldi ya bir dönemi. Önceden okul olduğu için bu konuda bir şey demiyorlardı oruç bile olsa. Evde kalınca gözleri üzerimde oldu.” (K16, Erkek, 14)

Araştırmaya katılan ergenlerin tamamı, online dersler dışında, ekran başında geçen zamanlarının kesinlikle arttığını, bu zamanlarını; oyun, dizi-film, sosyal medya (Instagram, Twitter, Youtube vb.), ders anlatım videoları, haber siteleri gibi içeriklere ayırdıklarını bildirmişlerdir. Ergenlerin cinsiyetlerine göre en fazla zaman ayırdığı içerik erkeklerde oyun ve dizi-film iken kadınlarda sosyal medya ve dizi-film olmuştur.

“Pandemiden uzaklaşmak için oyun oynadım sürekli çünkü zaman hızlı geçiyordu, sıkılmıyordum. Zaten arkadaşlarla vakit geçirecek tek şeydi oyun.” (K28, Erkek, 14)

“İnternette bir 6-7 saatimi geçiyordum diyebilirim. İşte... Sosyal medya, dizi-film çok arttı, oyun hiç oynamadım. Haber de okuyordum tabii ama o da sosyal medyadan.” (K24, Kadın, 16)

“Online dersler dışında, zaten onlara da sabredebildiğim kadar girdim, genelde oyun oynadım ben. Bazen ekrana oyun yüzünden daha çok bakmış olabilirim, bilmiyorum. Sosyal medyada Twitter, Youtube falan... Instagram kullanmıyorum. Gündemi de Twitterdan daha çok takip ettim.” (K8, Erkek, 18)

Ergenlere pandemi sürecinde ev içi yeni kuralların belirlenip belirlenmediği, herhangi bir konuda ebeveynleri tarafından sınırlanıp sınırlanmadıkları konusunda sorular sorulmuştur. Çoğu ergen, ebeveynlerinin ders çalışma, beslenme ve uyku düzeni, ekran süresi gibi konularda uyarıda bulunduğunu fakat bunların kural ya da sınırlama getirmediğini, genel olarak boş zamanlarını istedikleri gibi geçirdiklerini ifade etmişlerdir. Ancak 14-15 yaş arasındaki ergenler ile 16-18 arasındaki ergenlerin bu konuda deneyimleri farklılaşmış görünmektedir. 14-15 yaş arasındaki ergenlerin

ebeveynleri, özellikle ekran başında geçirilen süre olmak üzere dersler, beslenme ve uyku düzeni gibi konularda daha fazla uyarıda bulunmuş ve sınırlama getirmek istemiş; 16-18 yaş arasındaki ergenlerin ebeveynleri ise her konuda daha az müdahalede bulunmuştur.

“Babam eskiden daha fazla işe giderdi. Nöbetler falan... Yine işe gitti ama evde kaldığı da oldu. Bize karıştığı oldu hatta yediğimize içtiğimize bile. Kendi mesela abur cubur yerd ama bize “sivilceniz çıkar cips az yiyin.” derdi. Bir de ben kilo aldığım için pandemide daha çok karıştı. Koşu bandı aldık pandemide, hepimiz kullanırız diye. Sonra kendi de telefona çok bakardı hatta televizyon izlerken bile telefon elinde olurdu haber dinlerdi falan. Bize de derdi ki, “şu telefondan bıkmadınız yeter.” Ya tartışma gibi kavga etme gibi değil de öyle konuşurdu. Sonra annem sınırlama getirdi özellikle hafta içleri telefonu almaya başladı benden, ödev bitmeden kitap okumadan vermezdi “Zeynep de senden etkileniyor bırak telefonu.” diye. Çünkü o da tableten oyun isterdi ben telefonla oynayınca.” (K6, Kadın, 14)

“Annem uyarıyordu ekran başında gecen sürem hakkında. Babam, ablam karışmıyordu. Zaten hepsi telefon ve televizyon ile zaman geçiriyordu, evde başka ne yapacaktık? Sadece ben değilim ki, kendileri de öyle ama benim derslerim falan olunca haliyle kural koymaya çalışıyordu. Bu biraz sinirimi bozuyordu.” (K23, Kadın, 15)

“Yani öyle içerik ile ilgili değil de süre ile ilgili karışıyordu annem. Çok abartınca karışırılar zaten klasik, telefonla ilgili “gözün zaten bozuk”, “dersleri iyice saldın sen” gibi fakat öyle sınırlama koyma gibi değil. Bizim sorunumuz ders çalışmaydı genelde ondan tartışırdık telefon o kadar değil.” (K31, Kadın, 18)

“Ben kendimi sınırlayabilirim diye düşünüyorum. Yani gerektiğinde yapmam gerekeni yapıyordum, öyle kural yoktu. Ha, karıştılar mı? Evet. Zaten her şeye her zaman karışır ebeveynler bilirsiniz ama kural var mıydı? Yoktu.” (K20, Kadın, 17)

“Hayır, bir sınırlama koymadılar. Babam arada “telefonu bırak, ders çalışmasan da kitap oku” derdi ama etkili değildi. Kendi de telefonla çok zaman geçirdi, bilgisayarla geçirdiği zaman kadar. Tutarsız bir kere...”

Mesela annem evde en çok kitabı olan kitap okuyan kişidir ona rağmen annem bile zorlandı.” (K25, Kadın, 18)

“Sınırlama koymadılar çünkü normalde böyle olmadığımı biliyorlardı; anormal bir durumun içindeydik ve bu yüzden karışmak, sınırlamak istemediler bence. Ben de kendime göre internet kullanımını arttırmış olabilirim ama yaşıtılarına göre daha iyiydim.” (K11, Kadın, 18)

Lam ve diğerleri (2009: 552-553) yaptıkları çalışmada, ergenlerin internet kullanma alışkanlıklarını, onların demografik özellikleri, sağlık koşulları, kişisel ve ailevi durumları açısından incelemiştir. Stres faktörü bağlamında, yakın zamanda “anormal” bir süreç yaşamış, kişisel veya ailevi problemler içinde olan ergenlerin, rutin ve sıradan hayat süren ya da aile ilişkileri sağlıklı olan ergenlere göre internet bağımlısı olma olasılıklarının 2,5 kat fazla olduğunu bulmuşlardır. Bu bağlamda, COVID-19 pandemisi gibi doğal afetlerin yol açtığı olağanüstü durumlarda, kuralsızlık, anomi, yabancılaşma gibi durumların yaşanması olağandır ve ergenlerin böyle durumlarda kişisel ya da ailevi sorunlardan uzaklaşma amacıyla başvuracakları en yakın kaynağın internet ve sağladığı iletişim ağları olması olasıdır. Nitekim bu araştırma bulgularına göre, ergenlerde benzer sebeplerden oyun oynama davranışının arttığı görülmüştür.

“Yani öyle özellikle bir yöntemle başvurmadım ama psikolojik olarak diyorsanız, beni oyun oynamak ortamdan, sorunlardan uzaklaştırıyordu. Oyuna odaklanınca, ne biliyim, arkadaşlarla oyun konuşmak bir amaç da var hani oyunda hedef falan iyi geliyordu.”(K9, Erkek, 18)

“Annemle benim ev içinde yaptıklarım değiştiği için tartıştık. Telefon oyunlarına karıştı, ders çalışmama karıştı, zaten sayısal derslerim kötüydü “iyice kötü olacak her şeyi unutacaksın çalış” diye karıştı. Annemle ilişkim kötü değildir; en çok dışarıda yürüyüşe çıkmayı severdik birlikte. Pandemide çıkamadık bu kötü oldu. Annem de pandemide evde bazen çok sinirli olabiliyordu işte o zaman uzak duruyordum; kendimi iyice telefona veriyordum.” (Bu konuda sınırlama getiriyor muydu?) “Getiriyordu ama ben kendimi tutamıyordum ki sonra kavga babama şikâyet...” (K10, Erkek, 14)

Araştırma bulgularına göre, ergenlerin deneyimlerinde toplumsal cinsiyet rollerine dayanan anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Toplumsal cinsiyet kavramını sosyolojiye kazandıran Oakley (1998: 441)'e göre cinsiyet, biyolojik olarak erkek ve kadın arasındaki ayrımı ifade ederken; toplumsal cinsiyet, biyolojik anlamda kadın ve erkek arasındaki ayrımdan farklı olarak erkeklik ve kadınlık arasındaki toplumsal bağlamda ortaya çıkan eşitsiz ayrımı ifade etmektedir. Giddens'a göre toplumsal cinsiyet, toplumsallaşmanın çok güçlü yönlerinden biri olarak etkin sınırlar belirlemektedir. Bir kez toplumsal cinsiyet "yüklenildiğinde", toplum, bireylerden "kadınlar" ve "erkekler" olarak rol almalarını beklemektedir. Kadınlar ve erkekler bu rolleri gündelik yaşam pratikleri içinde her gün yerine getirmekte ve yeniden üretmektedir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet kendiliğinden var olan bir şey değildir; hepimiz diğerleri ile sosyal etkileşime girerek toplumsal cinsiyeti üretiriz (Giddens, 2008: 98). Bu araştırmada da katılımcı kız çocuklarının toplumsal cinsiyetlerine bağlı rolleri içselleştirip, gerçekleştirdiği ya da bu beklentiler yüzünden çatışmaya girdiği görülmüştür.

Araştırma bulgularına göre, kız çocuklarının annesi ya da kardeşleri ile çatışma yaşadığı konulardan biri, pandemi ile birlikte artan ev işi yükünün paylaşımı ile ilgili olmuştur. Bazı katılımcılar eve kapanma ile birlikte annelerinin ev işleri konusunda kendilerinden daha fazla yardım beklediğini ve ev işi yükünün "normale" göre arttığını belirtmiştir. Bunun yanı sıra büyük ya da küçük kız kardeşe sahip kız çocuklarında ev işi yükünü paylaşma ile ilgili kıyaslama yaptıkları ve çatışma yaşadıkları, kimi zaman ise birbirlerini annelerine şikâyet ettikleri görülmüştür. Pandemi ile birlikte ev işi yükünün artması ve evde geçen zamanın artması, bu zamanların ebeveynler için ekstra boş zaman anlamına gelmesi, kız çocukları üzerindeki ev işlerine dâhil olma baskısını "normal" zamanlara göre arttırmıştır. Bu bulguların aksine erkek katılımcılara pandemide evde nasıl zaman geçirdikleri sorulduğunda ya da ebeveyn ve kardeşleri ile iletişimleri sorulduğunda, ev işi yüküne kendi odalarını toplamak dışında dâhil edilmedikleri görülmüştür.

Türkiye'de COVID-19 Pandemisi etkilerini toplumsal cinsiyet bağlamında ele alan araştırma sonuçları, pandeminin kadınların hâlihazırda dezavantajlı konumunu daha da pekiştirdiğini göstermektedir (Kalaylıoğlu, 2020: 3). Bu araştırmada da hem erkek hem

kadın katılımcıların ifadelerinden, kadınların/kız çocuklarının pandemi deneyiminin toplumsal cinsiyet rollerine bağlı farklılaştığı görülmektedir. Bir erkek katılımcı, eve tam kapanma sürecinde annesi ile ilişkisinin kendisi açısından değişmediğine fakat annesi için değişmiş olabileceğine çünkü annesinin iş yükünün arttığına ve bunun annesi üzerinde baskı yaratmış olabileceğine değinmiştir:

“Annemle aynıydı ilişkimiz aslında, gerçi annem için aynı olmayabilir. Normalde dışarıdaydım haliyle evde daha az yemek yedim. Kahvaltı yapmadan çıkar, akşam gelirdim. Pandemide her öğün evde... Bir de yemek seçerim ben. “Doğukan şunu yer bunu yemez” anneme bu baskı yaratmış olabilir ama bu yüzden sorun yaşamadık tabii ben baskı yapmadım. Babamla birlikte dört erkek sürekli evde yemek yiyor falan annem için durum değişmiş olabilir yani. Bazen öyle sıkıntıdan abimle Oğuzhan kendilerine yemek yapıyordu. Ben hiç yapmadım. Babamın da et yemekleri yaptığı oldu evde yemek varsa bile sıkıntıdan hepsi... Babamla da ilişkimizi etkilemedi bence önceden çok az görürdüm yüzünü dükkân geç saatlere kadar açıktı. Pandemide daha sık gördüm ama bazen birbirimizden haberimiz olmazdı dediğim gibi ben telefonla, bilgisayarla çok vakit geçirince odama kapanınca... Ha, Kur’an okurdu sık sık sonra televizyon izlerdi telefona bakardı o da. Öyle... Etkilemedik birbirimizi.” (K17, Erkek, 18)

Türkiye’de BM Kadın Birimi (UN Women) liderliğinde yürütülen ve Kalaylıoğlu (2020:7) tarafından rapor edilen saha araştırmasında hem kadınlar hem de erkekler pandemi sürecinde ev işi yüklerinde bir artış olduğunu bildirseler de, kadınlar, ev işlerinin tüm kategorileri için bir artışın olduğunu ifade etmiştir. Kadınların artan iş yükü bağlamında, ev işi kategorilerinin “evin ve etrafın temizliği ve düzeni”, “yemek yapma ve servis etme” olduğu tespit edilmiştir. TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) 2019 yılı Çocuk İşgücü Araştırması’na göre, ev işlerinde ailesine yardımcı olan çocukların (5-17 yaş arası) oranı %45,5’tir. Bu oran, cinsiyete göre incelendiğinde ise kız çocuklarının ev işlerine daha fazla zaman harcadığı görülmektedir. Erkek çocuklarında %40,0 olan oran; kız çocuklarında %51,3’tür. Erkek çocukların %16,3’ü, kız çocukların ise %28,3’ü ev işlerine haftada 8 saat ve daha uzun süre katkı sağlamaktadır.

Araştırmaya katılan 25 kadın ergen arasında yalnız 2'si (K6, K27) pandemi ile birlikte ev işi yükünün artması ya da buna dair ailesinin beklentisinin artması gibi konularda vurgu yapmamıştır. Diğer 23 kadın katılımcı ise günlük rutinlerindeki değişikliği ya da aile içi etkileşimlerini anlatırken ev işi yükünün arttığına vurgu yapmıştır.

“Ben dershaneye gidiyordum Türkiye’ye ilk COVID-19 geldiğinde üniversite sınavı için. Haliyle günüm çok dolu oluyordu. Dershaneyi bıraktım, bir de arkadaşlarımla da vakit geçiriyordum çıkışlarda. Pandemiden sonra eve kapandık online dersler, ev işleri işte... Yemek yapmaya yardım et, temizlik yap, mümkün olduğunca ders çalış gibi geçiyordu günüm.”(K2, Kadın, 18)

Genç nüfus için hem toplumlar arası hem de aynı toplum içindeki farklı sınıflar arası eşitsizlikler ve eşitsizliklerle mücadele stratejilerinin farklılaşması nedeniyle homojen bir küme olarak bahsedilememektedir. Gençlerin; toplumsal cinsiyet, yoksulluk, kırsal/kentsel bölgede yaşamak, engellilik durumu, göçmen/sığınmacı statüsü gibi nedenlerden dolayı her türlü kaynaklara erişimleri noktasında karşılaştığı eşitsizlikler vardır (Adalı vd., 2021: 3). Pandemiden önce okulu sebebiyle şehirde yaşayan fakat pandemi sürecinde, babasının köy evinde abisi, ablası, baba ve babaannesi ile yaşayan bir katılımcı, ev içi sorumluluklarının onu çok zorladığını, bu yüzden aile bireyleri ile çatışma yaşadığını ifade etmiştir:

“En fazla ben tartışma çıkarıyordum, yalan söylemeyim. Çünkü bütün hayatım alt üst oldu; ders çalışamamaktan yakınıyordum, kaynaklara ulaşamamaktan yakınıyordum, yorulmaktan yakınıyordum. Babaannem hasta diye ablam da onunla ilgileniyorum diye çok yardım edemiyordu. Tamam, ediyordu ama ben yetişemiyordum ev işlerine. Temizlik, yemek... Bazen bir de diğer ablam geliyordu. Yeğenim var, o da ilgi istiyor, ders çalıştırmıyor falan. Sonra bizim dışımızda tarlada bir tane de Afgan çalışıyordu, o da bize geliyordu bazen. Abimle birlikte arkadaşları geliyordu, oyun kuruyorlardı evde. Misafir yani... Ben hizmet ediyorum sonuçta. Abimle ve babamla bu konuda çok tartışma yaşadım. Ben ders çalışmak istiyordum. Şehre de gidemiyorsun. Kısacası berbat bir dönemdi.”
(K7, Kadın, 17)

COVID-19 Pandemisi sürecinde ev işi yükünün diğer aile üyeleri ve çocuklar ile paylaşılması konusunda deneyimlerini aktaran kadınların büyük bir çoğunluğu (yaklaşık olarak %72'si) kız çocuklarının erkek çocuklara göre ev işlerine daha çok katıldığını

bildirmiştir. Bu durumun ve pandeminin kız çocuklarının gerek eğitim hayatı için gerek ev içinde hâlihazırdaki eşitsiz konumu için yarattığı etkinin kalıcı olup olmayacağı konusunda soru işaretleri bulunmaktadır (Kalaylıoğlu, 2020: 9).

Pandemiden önce kız çocuklarının boş zamanlarının daha az olması ve ailelerin ev işleri konusunda beklentisinin düşük olması, onları pandemi ile birlikte gelen iş yükü karşısında zorlamıştır.

“Annemle ilişkimizi biraz etkilemiş olabilir COVID-19. İlişkimiz kötü diye demiyorum da çatıştık babama göre. Mesela dersler, telefon ve en çok da yardım etme, ev süpürmede-silmede neyse yani... Pandemiden önce okulun beni yordüğünü biliyordu. Benden bir şey istemiyordu. Evde kalınca istemeye başladı; benim de zoruma gidiyordu açıkçası.” (K15, Kadın, 17)

3.1.1.2. Kardeşler ile Sosyal Etkileşim Deneyimleri

Ev içinde pandemi sürecinden etkilenen bir diğer aile ilişkisi, kardeşler arasındaki ilişkidir. Evde kalma zorunluluğu ile birlikte, ergenlerin yüz yüze etkileşim kurdukları tek akran grupları kardeşleri olarak değerlendirilebilir. Yapılan araştırmalar kardeşlerin, ebeveynlerinden veya akranlarından (Milevsky ve Levitt, 2005; Noller, 2005) (Milevsky, 2005) yeterli düzeyde sosyal destek almadıklarında, bu durumu telafi etmek için birbirlerine başvurduklarını göstermektedir.

Bu nedenle pandemi, ergenlere kardeşleriyle olumlu etkileşimde bulunma, evde geçen zamanı birlikte değerlendirme ve ilişkilerini kuvvetlendirme imkânı tanımış olabilir. Nitekim bu araştırmaya göre, pandemi kardeşler arasında *empati kurma, problem çözme ve sorunlarla baş etme yöntemi gösterme* şeklinde kodlanan olumlu etkileşim deneyimine yol açmıştır.

“Ablam pedagog, o çok destek oldu bana, sağ olsun. Mesela anksiyete tanısı kondu, nefes egzersizleri yaptırdı, “yazı yaz, iyi gelir.” dedi ve bu işe yaradı. Annem ve babamla anlaşamam yanımda oluyordu. O döneme bakınca şimdi (tam kapanma dönemi) ne kadar sorunluymuşum, kafayı yemişim diyorum.” (K12, Erkek, 18)

COVID-19 Pandemisi sürecinde, ergenlerin kardeşleri ile sosyal etkileşimi genel olarak değerlendirildiğinde, aralarında yaş farkı arttıkça ergenlerin kardeşleri ile daha az çatışma yaşadığı ve yaşça büyük olanların kardeşlerine, tıpkı bir ebeveyn gibi problem çözme ve sorunlarla baş etme yöntemi gösterme konusunda destek olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra, pandemide çoğu ergenin kendinden yaşça küçük kardeşleri ile ilgilenme ve vakit geçirme sıklığı artmıştır. Bu sıklığın artma sebebi kimi zaman ergenin kendi isteğine bağlı olsa da kimi zaman ebeveynin talebi ve büyük kardeşi yönlendirmesi ile gerçekleşmiştir.

“Kardeşimle ilişkimiz iyiydi pandemide. O bize verilen izin saatlerinde kardeşimle dışarı çıkıyordum, arkadaşlarımla pek görüşmek istemiyordum çünkü riskli.” (K2, Kadın, 18)

“Kardeşimle daha yakın olduk, oyun oynadık, çok vakit geçirmiyorduk önceden. Bazen eğlenceli oluyordu ama bazen istemiyordum ilgilenmek. Sonra online derslerde gelip rahatsız etmesine sinirleniyordum. Annem, “Zeynep sıkıldı hadi biraz oynayın.” “Zeynep’i oyala biraz.” diyordu temizlik falan yapacağında. İstemedim de sıkıldığımda internetten oyunlar buldum, etkinlik buldum, oyalansın diye.” (K6, Kadın, 14)

Pandemi ile ilgili değişikliklerin, kardeşler arasında yakınlığı arttırması kadar, yeni çatışmaları yaratması ve var olan çatışmaları arttırması mümkündür. Önceki çalışmalar kardeş çatışmasının aile içinde çok yaygın bir çatışma biçimi olduğunu göstermektedir (Semerci, 2012; Metin ve Üstün, 2010; Noller, 2005; McHale ve diğerleri, 2000; Brody, 1993) ve özellikle ergenlik döneminde çatışma sıklığı artmaktadır.

Araştırma bulgularına göre, pandemi sürecinde ergenlerin çatışma sebepleri; kişisel alanın ihlal edilmesi, ortak alan paylaşmada çatışan kurallar/istekler, ev işlerinin paylaşımı, kişisel sorunu veya stresi diğerine yansıtma olarak ortaya çıkmıştır.

“Bizim ev, o dönem özellikle survivor adası gibiydi, öyle söyleyeyim. Herkes birbirini eleme peşinde (...) abim desen ergen gibi sevgilisini göremez bana sarar, sigara içemez bana sarar, arkadaşlarıyla gece çıkamaz bana sarar. Herkes mücadele içindeydi, odalara çekiliyorduk gerginlik oldukça.” (K9, Erkek, 18)

“Benim dediğimi yapmaması mesela... Asla sözümü dinlemiyordu. Bu yüzden kavga ediyorduk biz. Bilgisayar başından kalk diyordum bana lazım oldukça. Ben büyüğüm diye her şey benim sanıyormuşum. Ondan değil ki benim dersle ilgili bir işim var belki. Sonra ses yapıyorsun diye kavga ettik. Asla anlaşılamadık biz, hiç birlikte bir şey yapmadık” (K13, Kadın, 16)

“Ablamla güzel etkiledi bazı açılardan. Filmleri ablamla izledim, birlikte yemek ve tatlı yaptık ama ablamla temizlik konusunda anlaşamadığımız oldu. Temizlik paylaşımı, ev işi yüzünden... Kardeşimle ise aynı odayı paylaştığımız için tartıştık. Ya... Ben biraz dağınığım sonra o eşyalarımı kullanıyor falan böyle sebeplerden anlaşamadık.”(K22, Kadın, 17)

“Abimle kavgalarımız arttı. Abim çok bencildi o dönemde. Gitar çalardı. Sormadan düşünmeden video sesleri bangır bangır dinler zaten. Bunlar kavga sebebi oldu. Apartmandakiler bile rahatsız oldular. Uyarı aldık, düşünün. Bir defa da online derste beni rezil etti saçma sapan sesler hareketler... Abim ile kötü etkilendi yani abimle aram hep çok kötüydü o ayrı ama pandemide birbirimize psikolojik şiddet uyguladık bence. Gerçi fiziksel cidden de uygulamak istedik. Olumlu hiçbir şey olmadı işte... Onunla da babamla olduğu gibi yakın değilim ben. Ona abi bile demem, ismiyle hitap ederim. Zaten yakın değiliz aynı yere kapanınca tahammül edemedik birbirimize. O da stresliydi, ben de.” (K21, Kadın, 18)

Pandemi boyunca kardeşleri ile ilişkisi hakkında deneyimlerini anlatan ergenlerde dikkat çeken şey, etkileşimlerinin ikircikli bir hal almış olmasıdır. Çünkü çoğu katılımcı hem olumlu hem olumsuz deneyimine vurgu yapmış; kardeşi hakkında hem kendisini sınırlendiren durumlara değinmiş hem de empati kurduğu, hak verdiği durumların olduğunu bildirmiştir.

“Yani kardeşimle çok bir etkisi olmadı çünkü odalar ayrı ya sıkı fıkı olmadık sorun da çıkmadı. Ha, tabii dikkatimi dağıttı o oldu; ben şikayet de ettim bizimkilere yalan söylemeyim. Odalarımız ayrı olmasa daha kötü olurdu eminim ama şimdi pandemide o da sıkılıyordu; haklı çocuk. Her zaman da reddetmedim oyun oynadığım oldu ilgilendiğim oldu.”(K16, Erkek, 14)

3.1.2. Akran Grupları ile Sosyal Etkileşim Deneyimleri

Ergenlerin sosyal hayatında önemli rol oynayan bir diğer sosyal ilişki ise akran ilişkileridir. Araştırmalar akran yakınlığının ve desteğinin ergenlerin yaşam doyumu Oberle vd. (2011:891), benlik algısı ve saygısı, kimlik gelişimleri (Ryan vd. 1994:230) üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Örneğin okullar, akran ilişkilerinin kurulmasında ve süreklilik kazanmasında önde gelen yerler olarak hizmet eder. Tahmin edileceği üzere COVID-19 Pandemisi ve uzaklaştırma önlemleri ergenlerin akranları ile etkileşim fırsatını azaltarak, akran ilişkilerinin gelişimine müdahale etmiştir. Ergenlerin okullarda, sosyal faaliyetlerde ve evde/mahallede arkadaşlarıyla buluşma ve onlarla vakit geçirme olasılıklarında ciddi bir azalmaya yol açan pandemi, arkadaş ve akranların sosyal ilişki ve sosyal destek açısından önemli işlevlerini ergenler için büyük ölçüde azaltmış olabilir. Nitekim bu araştırmaya katılan ergenlerin bazıları pandemi sürecinde “yalnızlaştım”, “asosyalleştim”, “sosyal çevrem daraldı” gibi ifadelerle pandeminin sosyal ilişki ve sosyal destek araçlarına ket vurduğunu belirtmektedir. Yanı sıra teknoloji ve sanal ağlar, akran etkileşiminin sürekliliğini sağlamada etkin rol olsa da bu araçların tüm ergenlerin sosyal ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığı konusunda bir belirsizlik vardır. Türkiye’de COVID-19’un ergenlerin akran ilişkisine etkisini doğrudan ele almış hiçbir çalışma bulunmamaktadır. Konuya ilişkin yabancı literatüre bakıldığında, ergen alt grubunun pandemi boyunca yalnızlık seviyelerini ele almış olan çalışma bulguları, ergenlerin kapanmanın ilk döneminde yalnızlık seviyelerinin sabit kaldığını (Magis-Weinberg vd., 2021) fakat sonrasında daha yalnız hissettiklerini, yalnızlık seviyelerinde dikkate değer artış olduğunu göstermiştir.

Bu araştırmanın bulgularında ise ergenlerin sosyal mesafenin yol açtığı yalnızlık deneyiminden online oyunlar ve sosyal medya uygulamaları aracılığıyla etkileşim kurarak uzaklaşmış olduğu görülmektedir. Bununla birlikte bulgularda dikkate değer cinsiyete bağlı farklılaşma vardır. Erkek ergen katılımcılarda online oyun oynama ve oyun içi etkileşim kurma deneyimi daha sıkken; kız ergen katılımcılarda sosyal medya uygulamaları ile etkileşim kurma deneyimi daha sık görülmüştür.

“Şöyle aslında... Pandemiye gerçek arkadaşlarım kaldı sadece. Diğerleri hayatımdan çıkmış oldu. Beni gerçekten seveni anladım, aradık, sorduk birbirimizi. Ha ben de sadece yakın arkadaşlarıma yazdım o da var tabii. Genelde Whatsapp’tan yazıştık; yüz yüze görüşmeyi çok tercih etmedik. İzin saatlerinde de çıkmıyordum ben gerekmedikçe. Çünkü o saatlerde virüs bulaşmaz diye bir şey yoktu sonuçta” (K21, Kadın, 18)

Katılımcı ergenler, yakın arkadaşlarıyla olan bağlarının arttığını fakat diğer arkadaşları ile ilişkilerinin tamamen bitmiş olduğunu ifade etmiştir. Çoğu buna dayanarak sosyal çevresinin daraldığını ve yalnızca “gerçek” arkadaşlarının kaldığını bunu da olumlu bir sonuç olarak değerlendirdiklerini bildirmiştir. Normale dönüş sürecinde akran ilişkilerinin nasıl olduğu sorulan ergenler, yine yakın oldukları ile iletişime devam ettiklerini ve pandemi öncesi sosyalleşme düzeylerine hemen geçiş yapamadıklarını belirtmişlerdir.

“Yakın olduklarım ile birlikte oyun oynadık. İlişkim iyiydi yine ama çevrem daraldı. Şimdi okulda sınıfta zorunlu olarak birinde olmasa birinde laf atarsın birbirine. Konuşursun ister istemez, çevren genişler. Sonra sınıf arkadaşım olmasa da okul arkadaşım vardı, diğer sınıflardan onlarla bir daha görüşmedik mesela. Pandemiye ne yaptılar bilmiyorum. Daralması iyi oldu bir yerde, kötü oldu demiyorum ben. Yakınlar kaldı hayatımda.” (K8, Erkek, 18)

“Arkadaşlarımla yüz yüze görüşmemek üzücüydü tabii ama aramız açıldı diyemem, aynıydı ilişkimiz, arkadaşlığımız. Bir süre sonra oyun dışında çok konuşmamaya başladık. Mecbur ne biliyim... Oyun dışında ne konuşacağız ki her gün aynı hayatımız zaten ne konuşacaksın.” (K1, Erkek, 14)

“Hiçbir arkadaşımı yüz yüze görmedim ben pandemiye. Tam bir asosyaldim. 1,5 yıl sadece sanal iletişim. Eve virüs taşıyım diye dışarı falan da çıkmadım. Sanal iletişim dediğim de Whatsapp. Arama, sorma yok. Ne bilim buna da ne kadar sosyalleşmek denirse.” (K29, Kadın, 14)

“Arkadaşlarımla ders dışı sosyal medya ve telefonla görüştüm. Günde 2 saatimi arkadaşlarla görüşerek geçirdiğim oluyordu. Görüntülü birbirimizi arayıp, ders çalışıyorduk, egzersiz yapıyorduk.” (K34, Kadın, 16)

Katılımcı ifadelerinden anlaşılan bir diğer durum ise sosyalleşme motivasyonlarındaki düşüştür. Katılımcılar gerek tam kapanmanın ilerleyen zamanlarında gerekse normale dönüş sürecindeki deneyimlerini aktarırken, sosyalleşme motivasyonlarının eskisi gibi olmadığına vurgu yapmıştır. Katılımcılara kapanma sürecinde 18 yaş altına tanınan sokağa çıkma izninde ne yaptıklarına dair sorular yöneltilmiştir. Verilen cevaplara göre katılımcıların yaşları küçüldükçe izin saatlerinde dışarı çıkma, akranlarıyla buluşma davranışı azalmaktadır.

“Ailem de ben de endişelendiğim için bir yere davet etseler de arkadaşlarım gitmiyordum. Yani olumsuzdu pandeminin etkisi. Asosyalleştim. Normale de pat diye dönemiyorsun. Okul açıldı; o zaman dışarıda rahat rahat gezelim olmadı.” (K6, Kadın, 14)

“Yani... Arkadaş ilişkilerim hakkında söyleyecek çok bir şey yok. Asosyaldim ben o dönemde. Birkaç defa kahve alıp parka gittik. İnanın o da sıkıcı bir süre sonra onu da bıraktık. Konuşacak bir şey mi kalmış? Buluşsan ne yapacak etkinlik mi var? Sanaldan arkadaşlarım evde ne yapıyor onu takip ediyorsun; ilişkin bu.” (K30, Kadın, 18)

“Pandemide bir arkadaşım ile yüz yüze görüştük, o da bizim apartmanda zaten. Annem onun annesi ve biz birbirimize gittik ama onun dışında izin saatlerinde dışarı çıkmadım ben. Korkuyorduk. Sonra yasaklar esnedikçe çıkmaya başladım; o zaman da canım istemiyordu. Bir süre sonra eve alışıyor insan. Bir tuhaf oluyor; sanki pandemi öncesi hiç yaşanmamış da hayatım hep evdeymiş gibi alışıyor.” (K27, Kadın, 18)

Pandemi ile birlikte gelen belirsizlikler, tedbirlerin yeterli olup olmadığı konusunda yaşanan endişe ve korku, ergenlerin fiziksel ve sosyal mesafe kuralını izin verilen saatlerde dahi aşamamasına yol açmıştır. Ergenlerin alınan önlemlere uyma davranışları farklılık gösterse de dışarıya çıkmaktan ve arkadaşları ile buluşmaktan kaçındıkları gözlemlenmiştir. Çünkü onlar için dışarıya maskeyle çıkmak, kapalı ortamlara girememek, hastalığın hala risk unsuru olarak devam etmesi, hastalığı yakınlarına bulaştırma endişesi dışarıyı konforsuz bir hale getirmiştir. Kimi katılımcı ergen dışarıda vakit geçirirken bulaş riskini kontrol altında tutmak için aile üyeleri ile birlikte olmayı

tercih etmiştir. Bu durum ergenlerin ontolojik güvenlik duygusunun zedelemiştir ve yalnızlaşmalarına ve asosyalleşmelerine sebep olabilecek riskler yaratmıştır.

3.1.3. Öğretmenleri ile Sosyal Etkileşim Deneyimleri

COVID-19 Pandemisi, her düzeyde birçok eğitim kurumunu aniden ve çoğunlukla yapılandırılmamış acil uzaktan eğitim sürecine sokmuştur. Bu durumda ergenlerin, gündelik hayatının önemli bir kısmını kaplayan sosyal ortam olarak okullarından uzaklaşmalarına ve dolayısıyla akranlarından ve öğretmenlerinden uzaklaşmalarına yol açmıştır. Bu bölüme ilişkin bulgular değerlendirildiğinde, ergenlerin pandemi sürecinde öğretmenleri ile etkileşim deneyimlerinin bütünüyle olumsuz olduğu anlaşılmıştır. Bulgular, ergenler için sosyal etkileşim süreçlerinin niteliğinin, onların eğitim-öğretim hayatlarının önemli bir parçası olduğunu göstermiştir. Araştırma sonuçlarını destekler nitelikte literatürdeki çalışmalar, olumlu öğretmen-öğrenci etkileşiminin, kaygı düzeyinin yüksek olduğu kriz dönemlerinde öğrenciler için önemli sosyal kaynaklar olduğunu göstermektedir. Yine olumsuz öğretmen-öğrenci etkileşimi ise öğrencilerin akademik başarılarını ve ruh sağlıklarını etkileyen sosyal ilişki ağlarının önemli bir parçasıdır (Baker ve diğerleri, 2008; Maulana ve diğerleri, 2014). Araştırmanın bulguları da bu yargıyı doğrular niteliktedir. Araştırmaya katılan ergenler COVID-19 Pandemisi sürecinde okul topluluğuna aidiyetlerini yitirdiklerini bildiren ifadelerde bulunmuşlardır. Okullar kolektif değerlerin (okul içi otoriteye saygı veya okul içi kurallara uyma gibi) işlendiği ve içselleştirildiği yerlerdir. Katılımcı ergenlerin çoğu pandemi sürecinde okula aidiyetlerini yitirdiklerini, göz göze temas kuramamak, aynı mekânda olmamak, uyarıcının olmaması sebebiyle otorite figürünü kaybettiklerini, bunun sonucunda öğrenciliklerine ya da başka bir ifade ile eğitimlerine ara verdikleri hissine kapıldıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmalar, öğrenciler için okul ortamında veya resmi olmayan öğrenme alanlarında yapılandırılmış, anlamlı ve yaratıcı etkinlikler yapılmasını onların psikolojik, sosyal ve akademik iyilik halleri, refahlarını iyileştirici güçte olduğunu göstermektedir (Ager ve diğerleri, 2011; Berger ve Gelkopf, 2009).

Fiziksel bir mekânda etkileşime dayalı grup etkinliklerinin önemli bir şifa aracı olduğu bildirilmektedir (UNESCO, 2003). Online sınıf derslerinin etkili yürütülmesinde

etkileşim, öğrenci katılımı ve işbirliği oldukça önemlidir (Ward vd., 2010). Bu araştırmanın sonuçlarında da paralel biçimde, pandemi döneminde öğrencilerin gerek dersi dinleme gerek derse katılım motivasyonunun, online eğitimle beraber düştüğü ifade edilmektedir. Öğretmen ve öğrencilerin birbirlerinden fiziksel olarak uzakta bulunduğu bu eğitim biçiminde öğrencilerin, öğretmenin vücut dili, jest ve mimiklerini takip edememesi, derse etkin katılımında bulunamaması ve bunun öğretmen tarafından teşvik edilmiyor oluşu onların öğretmenleri ile etkileşiminde önde gelen olumsuz deneyimlerindedir. Aslında aynı durum öğretmenin penceresinden bakıldığında da görünebilir. Katılımcı ergenler çoğu zaman online eğitim esnasında kamera açmadığını bildirmiştir. Haliyle öğretmenlerin de öğrencinin vücut dili, jest ve mimiklerini görememesi etkileşimi olumsuz etkileyecek bir faktördür.

“Beni en çok rahatsız eden, bir robot ders anlatıyor gibiydi. Biri yok yani, sınıfta hocayı görmek ayrı. Ben konuştuğum birinin yüzünü görmek isterim. Maske de öyleydi, online eğitim de öyleydi. Tam iletişimi engelliyor.”(K11, Kadın, 18)

“Online derslerde en kötüsü görüntü yok. Bizim arkadaşlar da hocalarda görüntü açmıyordu. Ben Youtube’den video izlerim aynı şey zaten. Ne farkı var? Sınıf ortamı yok; istediğinde başka şeyle ilgilen. Üzerinde bir göz yok bir kere. Haliyle verimli olmuyordu. İnsan sınıf ortamında istemese de kulağına bir şeyler kaçıyor; zorunlu öğreniyor. Uzaktan eğitim öyle değil. Bu durum beni derslere karşı çok uzaklaştırdı.” (K21, Kadın, 18)

Ergenlerin ifadelerinden anlaşılacağı üzere, içinde buldukları grupla (okul içi ya da sınıf içi sosyal ilişkilerinde) yüz yüze iletişim kuramamak ya da “gerçek” insanlarla iletişim kuramadığını hissetmek, ergenlerde aidiyet hissini kayına ve ontolojik kaygıya yol açmaktadır. Benzer şekilde ergen ifadelerinde “robot” benzetmesi ya da “bir göz” eksikliğinin vurgusu, pandemide bozulan sosyal etkileşim deneyimlerinin göstergesidir.

“Tek yönlüydü eğitim. Sadece öğretmen aktif, onlar da video açıyor, okuldaki gibi değildi. Ben o videoyu zaten izledim kendim. Ayrıca öğretmenler öğreniyorlar mı değil de dinliyorlar mı beni, dersteler mi kontrolündeydi. Ev zaten eğitime uygun bir ortam değil. Sınav yapılmaz,

sınava girilmez. Evde ayrıca dikkatini veremiyorsun bir kere. Ben dersi açıp ders akarken annemle konuştuğumu hatırlıyorum. Artık veliler de takmıyordu bence; annem hiç takmıyordu. Salıvermişti herkes bence eğitimi falan.” (K34, Kadın, 16)

“Sınıf ortamı yok, hoca yok, hoca ile iletişim yok ki espri, hoş sohbet, doğallık yoktu. E mola oluyor, kapatıyorsun bilgisayar; kendi hayatına dönüyorsun. Normalde arada sohbet ederdik. Bence sınıf ortamı olması çok önemli eğitimde.”(K26, Kadın, 18)

“İnsan okula gidince öğrenci olduğunu anlıyor. Bir eğitim ortamı orası. Ev öyle mi? Ev senin özel ortamın, öğretmen yok, öğrenci yok. Benim iletişimim kalmadı pandemide okuldan kimseyle; o yüzden iletişimim şöyleydi diye bir şey diyemeyeceğim.”(K27, Kadın, 18)

Burada ergenlerin bir mekan olarak ev, iş yeri ve okulun iç içe girmiş haline yaptıkları vurgu ve online eğitimin yapısı gereği zaman ve mekan arasındaki bağlamın kopması, Giddens’in radikal modern dönemin öğelerinden zaman-uzam ayrışmasını öne çıkarır niteliktedir. Günümüzde soyut sistemlerin gelişmesi, mekânsal olarak oldukça uzakta olan insanların kolaylıkla birbirlerine ulaşması ve sosyal etkileşime girmesi, gündelik hayat deneyimlerimizi yeniden biçimlendirmiştir. Giddens’in yine bu dönemin öğelerinden biri olarak kavramsallaştırdığı yerinden çıkarma mekanizmaları sosyal etkileşimlerimizi bağlamlarından söküp, onları yeni bağlamlara yerleştirmiştir.

“Öğretmenlerle derste bile iletişime geçmedik ki doğru düzgün ders dışı iletişime geçelim. Hiç olmadı yani. Velilerim ile öğretmenlerim arasında da olmadı bir iletişim öyle. Orada bir hoca var uzakta modundaydı.”(K31, Kadın, 18)

Araştırma bulguları etkileşimin interaktif olmasının önemini öne çıkarmıştır. Pandemi sürecinde uygulanan online eğitim onların akademik ve sosyal katılımını engelleyerek önceden var olan interaktif eğitime ket vurmuş ve aidiyet duygularını azaltmıştır. Ergenlerin deneyimlerinde olumlu öğretmen-öğrenci ilişkisi (akademik destek ve motivasyon ve akademik kaynaklara ulaşımını kolaylaştırma) görülse de bulgular öğretmen-öğrenci etkileşiminin pandeminin öğrencilere getirdiği risk faktörlerini

(kaygı, yalnızlaşma, aile içi çatışma, dijital bağımlılık, akademik başarıda düşüş vb.) önlemekte yeterli olmadığını göstermektedir. Katılımcılara “Pandemi süreci nasıl daha iyi yönetilebilirdi? Nelere ihtiyaç duydunuz?” sorusu yöneltildiğinde süreci yönetirken ya da sorunları ile baş etme stratejisi geliştirirken öğretmenlerinden destek almadıkları görülmüştür. Genel olarak destek kaynaklarının daha çok aile bireyleri olduğu görülmektedir. Yalnızca özel okullarda eğitim gören ergenlerin rehber öğretmenlerinden akademik destek aldığı, rehberlik hizmeti aldığı fakat bunun da pandeminin getirdiği sorunlarla baş etme noktasında önemli bir role sahip olamadığı ifade edilmiştir.

Araştırma bulgularına göre, özel okulda öğrenim gören ergenler öğretmenleri ile etkileşiminde nispeten daha olumlu ifadeler kullanmıştır. Katılımcı ifadelerinde, rehber öğretmenlerin ders dışı kendileri ile iletişime geçtikleri, düzenli akademik destek ve veliye geri bildirimde bulunarak süreci daha aktif ilerlettikleri görüşü vardır.

“Öğretmenlerim bana daha fazla ulaşmaya başladı telefonla. Ne yapıyorum diye soruyorlardı. Rehber öğretmenimle daha çok görüşmeye başladım pandemi öncesine göre. Mesela işte zamanı kullanmadır, ders çalışma düzenidir ama çok çok etkili olmadı.” (K1, Erkek, 14)

“Rehber öğretmenim destek oldu diyebilirim bu süreçte ama daha çok derslerle ilgili akademik destek yani günlük hayatımla ilgili değil. Gün içinde senin ne yaptığın artık tamamen senin kontrolündeydi. Evdeki annen baban bile baskı kuramıyor üstünde; öğretmen uzaktan hiç kuramaz. Dışardan baskı bitti ama insanın kendi içinde baskı oluyor vicdan azabı gibi” (K25, Kadın, 18)

“Benim ders dışında iletişim kurduğum sadece rehber öğretmenimdi. Annemle konuşuyordu bir de. O yardımcı oldu bana ama derslerle ilgiliydi işte; onun dışında bir şey yoktu öğretmenlerimle ilgili.” (K8, Erkek, 18)

“Yani öğretmenlerle... İlk zamanlarda rehber öğretmen arıyordu onu hatırlıyorum. Uyku düzeni, ders çalışma düzeni ile ilgili mesela konuşmuştu ama sık değil açıkçası etkili de olmadı.” (K11, Kadın, 18)

Hem özel okula devam eden ergenlerde hem de devlet okuluna devam eden ergenlerde akademik sorumluluklarını erteleme veya tamamen yitirme davranışının olduğu görülmüştür.

“Bence görev ve sorumluluk azalıyor çünkü hoca benimle göz teması kurmuyor, daldım mı ben gittim mi belli değil; önümde defter kitap var mı not alıyor muyum almıyor muyum belli değil. Görevleri yerine getirmesen de oluyor geçiyorsun. Okulda öyle değil; dinlemeden, not almasan dalsan gitsen bir uyarı alırsın sonuçta.” (K9, Erkek, 18)

“Onlineda ben görev ve sorumluluk hissetmedim ki eğitim bitmiş gibiydi. Yüz yüze de hissediyorsun yapman gerekenlerin olduğunu öğretmenin, arkadaşların, okul sorumlu hissettiriyor.” (K25, Kadın, 18)

“Öğretmen kontrolü yok. Sorumluluklarımı yerine getirdim mi diye kontrol eden yok. Ailem bir yere kadar takip ediyor çünkü normal şartlar altında değiliz; normal davranmamızı bekleyemiyorlar ama yüz yüze eğitimde öğretmen kontrolü daha fazla beklenti daha fazla öğrenciden. Yüz yüze geçince de gördük; arttı.” (K14, Kadın, 17)

“Öğretmen seni derste görmüyor, dersten sonra ne yaptın takip edemiyor. İster istemez sorumluluk hissetmiyorsun üzerinde. Yüz yüze de not almak zorundasın sonra ödevlerin takibi yapılıyor falan.” (K3, Kadın, 18)

“Birbirimizi görmediğimiz için öğretmenimin bir varlığı yok benim için ne biliyim öğrenci gibi de değildim. Mesela bazı şeyleri anlamadığımızda yüz yüze derste hoca fark edip tekrar ederdi. Onlineda öyle bir şey yok; olamıyor.”(K7, Kadın, 17)

3.2. Ergenlerin Kaygı Deneyimleri

Pandemiler, toplumların kaygı düzeyini arttırma ve daha büyük bir tehlikenin bizi beklediği algısını yaratma gücüne sahiptir. Çalışmalar da göstermiştir ki pandemiler, insanlarda ve hatta hayvanlarda travmatik durumların yaşanmasına sebep olmuştur. İnsanların travmaları yalnızca sağlıklarına ilişkin kaygı ile sınırlı kalmamış, ekonomik, sosyal ve duygusal yoksunluk kaygısı ile beslenmiştir (Rajkumar, 2020; Khan vd.

2020). Bu bağlamda geçmişte yaşanan pandemilere ve toplumsal sonuçlarına bakıldığında COVID-19 Pandemisi sürecinde ve sonrasında yaşanan travma ve kaygılar da beklendik sonuçlardır. Bu araştırmanın bulguları, COVID-19 Pandemisi sürecinde ergenler özelinde üç tür kaygının öne çıktığını göstermiştir ve bunlar sağlıklarına ilişkin kaygı, eğitim kaygısı ve sosyal kaygı olarak kategorileştirilmiştir.

Tablo 3. Kaygı Deneyimine İlişkin Temanın Kod ve Kategorileri

Kod	Kategori	Tema
Kilo alma	Sağlık Kaygısı	Kaygı Deneyimi
Kilo verme		
Hareketsizlik		
Tembellik		
Üşengeçlik		
Duruş bozukluğu		
Sivilce		
Egzersiz/ Spor yapamama		
Pozitif olma korkusu		
Hijyen takıntısı		
Belirsizlik/Öngörülemezlik		
Sağlık otoritelerine karşı güvensizlik		
Online derslerin kalitesizliği		
Online eğitimin kalıcı olması		
LGS/YKS başarısı		

Online derslerde dikkat dağınıklığı	Eğitim Kaygısı	
Yakın arkadaşlardan uzaklaşma	Sosyal Kaygı	
Arkadaş ağının daralması		
Asosyalleşme		
Yalnızlaşma		
Özgürlüğünü yitirme		
Beğenilmeme		

Çocuk ve ergenler, yetişkinlere kıyasla kendi gelişimsel, sosyal, ruhsal ve davranışsal ihtiyaçlarını diğerlerinden bağımsız karşılayabilecekleri kaynaklara erişimleri noktasında deneyim ve beceri eksikleri olması nedeniyle pandemi gibi doğal afete bağlı travmatik olaylardan önemli ölçüde etkilenen grupların başında gelmektedir (Schonfeld ve Demaria, 2015: 1121). COVID-19, toplumun her kesimine olduğu gibi ergenlerin yaşamına da beklenmedik bir anda girmiş bir virüstür. Hastalığa yakalanma riski yalnızca sağlıklarına ilişkin tehdit yaratmamış aynı zamanda toplumsal yaşamlarının her alanında etki etmiştir. Araştırmaya katılan ergenlerin pandemiye bağlı kapanma sürecinde ve kapanma sonrası normale dönüş sürecinde farklı kaygıları olduğu görülmüştür.

3.2.1. Sağlık Kaygısı

Dünya genelinde yaşanan pandemi ile birlikte hastalığa yakalanma, kendi yaşamını ve sevdiklerini kaybetme korkusu, beraberinde getirdiği fiziksel, ruhsal ve sosyal deneyimler hemen herkesi etkisi altına almıştır. Araştırmaya katılan ergenlere COVID-19 Pandemisi sürecinde kaygı deneyimleri sorulduğunda sağlıklarına ilişkin fiziksel şikâyetlerinin arttığı, belirsizlik ve öngörülemezlik karşısında endişe duyma, sağlık otoritelerine karşı güvensizlik, hijyen kaygısının takıntı seviyesine gelmesi gibi ortak yanıtlar alınmıştır. Ergenlerin fiziksel ve ruhsal kaygılarını tetikleyen deneyimler; kilo

alma/verme, sivilcelenme, ekran başında geçirilen süreye bağlı göz kuruluğu, hareketsizliğe bağlı duruş bozukluğu ve kas ağrıları şeklinde öne çıkmaktadır.

İnsanların risk algısı, yaşadığı değişim deneyimleri tarafından şekillendirilir (Furedi, 2017: 101). Ergenlerin pandemi boyunca fiziksel ve ruhsal sağlık sorunları yaşaması, zihinlerinde geleceklerine dair olası riskleri canlandırmalarına ve kaçınılmaz biçimde korku ve endişe duymalarına yol açmıştır. Örneğin, kilo aldığını fark eden ergenin daha az yemeye başlaması, sivilcelenen ve kilo alan başka bir ergenin sosyal hayata dönünce öz güveninin kıracağını düşünmesi, ergenlerde strese yol açmış ve korku kültürünün hâkimiyetini göstermiştir. Furedi'ye göre, sağlığa ilişkin tehlike ve risk enflasyonunun yanında genel anlamda bir risk enflasyonu bulunmaktadır. Hastalıklar hakkında korkuların ortak noktası, tehlikenin sistematik olarak abartılıyor olmasıdır. Gerçekleşen olaylar ile korkular her zaman aynı olmamaktadır (Furedi, 2017: 49).

“Pandemide göz kuruluğu problemi yaşadım. Günün yarısını telefona ya da bilgisayara bakarak geçirince... Ve hiç olmazdı; baş ağrıları yaşadım. Mide bulantımdan zaten bahsettim. Bunlar hem bana hem aileme endişe verdi tabii.”(K12, Erkek, 18)

“Sağlığım fakat virüse yakalanırım diye değil. Kilo alıyorum diye, sosyal hayata dönünce etkiler beni diye, özgüvenim kırılırdı. Kilo almaktan çok korkunca yemedim; bu sefer de kilo verdim.”(K25, Kadın, 18)

Ergenlerin spor faaliyetleri veya çeşitli ilgi/hobi alanlarında yapılandırılmış boş zaman etkinlikleri pandemi boyunca genellikle iptal edilmiş ve ergenlerin akranları ve arkadaşlarıyla sosyalleşmek için daha az fırsatları olmuştur. Araştırmada ergenlerin tamamı boş zaman etkinliklerini yitirmiş ve bir kısmı normale dönüş sürecinde spora veya hobilerine geri dönmemiştir. Pandemi boyunca kaygı duydukları konuların ne olduğu sorulduğunda hareketsiz kaldıklarına, spor faaliyetlerinden uzaklaştıklarına bunların beslenme ve uyku düzenlerini bozduğuna strese yol açtığına değinmişlerdir.

“Her şey değişti. Beslenme düzenim... Abur cuburu çok tükettim. Sivilcelendim; hem maske hem abur cubur yüzünden. Kilo aldım. Meyve falan yerdim eskiden. Pandemide sıkıntıdan mı artık sürekli abur cubur...”

Okul başlayınca biraz azalttım gerçi. Okula git, annemle yürü vs. bunlar bitti pandemide. Evde de üşengeçtim, yatıyordum, hareketlilik sıfırdı diyebilirim. Uyku düzenim beslenme kadar değişmedi ama daha geç yatıp, geç kalkıyordum. Telefon en çok vaktimi alan şeydi. Okul varken dışarı çık, ödev yap; telefona çok az bakardım ama pandemi resmen telefon bağımlısı yaptı beni. Youtube'da vaktim geçiyordu. Instagram, Tiktok falan yok.” (K14, Kadın, 17)

“Stresten saçlarım döküldü; ben strese bağlıyorum. Fiziksel etkisi buydu ve en çok bu kaygılandırdı; bir de sivilcelendim. Gerçekten sinir bozucuydu bunlar, gerçekten...” (K7, Kadın, 17)

“Pandemi öncesinde yürüme, bisiklete binme olsun; sonra basketbol oynardım. Hepsi bitti tabii evde de spor yapmadım zaten YKS öğrencisiyim, spora vaktim yok diye iyice saldı. Sağlık problemi yaşayabilirdim.” (K3, Kadın, 18)

“Sık sık dışarıda futbol, voleybol, basketbol oynardım ve basket kursundaydım. Pandemide bırakmak zorunda kaldım; geri de dönmedim şimdilik.” (K16, Erkek, 14)

“Kaygı duyduğum konu şuydu diyemem de stresi artırıyor. Mesela hafta sonları basketbol ve masa tenisi oynardım; akşam da ödev yap, uyu. Pandemide stres atamıyorsun, yorulmuyorsun, uyuyamıyorsun da bu da psikolojik olarak etkiliyor insanı.” (K1, Erkek, 14)

COVID-19 Pandemisi sürecinde ergenlerin sağlığının korunması ve sürdürülmesi üzerine Umaç ve Aydın'ın (2021: 70) yürütmüş olduğu çalışmada katılımcıların %36,6'sında abur cubur ve %35,6'sında besin tüketiminin arttığını, %70,2'sinin fiziksel olarak daha az aktif olduğunu ve %76,4'ünün geç saatlerde yattığını sonucuna varılmıştır.

Pandeminin ciddiyeti netleştikçe ve bu duruma beklendiği hızda bir çözüm üretilmedikçe insanlar, modern tıpta yaşanan gelişmelere rağmen savunmasızlığını hatırlamaya başlamıştır. Bu durumun yaşattığı kaygı, Giddens'in ontolojik güvenlik tanımını hatırlatır niteliktedir. Araştırma katılımcıları da günlük rutinlerinin kesintiye

uğraması ve sağlık otoritelerinin kafa karıştırıcı yorumları karşısında kaygılarının arttığını bildirmiştir.

“Tabii ki sağlık oldu. Ha! En önemlisi asla doktorlara, yetkililere eski güvenim kalmadı. Doktorlar falan televizyonlarda, kendi Youtube kanallarında o kadar farklı farklı şeyler anlattılar ki... Ben nereden bileceğim kimin doğru söylediğini hiç bilmediğimiz bir şey ile karşı karşıyayız kime güveneceğim ne sağlıkçılara ne devleti yönetenlere ne ona ne buna kimseye güvenemeyeceğiz. Bence sadece ben değil böyle düşünen çok. Bilime de güvenimiz sarsıldı. Aşığı bile güvendiğimden, bir şey bildiğimden yaptırmadım ben. Zorundayız diye Allah’a emanet yaptırдық ailece.” (K21, Kadın, 18)

Korku kültürünün hâkim olduğu toplumda, kaygı ve paniğin gerçek bir tehlikeden ziyade mantıklı bir dayanağı olmayan ve yersiz durumlara ait olduğu görülür. Korku içinde olan toplum, sağlık konusundaki en temelsiz iddiayı bile ciddiye alabilmektedir (Furedi, 2017: 12). Covid-19 Pandemisi sürecinde aşı çalışmaları ve haberleri devam ederken aşılama yoluyla insanlara çip yerleştirileceği ve bu yolla insanların kontrol ve takip edileceği gibi asılsız iddialar toplumun belli kesimince desteklenir ve kaygının kaynağı haline gelir.

“Başta açıkçası eğitimim için endişeleniyordum. Vakalar, ölümler artınca ben sağlık açısından daha korkmaya başladım; daha ciddiye almaya başladım. Başka bir kaygım da gelecekle ilgiliydi; plan yoktu, ne olacak belli değildi.” (K30, Kadın, 18)

“Benim annem ve babam kronik astım hastası özellikle başlarda sağlık kaygısı duydum onlar için. Kendim için hiç duymadım çünkü gencim diye düşündüm. Ablam, abim de genç.” (K26, Kadın, 18)

“En yüksek kaygım sağlığımız ve hiçbir şeyin kesin olmayışydı. Kendi sağlığım değil ama ailem için kaygılandım. 50 yaşlarındalar annem, babam; ananem ile babaannem de yaşlı olunca... Yani sadece hastalansan geçse kaygı duymazsın ama ölümcül olması korkutuyor.” (K18, Kadın, 18)

Herhangi bir olay karşısında toplumun tepkisi, bu olayın medyada ne sıklıkta ve ne şekilde yer aldığı ile yakından ilişkilidir. Özellikle kriz niteliğindeki bir durum televizyon, radyo ya da sosyal medyada sık ve çarpık şekilde yer aldığında yanlış bilginin yayılma olasılığı vardır; bu durum panik ve kaygıya, takıntı düzeyinde davranışlara yol açabilir (Bruns vd., 2020: 329). Katılımcı ergenlere COVID-19 Pandemisi sürecinde bu konuya ilişkin güncel bilgi ve haberleri takip edip etmedikleri sorulduğunda tamamı farklı kaynak ve kanallardan sürekli takip ettiğini bildirmiştir.

“Güncel bilgileri takip ettim; vaka sayısı, ölüm gibi işte. Yasaklarla ilgili haberleri çok takip ettim ama bilinçli olarak televizyon haberleri takip etmedim. Çok fazla olumsuz şeyler paylaşıyor akşam haberlerinde etkileniyor insan kaygısını artırıyor. Bence öyle... Etkilenmek istemedim.” (K32, Kadın, 14)

“Aslında gelecekle ilgili oldu diyebilirim. Aşının ilk zamanları yapılan haberler... Gelecekle ilgili düşündüm doğal olarak “Kalıcı hasar bırakır.” İşte, “Aşı şöyle tuzak, insanlığa zarar verecek.” gibi... O biraz tedirgin ediyor. Onun dışında ekonomik olarak bir kriz yaşanır mı gibi düşüncelerim oldu. Sonra okula uzaktan başlamak falan... Ne bilim yüz yüze dönünce hiç tanımadığın insanlarla bir anda bir araya gelmek... Asosyal bir nesil mi oluşur gibi de düşündüm. Başka... Bilmiyorum gelecekle ilgili daha çok kaygılıydı insan. Bir beklenti, umut yoktu.” (K15, Kadın, 17)

Belirsizlikler, risk toplumu bağlamında en önemli argümanlardan biridir. Risk toplumunda hem bilimsel bilgilerin hem de asılsız iddiaların bir yumak hâline gelmesi, manipüle edilmesi ve yayılması belirsizliklere neden olmaktadır. Pandemi sürecinde de kitle iletişim araçlarının her kanalından bilgilerin kontrolsüzce yayılması, ergenlerin zihinlerinde belirsizlikleri ve buna bağlı olarak korkuları tetiklemiş görünmektedir. Asılsız iddiaların dışında pandemide gerçek bir belirsizlik de söz konusudur. Aşıların pandemi boyunca ortaya çıkan virüs varyantları için ne kadar etkili olduğu konusunda farklı görüşler ile karşılaşmıştır. Uzman isimler, özellikle İspanyol Gribini referans alarak, hiçbir pandeminin iki yıldan fazla sürmediğini söyleseler de COVID-19 Pandemisinin tam olarak ne zaman biteceğinin belirsizliğini koruduğunu bildirmişlerdir. (Cnntürk, 2020).

“(...) Sağlığım ile ilgili kaygım, pozitif olum, ölüm gibi bir şey olmadı da aşı olayında düşündüm. Aşı konuşulurken yan etkileri bilinmiyor bir şey olur mu, yaptırılmalı mıyız gibi haberleri okurken kaygılanmış sayılırım. Güvende hissetmedim.” (K4, Erkek, 17)

“El yıkamam ve dezenfektanım takıntıya dönüştü. Ellerimde kurudu; kurudukça nemelelendirici kullanmam arttı. Kaygılarım sağlık açısından oldu yani en çok. Sonra da eğitim kaygım oldu. Sosyalleşme kaygım çok olmadı.” (K17, Erkek, 18)

Toplumlara hâkim olan korku ve şüphe kültürü zihinlere hâkim hale gelince, dünyadaki sorunlar ve zorluklar abartılmaya ve olası çözümler göz ardı edilmeye başlanmaktadır. Korku ve panik kendi kendini haklı çıkaran bir dinamiğe dönüşmektedir (Furedi, 2017: 11-13). COVID-19 ile ilgili bilgi yığınları, korkutucu söylemler ya da her türlü öneriler, insanların kaygı ve endişelerini kuvvetlendirerek arttırmakta, sınırlı ölçüde gerçekleştiğinde fayda sağlayacakken, takıntıya dönüştüğünde zarara yol açacak davranışlar doğurmaktadır.

3.2.2. Eğitim Kaygısı

Pandemi ile birlikte uygulanan sokağa çıkma yasağı, geleneksel yöntemlerle bir sınıf ortamında yüz yüze eğitim-öğretim görme yerine, öğrencilerin evlerinden sanal (online) öğrenme yoluyla eğitim-öğretim görme gibi alternatif bir öğretim yöntemine yol açmıştır. Tamamen sanal (online) öğrenmeyle akademik gelişimini sürdüren öğrencilerin, ekran başında geçirdikleri sürenin artması, zamanı yönetmede zorlanmaları, yeni öğrenme rutinlerine uyum sağlama süreci, yüksek kaliteli internet hızı ihtiyacı gibi zorluklarla karşılaştıkları görülmüştür. Bu araştırmada tüm bunların yanında daha fazla öne çıkan, ergenlerin hane halkı üyeleri ile yaşanan çatışmaları ve bunların yanında öğretmen ve akran ile etkileşimden uzaklaşma gibi zorluklarla karşı karşıya kalmalarıdır.

Akademik başarı kaygısının LGS (Liselere Geçiş Sistemi), YKS (Yükseköğretim Kurumları Sınavı) gibi sınavlara hazırlanan ergenlerde ara sınıfta olan (9-10. sınıf)

ergenlere göre daha fazla olduğu ve bu kaygının aile içi ilişkilerine COVID-19 öncesinde olduğundan daha fazla yansıdığı dikkat çekmektedir.

“Sınav stresimi onlara yansıttım bu da aramızda sorun çıkardı. Hemen hemen hepsiyle bu konuda çatışma yaşadım hatta onun dışında sorun yoktu bile diyebilirim. Sınav senem olmasa bence çok daha kolay geçecekti aslında. Stresli olunca gergin davranıyorsun açıkçası tahammül edemiyorsun.” (K11, Kadın, 18)

“Geleceğe dair... Sanırım bu da LGS senesi olduğu için. Bir daha okul açılmaz mı? Evde nasıl hazırlanacağım? Nereyi kazanabileceğim bu şekilde? Bunun dışında ben COVID-19 ile ilgili çok düşünmedim, kaygılanmadım. Ha, ilk başlarda açılır sandım okul. İki hafta ara verdiler ya o zaman panik falan olmadım ben ama olmadı; açılmadı. Yasak uzadıkça kaygılandım.” (K6, Kadın, 14)

“Tabii ki üniversite kazanmaktı kaygım ve her sınıfın önemi var YKS için. Online eğitimle üniversiteye falan hazırlanılmaz. Sonrasında çevremle görüşmemek stres yapıyordu ama öncesinde de söylediğim gibi anneannem için, onun sağlığı için çok kaygılandık. Bir başka kaygım, özellikle başlarda kalıcı mı olacak bu virüs, ne olacak bir felaket mi bu gerçekten diye düşündüm.” (K2, Kadın, 18)

“Sayısal dersleri nasıl toparlayacağım, nasıl anlayacağım diye kaygı duydum. Hala da kaygılıyım. Şu an toparladığım söylenemez. YKS için hala kaygılıyım.” (K8, Erkek, 18)

Katılımcıların akademik kaygılarını aktarırken öğretmen-öğrenci etkileşimine vurgu yaptıkları, etkileşim biçiminden ya da eksikliğinden kaynaklı sorunlar yaşadıkları görülmüştür.

“En büyük kaygım, eğitimdi. Motive olamıyordum. Her şey oyun gibi... Öylesine gibi... Mekân ev bir kere. Orada bir yerde öğretmen var. Dinlersin, dinlemezsin; sana kalmış. Canlı, önünde değil, göz göze değilsin. Bilmiyorum; böyle bir şey öğrenilmiyor. Ne olacak diye düşünüyorsun. Sonra asosyalleşmem diyebilirim. Arkadaşlarım... Sağlıksız yaşamak diyebilirim; yat ve otur bir hareket yoktu. Dışarı çıkmak için hazırlanmak

bile hareketmiş yani. Uyku düzenim bozuldu. O da sağlıksız bence. Ben COVID-19'a yakalanırız, ölürüz vs. kaygısı yaşamadım. Eve kapanmaya bağlı kaygılarım vardı.” (K22, Kadın, 17)

“Online eğitim zaten bir verimi olmaz diye dershaneye devam etmedim. Hoca yok, bir rehber yok; düzen yok, okul yok. Sınav senesi nasıl olmalı bilmiyordum. Mezuna kalma sebebim olarak görüyordum COVID-19’u, böyle bir kaygı yarattı diyebilirim. Geçen sene sanki sınav olmayacaktı. Boş bir seneydi.” (K9, Erkek, 18)

“Ciddi bir ortam olmaması uzaktan eğitimin en kötü yanı bence ve zorunda hissettirmiyor. Derse okulda zorunlu olarak girersin başka ne yapacaksın ama evde öyle değil. Uzaktan eğitim inanılmaz verimsiz. Öğrencinin çok disiplinli olması lazım ki verimli olsun bu da baskı ve stres yapıyor.” (K12, Erkek, 18)

“Seni derse motive eden ortam olsun, hoca olsun, rekabet ortamı olsun yani erken kalkmak bile bunlar seni öğrenci yapıyor; çalışmanı sağlıyor. Çalışmamamak beni kaygılandırıyor.” (K19, Kadın, 15)

Akademisyenlerin ve öğretmenlerin uzaktan eğitim süreçleri hakkında görüşlerini ele alan çalışmalarda da etkileşim azlığına bağlı dikkat dağınıklığı, öğrenciyi ölçme ve değerlendirme güçlüğü, sınıf içi kontrol sorunları (Bakioğlu ve Çevik, 2020; Çakı Doğan ve Koçak, 2020; Kurnaz ve Serçemeli, 2020), uygulamalı derslerin yapılamaması, yine etkileşim biçiminin değişmesine bağlı disiplin sorunları uzaktan eğitimin dezavantajları olarak dile getirilmektedir (Muawad, 2020). Bu araştırmanın bulgularında bir öğrenci olarak ergenlerin uzaktan eğitim sürecindeki deneyim ve kaygıları daha önceki çalışmalarda ortaya çıkan öğretmen/akademisyen görüşleri ile paralellik göstermektedir. Katılımcıların online derslerin kalitesizliğine, derslere odaklanmanın güçlüğüne vurgu yaptıkları görülmektedir.

“Ben hem dersane hem özel derse gidiyordum. Eğitim hayatımda en büyük değişiklik bu oldu pandemide bıraktım. Özel dersi bıraktım; dershaneye başlarda devam ettim sonra onu da bıraktım. Evde kendim hazırlanmaya devam ettim. Onlinedan hiç verim almıyordum ama hiç. Çok umutsuz oluyorsun; sınav kaygın var, streslisin sınava gireceksin diye ama bir şey de

yapamıyorsun. Bu çok kötüydü. Bende en çok eğitim kaygısı oldu yani.”
(K18, Kadın, 18)

“Fazlasıyla geleceği düşündüm. Ben buraya tıkdım, kaldım. Al işte! Evde kalacağım, çalışamayacağım, ben üniversite okuyamayacağım, üniversite hayal oldu diye çok düşündüm. Benim bir kuzenim var köyde, onunla konuşurduk. O, ders çalışıyordu. O da beni çok etkiledi. O kazanacak; ben kazanamayacağım diye düşündüm. Köyde bakın, o da bizim köyde. O ailesine sözünü geçiriyordu; çalışabiliyordu çünkü tarla yok bir şey yok.”
(K7, Kadın, 17)

Beck, risklerin esas olarak hem gerçek hem de gerçekdışı olduğuna vurgu yapar. Bir taraftan, bugün görünen bir tahribat vardır. Diğer taraftan gelecekte olabilecek tahribatlar. Beck, “günümüz risk argümanlarının esas sosyal itici gücü, geleceğimize dair tehlikelerinde yatmaktadır” der (Beck, 2011: 45). Bu risklerin meydana geleceği senaryolar bugünün tahribatının ötesindedir. Ergenlerin kaygı deneyimlerine bakıldığında, üç tür kaygılarından da sağlığa, akademik durumlarına ya da sosyal ilişkilerine dair olsun gelecekleri için olumsuz senaryolar ve korkular öne çıkmaktadır.

“Eğitimde kesinlikle artıyor bence bir kere. Okul yok, hocanın desteği yok. Uzaktan eğitimde bir şeyleri artık kendi kendine planlaman, disiplinli olman lazım, iradeli de olman lazım bunlar sorumluluğunu arttırıyor ama işte görevlerini yerine getiremiyorsun; kaygı o zaman oluyor.” (K35, Kadın, 18)

Sosyal kapanma sürecinde akademik görev ve sorumlulukların devam etmesi fakat bunları gerçekleştirecek istek ve motivasyonun olmayışı, dikkat dağınıklığı yaşamak kaygıya sebep olurken; normale dönüş süreci ile birlikte akademik görev ve sorumluluklarının artması fakat kapanma sürecinde akademik olarak geriye gitmiş olduğunu fark etmek kaygıya sebep olmuş durumdadır. Erken uyanmada zorlanma, zamanı yönetme problemi, ihmal edilen sorumlulukların pişmanlığı, “yeni normal” alışkanlıklarına son verme, teknolojik bağımlılık ile normale dönmeye çalışma, ebeveynlerin beklentilerinin yeniden artması, dersane/özel ders gibi okula ek kursların yeniden başlaması kaygıyı tetikleyen faktörler olarak bildirilmiştir.

“Tabii... En çok erken uyanmak zorladı, zamanı yönetmek, o rahatlık bitti tabii. Çok mutlu oldum aslında okula gitmek istiyordum zaten ama gerçek eğitime döndük öyle laylaylom olmayacağını da biliyorsun.” (K21, Kadın, 18)

“Rekabet ortamına geri dönmek zorladı; stres yarattı. Sonra erken kalkmak, yazmak zorunda olmak, derste not almayı bile unutmuşum. Pandemide her şey sana kalmış gerçekte öyle değil.” (K5, Kadın, 17)

“Derslerim konusunda zorlandım ve kaygılandım ben. Normale dönmek bu yönden zorladı hayatımı. Yani eğitime ara verip geri dönmek gibi... Toparlamaya çalışıyorum.” (K20, Kadın, 17)

“Normale dönüş, okula dönüşte zorladı beni. Sabah erken kalmak, okula gitme süresi zorladı. Evde yattığım zamanlar uzun olunca tabii... Ders dinleme bir süre zorladı, unutmuşum öğrenciliği. Geleceğe yönelik düşündüm, ders anlamında düşündüm; toparlayacak mıyım? Hadi bu sene sınav senem değil ama ya sonra eğitim hayatım olarak geleceğim için kaygı duydum gerçekliğe dönünce.” (K24, Kadın, 16)

“Yüz yüze dönünce şunu fark ettim; rekabet çalışmamı sağlıyormuş ama çalışmamaya alışmışım. Bilgin zaten azalmış. Pandemideki rahatlık gitti; bir panik geldi bana.” (K31, Kadın, 18)

“Zamanı yönetmeyi unutmuşum mesela, o zorladı beni. Sosyal medyada vakit geçirmeye çok alışmışım, hemen azaltamıyorsun. Kitap okuma alışkanlığım bitmiş mesela bana zarar vermiş pandemi. Normale dönme sürecinde bunları fark ettim diyebilirim.” (K25, Kadın, 18)

Okulların tekrar açılması ile birlikte ergenler, gündelik rutinlerine ve normal eğitimlerine geri dönmüştür. 1,5 yıllık bir kapanmadan sonra rutinlerin geri kazanılması bazı zorluklar yaratmıştır. Bu zorluklar, okulla birlikte dersane ya da özel derse tekrar başlama, erken uyuma ve uyanma, zamanı yönetmede zorlanma, öz kontrolü yeniden kazanma, yeni normal alışkanlıklarına (oyun bağımlılığı ya da teknolojik bağımlılık, sorumluluklarını erteleme gibi) son verme şeklinde bildirilmiştir. Tüm bu zorluklara, normal sürecin başlaması ile ergenlerin akademik başarılarına ilişkin ebeveynlerinin beklentileri eklenmiştir. Normale döndüklerinde de kaygılarının devam ettiği ifade eden

ergenlerin sağlıklarına ve sosyal hayatlarına ilişkin kaygılarının önemli ölçüde azaldığı, daha çok akademik durumlarına ilişkin kaygılarının artarak devam ettiği gözlemlenmiştir. Tam kapanmada aksattıkları sorumluluklar ve düşen akademik bilgi birikimleri, normal eğitim sürecinde kaygılanmalarına yol açmıştır.

3.2.3. Sosyal Kaygı

Araştırma bulguları ve katılımcıların ifadelerine göre, pandemiyle birlikte azalan yüz yüze iletişim ve azalan sosyal etkileşim ergenlerde -her ne kadar sanal yollarla etkileşimi devam ettirseler de- sosyal hayatlarına ilişkin kaygılar yaratmıştır. İnsanların sosyalleşebileceği alanların kapatıldığı, kültürel ve sportif faaliyetlerin iptal edildiği ya da ertelendiği pandemi sürecinde “yeni normalin” nasıl olacağı, bu “yeni normale” insanların alışıp alışmayacağı ya da ne zaman son bulacağı ile ilgili belirsizlikler, herkes gibi ergenlerin de zihinlerini, diğer insanlarla yaptıkları sohbetleri meşgul eden konular haline gelmiştir. COVID-19 Pandemisi döneminde bu zorunlu sosyal alandaki değişikliklerin hayatımızda kalıcı izler bırakıp bırakmayacağı da belirsizlik yaratmıştır. Bu belirsizlik içinde ergenlerin sosyal hayatlarına ilişkin ifadelerden yola çıkılarak ortak kodlara ulaşılmıştır: Yakın arkadaşlarından uzaklaşma, asosyalleşme ve buna bağlı olarak arkadaş ağının daralması, yalnızlaşma, özgürlüğünü yitirme, pandemide yaşanan fiziksel değişime bağlı bedensel kaygı.

“Yok. Yani kimseyle sosyalleşmiyordum. Benim ailem de onların ailesi de izin vermiyordu. Mesela izin saatleri vardı ya kardeşimle çıktık ama arkadaşlarımla buluşamadım. Aynı apartmanda olduğum arkadaşım ile görüştüm bir kere. O da çok sıkıcı.” (K6, Kadın, 14)

“Yüz yüze dersler varken ben sosyal olarak iyiydim. Pandemide uzaklaşıyorsun; aradan o kadar zaman geçmiş. Ben kendi isteğimle de uzaklaştım arkadaşlarımdan çünkü asosyalleşmiştim bence; içime kapanmıştım bunu annem de söyledi. “İçine kapandın iyice.” diye ama eskisi gibi istemiyordu canım. Telefonla vakit geçiriyorum okula döndük ama ben aynıyım.” (K10, Erkek,14)

Açık hava etkinliği eksikliği, anormal diyet ve uyku alışkanlıkları, ergenlerin “normal” yaşam tarzını bozmuş ve pandemi ile gelen monoton yaşam, gelecek kaygısı, sabırsızlık, her şeyden sıkılma ve baskı altında hissetme mümkün olan sosyalleşme kanallarından uzaklaşmaya yol açmıştır. Karantinaya alınmak, ergenleri hem fiziksel aktivitelerden ve zihinsel aktivitelerden uzaklaştırmış görünmektedir.

“Özgür hissetmedim. Sosyal olarak özgür hissetmedim; kim hissetti gerçi de yani baskı yaratan buydu. Hani kaygı duyduğum bir şey oldu mu diye sordunuz ya ben özgürlüğümüz için kaygı duydum. Yani evde bile özgür değilsin. Biri pozitif olur odaya kapatırsın, sen olursun odana kapanırsın; dışarı çıksan özgür değilsin insanlardan kaçır gibisin. Bir de bazen kimseyle konuşmak istemiyordum telefonla da olsa gergindim, mutsuzdum.”(K19, Kadın, 15)

Büyük şehir insanı için sokakların kalabalığı, özgürlüğün verdiği hız ve hareketlilik, yoğun sosyal ilişkiler “normal” bir toplum resmi çizmektedir. Fakat pandemide sokağa çıkma yasağı sonrası, sokakların distopik film kareleri gibi ürkütücü bir hal alması, özgürlüğün kısıtlanmış olması, sosyal iletişimin ekran başına taşınması, “yeni normal” toplumun resmini çizmektedir. Bu durum ise kaygının başlıca sebeplerinden olmuştur. Farklı ergenlerin benzer ifadeleri aynı resmi ve aynı kaygıyı betimlemektedir.

“En çok yapamadığım şeyler için kaygılandım; spora devam edemeyeceğim, sosyal hayat zaten bitmiş gibi düşündüm. Sporu çok özlüyordum yani açık havada spor, arkadaşlar ile yürüyüş olsun, hareketsizlik en çok canımı sıkır şey oldu.” (K13, Kadın, 16)

“Benim kaygı duyduğum şey, bir daha spor yapamayacağım ya da işte ne zaman geri döneceğim spora? Normale ne zaman döneceğiz? Bir daha rahatça gezemeyecek miyiz? Gelecekle ilgili komplo teorileri... İşte insanlar artık uzak yaşayacak, bireysel yaşayacak falan. Sosyal açıdan kaygı uyandırdılar. Hapiste gibi yaşayacağız gibiydi. Ev hapsi... Sonra yakın akrabalarım, arkadaşlarımla bir daha görüşmemek korkusu... Bunlar kaygı yaratıyor.” (K34, Kadın, 16)

Medyanın yaratabileceği etki yetişkinlerin üzerinde olduğu gibi çocuk ve ergen grubu üzerinde de olumsuz bir etkiye ve geleceğe dair karamsarlığa sebep olabilir. Televizyon

kanallarında, radyoda ve sosyal medyada gördüğümüz hasta veya ölmekte olan insanların sürekli gösterilmesi korku ve endişeye yol açabilir (Kapsar, 2020). Çocuklarda kaygı durumunun en fazla tetiklendiği durumlardan biri de belirsizliktir. Böyle durumlar karşısında çocuklar var olan boşlukları kendi zihinlerinde olabilecek en kötü senaryolar ile doldurabilmektedir. Bu araştırmada da ergenler pandemi sürecinde belirsizlikten rahatsız olduklarını dile getirmişler ve bazı tahminlerde bulunarak kaygılandıklarını bildirmişlerdir.

“Beslenme düzenim öyle bir değişmişti ki çok kötüydü. Dizi-film, sosyal medya hareket yok ve hep yemek var. Şu an verdim ama tam kapanmada 15 kilo aldım. 15 kilo... İnsan içine nasıl çıkacağım diye aklıma geliyordu. Normale dönsen bir dert dönmesen bir dert.”(K21, Kadın, 18)

“Hani insanın en çok arkadaşı olduğu dönemdedir bu yaşlar ama biz onu yapamadık pandemi yüzünden tabii ki çok özledim arkadaşlarımı, onlarla dışarı çıkmayı falan. Bize denk geldi, bizim gençliğimize denk geldi o yüzden en kötü biz etkilendik. Büyükler zaten bizim kadar arkadaş yapmaz böyle düşündüm ve arkadaşlarım da böyle düşünüyordu.” (K22, Kadın, 17)

Sosyal izolasyon ve yalnızlaşma birebir aynı deneyim olmasa da, her ikisi de sosyal etkileşim ve sosyal bağlantı kopukluğuna işaret eder. Ergenler her ne kadar sanal iletişim yolları ile bağlantı kurmaya devam etseler de, hiçbiri bunun yüz yüze iletişimin yerini tuttuğunu dile getirmemiştir. Aksine sosyalleşmeyi özlediklerine, yüz yüze iletişimin eksikliğini hissettiklerine vurgu yapmışlardır. Bu bağlamda söylenebilir ki, pandemi sürecinde sanal iletişim yolları ergenler için yeterli bir sosyal araç olmamış, ergenlerin yalnızlaşma/asosyalleşme riskini azaltmamıştır.

“En çok kaygım, sanırım kendi mental sağlığım oldu. Evde olmak sürekli kötü geldi. Bir de bana arkadaşlarımla olmak, dışarıda kafa dağıtmak çok iyi geliyordu, sosyal bir insandım. Evden bunaldığımda, evdeki problemlerden kaçmak istediğimde kendimi dışarı atabilmek biraz da... Bu bitmeyecek mi? Uzadıkça uzuyor gibi bir kaygı oluştu bende. Ayrıca eğitim kaygımın da az olduğunu söyleyemeyeceğim, bir de o vardı.” (K24, Kadın, 16)

COVID-19 Pandemisi, ergenlerin sosyal etkileşim biçimlerini, fırsatlarını ve sıklıklarını büyük ölçüde değiştirmiş görünmektedir ve ergenler bu konuda sosyal kaygı yaşamaktadır. Pandeminin getirdiği zorunlu sosyal izolasyon ve fiziksel uzaklık, disipline edici özgürlük kısıtlamaları, ergenlerin zihinlerinde sosyal kriz yaratmıştır. Birçok ergen pandemi boyunca bu durumun ne kadar süreceğini, sonraki süreçte neler yaşanacağını merak etmiş ve bu konuda kaygı duymuştur. Özellikle kendini sosyal olarak tanımlayan ergenlerin, özgürlük ihtiyaçlarının yeterince karşılanmadığına vurgu yapmaları dikkat çekmektedir.

SONUÇ

Dewey (1938), deneyimi insanın benliği ile içinde bulunduğu dünya arasındaki etkileşime dayalı olarak açıklarken, insanları anlamak için yalnızca kişisel deneyimlerine değil, aynı zamanda diğer insanlarla olan etkileşim deneyimlerine bakmak gerektiğini öne sürmüştür (akt. Wang ve Geale, 2015: 196). COVID-19 Pandemisi kaynaklı “yeni normalin” hayatımıza getirdikleri ya da hayatımızdan çıkardıkları, araştırmacılara derinlemesine araştırılması gereken, merak uyandıran bir deneyim zinciri oluşturmuştur. Bu bağlamda, araştırmadaki ergen deneyimlerinin ilk halkası, onların aile bireyleri ile olan sosyal etkileşim deneyimleridir. COVID-19 Pandemisi ile birlikte gelen sosyal izolasyon ve karantina süreçleri, ergenlerin aileleri ile evde daha fazla vakit geçirmesine, ilişkilerini güçlendirmelerine, daha önce yapmadıkları aktiviteleri birlikte yapma fırsatına, pandeminin getirdiği korku ve belirsizlik atmosferi içinde biraz daha güvende hissedebilmelerine, eve kapanmanın ve uzaktan eğitimin yarattığı problemler ile birlikte baş etmelerine fırsat yaratmıştır. Ergenlerin ifadelerinden, pandemide yaşanan tek olumlu etkileşim deneyiminin, aile bireylerinden alınan destek ve empati ile birbirlerine karşılıklı olarak bağlanmaları olduğu anlaşılmıştır. Bu durum ergenlerin aile olarak ilişkilerini güçlendirmelerine ve onlarla –kimisi için ilk defa deneyimlenmiş olan- nitelikli vakit geçirme eylemine imkân sağlamıştır. Aile bireylerinin, özgürlüklerin kısıtlandığı bir dönemde normalden daha fazla bir arada olması, etkileşimlerinde çatışma yaratacak birçok sebebe yol açmıştır. Bu sebeplerin başında, ergenlerin gerek online eğitim nedeniyle gerekse boş zaman aktivitesi olarak ekran başında geçirdikleri sürenin artması gelmektedir. Katılımcı ergenlerin hepsi ekran başında normalde olduğundan daha fazla vakit geçirdiğini, bunun ebeveynleri ile çatışma yaşamalarına sebep olduğunu bildirmiştir. Ergenlerin ontolojik güvenliklerini yitirdikleri bir dönemde bu durumdan uzaklaşmak ya da içinde buldukları gergin ortam ile baş edebilmek için sanal eğlence ya da sanal iletişim araçlarına başvurdukları görülmüştür.

Ergenlerin yaş değişkenine göre deneyimlerde bir farklılık görülmüştür. Katılımcılarda 14-15 yaş arası ergenlerin ebeveynleri ekran başında geçen süreye bir sınırlama getirmiş; 15 yaş üstü ergenlerin ebeveynleri ise herhangi bir sınırlama koymayı

denememiş ya da ebeveynlerin getirmek istediği sınırlama “sözde” kalmıştır. Sınırlama getirilmemiş katılımcılardan birkaçı, pandeminin olağandışı durum olması nedeniyle, ebeveyni tarafından kendisine tolerans gösterildiğini, internet kullanımı konusunda kendisine normalde olmayacak izinlerin verildiğini, ebeveynin kendisinin de normalden daha fazla ekran başında zaman geçirdiğini, kendisine sınırlama koyulmasının tutarsız olacağını ifade etmiştir. Ergenlerin cinsiyetlerine göre en fazla zaman ayırdıkları ekran içeriği, erkeklerde oyun, dizi-film ve sosyal medya; kadınlarda sosyal medya ve dizi-film olarak belirlenmiştir.

Pandemide ergenlerin ebeveynleri ile çatışmasına, ergenlerin değişen beslenme alışkanlıkları, uyku düzenleri, ders çalışma davranışları, online derslere katılım durumları, kardeşleri ile olan ilişkilerinin de sebep olduğu görülmüştür. Değişen beslenme alışkanlıkları bağlamında, ergenlerin bir kısmı abur cubur tüketimleri arttığı için, bir kısmı ise düzenli öğünlerle beslenmediği için ebeveyni ile çatışmıştır. Uyku düzenleri bağlamında ise ergenlerin çoğu pandemide geç yattığı için erken saatlerde uyanmadığını, bunun da ders çalışma davranışlarını olumsuz etkilediğini bildirmiştir. Ergenler kardeşleri ile birçok sebepten çatışabildiğini bu çatışmaya ebeveynlerinin müdahale ederek dâhil olduğunu aktarmıştır. Araştırmada bir diğer etkileşim deneyimi olarak, pandemide aile bireylerinin kişisel sorunlarını birbirlerine yansıttıkları, dışarı çıkamamanın, sosyalleşememenin, ders çalışamamanın kişisel bir problem dahi olsa iletişimde gergin ve agresif davrandıkları; bu durumun da bir diğer bireye mutlaka yansıtıldığı görülmüştür. Eve tam kapanma, ebeveynlere çocuklarıyla etkileşim kurmak için daha fazla zaman sağlamıştır, bu da özellikle kriz koşullarında daha fazla bilgi ve baş etme yollarını ön görmeye zorlamıştır. Ayrıca ebeveyn penceresinden bakıldığında, birden fazla role aynı anda girme (örneğin uzaktan çalışma, ebeveynlik, partner olma, evde eğitime katkı sağlama) ebeveynlerin kaynaklarını ve sınırlarını zorlayabilir, kaosu artırabilir ve olumlu ebeveynlik süreçlerine katılma yeteneklerini sınırlayabilir. Kısacası, pandemi ve bunun sonucunda ortaya çıkan toplumsal müdahaleler, hem ebeveyn hem çocuk penceresinden bakıldığında günlük aile yaşamını önemli ölçüde kesintiye uğratmıştır.

Araştırma bulgularına göre, ergenlerin aile içi sosyal etkileşim deneyimlerinde toplumsal cinsiyetler rollerine bağlı farklılıklar vardır. Çatışma bağlamında bu etkileşime bakıldığında kız çocukları ebeveynleri ile ev işlerinin paylaşımı noktasında daha fazla çatışmaya girmiştir. Pandemi yalnızca annelerin ev işi yükünün artmasında değil, kız çocuklarının da ev işi yüküne daha fazla dahil edilmesinde rol oynamıştır. Normalde olduğunda daha fazla ev içi işlere dahil edilen ergenler kız çocukları olmuştur. Bu durum anne-çocuk, abla-kız kardeş çatışmasına yol açan bir durumdur. Bu bağlamda COVID-19 Pandemisinin kız çocukları için ev içinde, erkek çocuklarına kıyasla daha fazla çatışma arttırıcı ve baskı yaratıcı deneyime yol açtığı görülmüştür.

Ergenlerin COVID-19 Pandemisi boyunca deneyim zincirlerinde bir diğer önemli halka kardeşleri ile olan sosyal etkileşim deneyimidir. Ergenler zorunlu olarak eve kapandıklarında ebeveynlerinden belki de daha fazla yüz yüze etkileşime geçtiği kişiler kardeşleri olmuştur. Araştırma bulgularına göre, ergenlerin pandemide kardeşleri ile çatışma yaşamasına, öncelikle kişisel alanın ihlal edilmesi sebep olmuştur. Özellikle kendinden yaşça küçük kardeşe sahip ergenlerin en sık dile getirdiği çatışma sebebi, online ders esnasında ya da ders çalışırken, arkadaşları ile görüşmesi esnasında, oyun oynarken, dizi-film izlerken kardeşi tarafından rahatsız edilmesidir. Ergen anlatılarından anlaşıldığı üzere bu durum çoğu zaman aile içinde ebeveynlerin de dahil olduğu bir çatışma ortamı yaratmıştır. Görüşmeler esnasında ergenler kardeşleri ile olumsuz etkileşim deneyimlerini sık sık dile getirse de bir tarafın desteğe ihtiyacı olması halinde empati geliştirebildikleri, iş birliği kurdukları ve özellikle yaşça büyük kardeşin diğerine problem çözme ve yol gösterme, rehberlik etme davranışında bulunduğu görülmüştür.

Ergenlerin pandemi süresince, günlük sosyal faaliyetleri ve eğlence rutinleri bozulmuş, en başta akran etkileşimleri bu durumdan etkilenmiştir. Ergenler sanal iletişim araçları ile akran iletişimi kurmaya daha fazla yönelmiş, bu durum ise internette daha fazla zaman harcamalarına yol açarak, problemleri internet kullanımı için risk yaratmıştır. Katılımcı ergenlerden bir kısmı sanal iletişim araçlarını pandemi süreci ile baş etme yöntemi olarak kullandığını bildirmiştir. Yoğun akran etkileşiminde bulunan ergenler dahi sanal yolla kurulan iletişimin yüz yüze olan iletişim gibi olmadığını, fiziksel olarak da bir arada olmayı özlediklerini, birlikte dışarıda vakit geçirmeyi özlediklerini,

COVID-19 hakkında konuşmanın onları sıkıldığını fakat bunun dışında konuşacak yeni konular da bulamadıklarını, pandemide sanal iletişimin bir süre sonra bıkkınlık verdiğini, iletişim kurmayı azalttıklarını ya da tamamen bitirdiklerini “asosyalleştim”, “yalnızlaştım”, “içime kapandım” gibi ifadelerle aktarmışlardır. Ergenler normale dönüş sürecinde, akran etkileşimlerinin kaldıkları yerden devam etmediğini; çoğu arkadaşlıklarının bitmiş olduğunu, normale döndüklerinde çevrelerinin daraldığını fark ettiklerini bildirmişlerdir. Ergenlerin sanal iletişimi, erkeklerin daha çok oyun oynayarak; kadınların ise sosyal medyayı kullanarak gerçekleştirdiği görülmüştür. Pandemide, sosyal etkileşim biçimlerinden biri olarak rekabetin, araştırmaya katılan ergenlerin akranları arasında gerçekleşmediği, en azından ergenlerin bunu artık hissetmediği keşfedilmiştir. Ergenler, okul ve sınıf ortamında olmamanın, online eğitimde akademik motivasyonun düşmesinin, online derslere öğrenci katılımının olmamasının, interaktif öğrenim sürecinin bitmesinin, akranları ile olan rekabetini bitirdiğini belirtmiştir.

Öğretmenler, okul çağındaki her çocuk için olduğu gibi ergenler için de akademik hayatın birincil rehberi olarak, kimi zaman rol model olarak, ergenlerin sosyal etkileşim ağındaki önemli kişilerdir. Araştırma bulgularına bakıldığında, COVID-19 Pandemisi sürecinde, hiçbir ergenin bütünüyle olumlu bir öğretmen-öğrenci ilişkisi deneyimlemediği görülmüştür. İlkine çıkan bulgu, ergenlerin interaktif etkileşimden yoksun kaldığına dairdir. Pandemide uygulanan online eğitim-öğretim sürecinde, yalnızca öğretim kaynaklarını öğrenciye sağlamak yeterli olmamıştır. Daha fazla öğretmen-öğrenci iletişimi ve hem öğretmen hem öğrenci tarafından anında geri bildirim ihtiyacı duyulmuştur. İkincisi, ergenlerin bir öğrenci olarak öğretmeni ile etkileşiminde en çok; göz temasına, fiziksel oradalığa, sınıf ortamına ve kurallarına, otorite figürünün varlığına ihtiyaç duyduğu saptanmıştır. Ergenlerin öğretmenleri ile etkileşimine ket vuran bu faktörlerin en belirgin sonucu, ergenlerin okula aidiyet duygularını yitirmelerine, akademik kaygılarının tetiklenmesine ve ders çalışma motivasyonlarının kaybetmelerine yol açmış olmasıdır. Bu durum, toplumsal gruplar için kolektif değerlerin korunmasında fiziksel bir aradalığın ve yüz yüze etkileşimin önemini öne çıkarır niteliktedir.

Bu araştırmaya göre, COVID-19 Pandemisi ergenlerin çeşitli açılardan ve çeşitli sebeplerle kaygılanmalarına yol açmıştır. Öncelikle virüsün sağlığımıza ilişkin yarattığı risk ile ilgili kaygı kaçınılmazdır. Beck göre (2011: 22-23), riskler toplumların geleceğe yönelik endişeleri aracılığıyla sosyal olarak inşa edilebilmektedir; bilgi değiştirilebilir, büyütülebilir, dramatize edilebilir, küçültülebilir ya da kanalize edilebilir ve bu nedenle sosyal tanımlara açıktırlar. Televizyon kanallarında ve sosyal medyada gösterilen hasta veya ölmekte olan insanlar, çevrelerinde virüse yakalanan insanların yaşadıkları zorluklar, aşı ile ilgili belirsiz söylemler ergenlerde korku ve kaygıya yol açmıştır. Pandemi ile ilgili gerçek ve doğru bilgilerin yanında asılsız iddialar ve komplo teorileri medyada yer almıştır. Başta doktorlar olmak üzere psikologlar, sosyologlar, eğitmenler, ekonomistler gibi meslek gruplarından uzmanlar kriz süreci hakkında bilgi aktarmış ve karantina boyunca bu sürecin nasıl daha az hasarla atlatılabileceği hakkında tavsiyelerde bulunmuştur. Katılımcı ergenlerin tamamı her gün mutlaka pandemi hakkında çeşitli kaynaklardan habere maruz kalmış ve her gün çevresindeki insanlarla bu konuda konuşmuştur. Bu atmosfer içinde kafalarının karıştığını, öngörülemez ve belirsiz bir geleceğin kaygılı hissettirdiğini belirtmişlerdir. “Risk altındayız!” kavramı korku kültürünün yaratılmasında büyük önem oynamaktadır. Böyle bir toplumda giderek artan tehlike çanları duyulur. Burada dil çok önemli bir yere sahiptir. Var olan olayın her parçasını ölüm kalım meselesi haline getirmek dil ile sağlanır (Furedi, 2017: 15).

Ergenlerin sağlıklarına ilişkin kaygılı olmalarına yol açan bir başka sebep ise pandemi ile birlikte değişen alışkanlıklardır. Çoğu beslenme ve uyku problemi yaşamış, hareketsiz kalmaya ve abur cubur tüketmeye bağlı kilo almış, fiziksel ve zihinsel olarak yorgun hissetmeye daha yatkın hale gelmişlerdir. Normale dönüş sürecinin başladığı ve okulların yüz yüze eğitime döndüğü haftaların başında, ergenlerin çoğu pandemiye yaşadıkları fiziksel değişimlerinden ve edindikleri alışkanlıklardan rahatsız olduklarını bildirmiştir.

Pandemide ergenlerin eğitimlerine ilişkin kaygılanmalarına yol açan ilk deneyim aniden uzaktan eğitim sürecine geçilmiş olmasıdır. Uzaktan eğitim sürecinde öğrencinin direkt olarak bir otorite fiğrne bağlı olmaması, okul ve sınıf ortamının olmaması ve öz

kontrolün gerekliliği ergenlerin bocalamasına ve akademik düşüş yaşamasına yol açmıştır. Bu düşüşle birlikte rehber olarak öğretmeninden uzak olması var olan akademik kaygılarını tetiklemiştir. Pandemi ile yüz yüze eğitimden yoksun kalan ergenler, okul çatısı altında eğitim görmeyen aynı zamanda sosyal bağlar kurmayı ve bu bağları pekiştirmeyi sağladığını; pandemi ile bunun eğitim sürecinde ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu fark ettiklerini bildirmişlerdir. Sanal sınıf ortamında ya da sanal iletişim kanallarında aynı sosyal bağların kurulmadığını ifade etmişlerdir. Özellikle senenin sonunda LGS/YKS gibi Türkiye geneli yapılan lise ve üniversitelerini belirleyecek olan önemli sınavlara hazırlanan öğrencilerin eğitim kaygısının diğer kaygıların önüne geçtiği görülmüştür. Bunların yanı sıra ergenler eğitim kaygılarını dile getirirken, en çok motivasyon eksikliğine, dikkat dağınıklığına ve zamanı yönetmenin güçlüğüne vurgu yapmıştır.

Giddens (2020) ontolojik güvenlik olgusunu, bireylerin gündelik hayatlarının rutinleri üzerinde bir kontrol duygusu veren aynı zamanda dünyanın ve günlük olayların bir tür bilinçsiz öngörülebilirliği ve sürekliliği olarak açıklamaktadır. İnsanların her gün yeniden ve etkili bir şekilde işlev görmesini sağlayan şey budur. Ontolojik güvenlik duygusunun bozulması, ontolojik kaygılara neticesinde ise davranışsal düzensizliklere yol açacaktır. Araştırma sonuçlarına göre, ergenler pandemi süresince gündelik hayatlarına ve gündelik sorumluluklarına dair sürekli bir erteleme ya da sorumluluklarını yerine getirmeme gibi davranışlarda bulunmuşlardır. Ontolojik kaygının bariz bir göstergesi olarak, davranışsal düzensizlik pandemi boyunca ergenlerin ders çalışma/sınava hazırlama sorumluluklarını üzerlerine almalarını engellemiştir.

Ergenlerde sosyal kaygının temeli elbette ki pandemide uygulanan sosyal izolasyon olmuştur. Kimi ergenler sosyal izolasyonu bir cezaevine kapatılmaya, cezaevinde yaşamaya benzetmiştir. Özgürlüklerinin kısıtlanmasından ve bunun kalıcı olması endişesinden söz ederken, cezaevi metaforu ile evde kalmanın, sosyal izolasyonun yarattığı kaygıya vurgu yapmışlardır. Her gün birlikte vakit geçirdiği akranlarından uzaklaşmak, sanal iletişim yollarının yeterli olmayışı, ev içinde arkadaşlarıyla özel konuları konuşamamak, normale dönülse dahi akranlarına eskisi kadar yakın olup

olamayacağını bilememek ergenlerin pandemi sürecinde kaygılandığı konular olarak öne çıkmıştır.

KAYNAKÇA

- Adalı, T., Koyuncu Y., & Türkyılmaz A. S. (2021). Surveys in COVID-19 and Post COVID-19 Days, Hacettepe University Institute of Population Studies and the United Nations Population Fund Turkey Country Office, Ankara.
- Ager, A., Akesson, B., Stark, L., Flouri, E., Okot, B., McCollister, F., Boothby, N. (2011). The Impact of The School-based Psychosocial Structured Activities (PSSA) Program on Conflict-affected Children in Northern Uganda. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 52, 1124–1133.
- Akgül, M. & Can, E. N. (2021). Risk Toplumu Bağlamında Covid-19 Haberlerine Yönelik Bir İnceleme. *OPUS International Journal of SocietyResearches*, 17 (33) , 535-564.
- Aksoy, A., Temel, F., (2001). *Ergen ve Gelişimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Arslantürk, Z., Amman, T.,(2013). *Sosyoloji*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Atlas Dergisi. (2020, 17 Ağustos). COVID-19 Salgını Kronolojisi. Erişim adresi: <https://www.atlasdergisi.com/gundem/covid-19-salgini-kronolojisi.html>
- Aydın, B. (2005). *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*. İstanbul: Nobel Basım.
- Bakioğlu, B. ve Çevik, M. (2020). COVID-19 Pandemisi Sürecinde Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitime İlişkin Görüşleri. *Turkish Studies*, 15, 109-129.
- Bal, H. (2017). *Sosyolojide Yöntem ve Araştırma Teknikleri*. 3.baskı, İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Beck, U. (2011). *Risk Toplumu Başka Bir Modernliğe Doğru* (1. Basım). (K.Özdoğan, ve B.Doğan, Çev.). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Berger, P. L. ve Luckmann, T. (2018). *Gerçekliğin Sosyal İnşası: Bir Bilgi Sosyolojisi İncelemesi*. (V. S. Öğütle, Çev.) İstanbul: Paradigma Yayınları.

- Berger, R., Gelkopf, M. (2009). School-based Intervention for The Treatment of Tsunami-related Distress in Children: A Quasi-randomized Controlled Trial. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 78(6), 364–371.
- Bergin, C. & Bergin, D. (2009). Attachment in The Classroom. *Educational Psychology Review*, 21, 141-170.
- Bozkurt, A.(2020). Koronavirüs (Covid-19) Pandemisi Sırasında İlköğretim Öğrencilerinin Uzaktan Eğitime Yönelik İmge Ve Algıları: Bir Metafor Analizi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*,6(2), 1- 23.
- Bozkurt, Y., Zeybek, Z., Aşkın, R. (2020). COVID-19 Pandemisi: Psikolojik Etkileri ve Terapötik Müdahaleler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(37),304-318.
- Brody, G. H., Stoneman, Z. (1993). Sibling Temperaments, Conflict, Warmth, and Role Asymmetry. *Child Development*, 64(6), 1786–1800.
- Bruns, D. P., Kraguljac, N. V., Bruns, T. R. (2020). COVID-19: Facts, Cultural Considerations, and Risk of Stigmatization. *Journal of Transcultural Nursing: Official Journal of The Transcultural Nursing Society*, 31, 326–332.
- Carvalho, S. ve S. Hares. (2020). Six Ways COVID-19 Will Shape the Future of Education. Center for Global Development.
- Chaturvedi, K., Vishwakarma, D. K., & Singh, N. (2021). COVID-19 and Its Impact On Education, Social Life And Mental Health Of Students: A Survey. *Children And Youth Services Review*, 121, 105866.
- Cheng, S. K., Wong, C. W., Tsang, J., & Wong, K. C. (2004). Psychological Distress and Negative Appraisals in Survivors of Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS). *Psychological Medicine*, 34(7), 1187-1195.

- CNNTÜRK. (2020, 31 Aralık). “Salgın Ne Zaman Sona Erecek?” Erişim Adresi: <https://www.cnnurk.com/turkiye/salgin-ne-zaman-sona-erecek-prof-dr-mehmet-ceyhandan-dikkat-ceken-sozler> (16 Haziran 2022).
- Coakley, J. (1993). Sport and Socialization. *Exercise and Sport Sciences Reviews*, 21(1),169-200.
- Coyne, L.W.,Gould, E.R., Grimaldi, M., Wilson, K. G., Baffuto, G., Biglan, A. (2020). First Thingsfirst: Parent Psychological Flexibility and Self-Compassion During COVID-19, *Behavior Analysis in Practice*, 14, 1092-1098.
- Creswell, J. W. (2016). Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni. (M. Bütün, Ve S. Demir, Çev.) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çelen, N. (2011). Ergenlik ve Genç Yetişkinlik, İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Çelik, F. ve Diker, E. (2021). Covid-19 Sürecinde Depresyon, Stres, Gelişmeleri Kaçırma Korkusu ve Zorlayıcı Madde Kullanımı Arasındaki İlişkiler, *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi*, 8 (1), 17-43.
- Derman, O. (2008). “Ergenlerde Psikososyal Gelişim”, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Ergen Sağlığı II. Sempozyum Dizisi, 68, 19-21.
- Dewey, J. (1938). Experience and Education. New York: Collier.
- Di Giorgio, E.,DiRiso, D., Mioni, G., & Cellini, N. (2020). The İnterplay Between Mothers’ And Children Behavioral and Psychological Factors During COVID-19: An ItalianStudy. *European Child & Adolescent Psychiatry*,30(9),1401-1412.
- DSÖ. Coronavirus Disease (COVID-19) Advice For The Public. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public> (Erişim: 2 Şubat 2022).

- Duraku, Z. H.,Hoxha, N.,(2020). The Impact of COVID-19, School Closure, And Social Isolation On Gifted Students' Well-Being and Attitudes Toward Remote (Online) Learning.
- Ehrich J.,Namazova-Baranova L., Pettoello-Mantovani M., (2016).“Diversity of Child Health Care in Europe: A Study of The European Paediatric Association/Union Of National European Paediatric Societies and Associations”. *J Pediatr*, 177:1-10.
- Feldman, R. S. (2009). *Physical Development in Adolescence, Part 5, Child Development, Fifth Edition*, Prentice Hall.
- Ferreira, C. M., Sá, M. J., Martins, J. G., ve Serpa, S. (2020). The COVID-19 contagion–pandemic dyad: A view from social sciences. *Societies*, 10(4), 77.
- Furedi, F., (2017). *Korku Kültürü*, (Çev. B. Yıldırım), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Garrison, R.C. Garrison K. C. (1965). Ergenliğin Anlamı ve Tarihsel Gelişimi (Çev. U. Öner), *A.Ü.E.B.Fak. Dergisi*, 17,1, 87-97.
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji* (Cev. Güzel, C.). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Giddens, A., (2020). *Modernliğin Sonuçları*(Çev.Kuşdil, E.).İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Götznger, F., Santago-García, B., Noguera-Julán, A., Lanaspá, M., Lancella, L., ve Carducci, F. (2020). COVID-19 in Children And Adolescents In Europe: A Multinational, Multicentre Cohort Study. *Lancet Child Adolescent Health*, 4, 653-661
- Gülsoy, S., Kahya, Y., (2021). *Arkadaşlık ve Gençlik Sosyolojisi*. Ankara: Pegem.
- Hall, G.(1904).*Adolescence*. New York Appleton.
- Heise, G. (2021, 27 Nisan). The COVID variant from India: What we know so far. DW. Erişim Adresi: www.dw.com/en/the-covid-variant-from-india-what-we-know-so-far/a-57313664.

- Hill, J. (1983). Early Adolescence: A framework. *Journal of Early Adolescence*,3,1-21.
- Holt-Lunstad, J., (2007). The Potential Public Health Relevance of Social Isolation and Loneliness: Prevalence, Epidemiology, and Risk Factors, *Public Policy & Aging Report*, Volume 27, Issue 4, 127–130.
- Kalaylıoğlu, Y.(2020). Türkiye’de COVID-19 Etkilerinin Toplumsal Cinsiyet Açısından Değerlendirilmesi, UN Women. Erişim Adresi: https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/73989_rgaexecutivesummaryturkish.pdf
- Karataş, Z. (2020). COVID-19 Pandemisinin Toplumsal Etkileri, Değişim ve Güçlenme. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 4(1),3-15.
- Kıran, E. (2020). COVID-19'un Sosyal Etkileri İle İlgili nemli Konular. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19, 752-766.
- Koçak, Z. ve Harmancı, H. (2020). Covid-19 Pandemi Sürecinde Ailede Ruh Sağlığı. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (5), 183-207.
- Lam, L.,Peng, Z.-w., Mai, J.-C., Jing, J., (2009). Factors Associated with Internet Addiction Among Adolescents. *Cyberpsychology Behavior*, 12, 551-555.
- Lau, J.,Yang, X., Tsui, HY., Pang, E., Wing, YK. (2006). Positive Mental Health-Related Impacts Of The Sars Epidemic On The General Public In Hong Kong And Their Associations with Other Negative Impacts. *J. Infect*, 53, 114–124.
- Magis-Weinberg, L., Gys, C., Berger, E., Domoff, S., Dahl, R. (2021). Positive and Negative Online Experiences and Loneliness in Peruvian Adolescents During The COVID-19 Lockdown. *Journal of Research on Adolescence*, 31, 617–633.
- Maulana, R., Opendakker, M., Bosker, R. (2014). Teacher-student Interpersonal Relationships Change and Affect Academic Motivation: A Multilevel Growth Curve Modelling. *The British Journal of Educational Psychology*, 84, 459– 482.

- Merriam, S. B. (2015). Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber. (Çev. S. Turan), Ankara: Nobel Akademik Yayınları.
- Metin, Ö., ve Üstün, E. (2010). Reflection Of Sibling Relationships Into The Kinetic Family Drawings During The Preschool Period. *Procedia-Socialand Behavioral Sciences*, 2(2), 2440-2447.
- McHale, S. M., Updegraff, K. A., Tucker, C. J., & Crouter, A. C., (2000). Step in Or Stayout? Parents' Roles in Adolescent Siblings' Relationships. *Journal Of Marriage And Family*, 62(3), 746–760.
- Milevsky, A., & Levitt, M. J., (2005). Sibling support in early adolescence: Buffering and compensation across relationships. *European Journal of Developmental Psychology*, 2(3), 299–320.
- Milevsky, A., (2005). Compensatory Patterns Of Sibling Support İn Emerging Adulthood: Variations İn Loneliness, Self-Esteem, Depression And Life Satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22(6), 743–755.
- Noller, P., (2005). Sibling Relationships İn Adolescence: Learning and Growing Together. *Personal Relationships*, 12(1), 1–22.
- Oakley, A., (1998). Women's Studies in British Sociology: To End at Our Beginning, *The British Journal of Sociology*, 40(3), 441-470.
- Oberle, E., Schonert-Reichl, K.A., Zumbo, B.D., (2011). Life Satisfaction in Early Adolescence: Personal, Neighborhood, School, Family, and Peer Influences. *J. Youth Adolescence*, 40, 889–901.
- Orhan, F., Yılmaz, B., Zeren, G. (2020). COVID-19 Sürecinde Uzaktan Öğretme Süreci İle İlgili İlk ve Ortaöğretim Öğrencilerinin Algıları ve Duygularına Yönelik Bir Analiz. Tübitak.
- Pala, K. (2020). "Türkiye'de Covid-19 Pandemisi", Covid-19 Pandemisi Altıncı Ay Değerlendirme Raporu, Türk Tabipleri Birliği. Erişim Adresi: https://www.ttb.org.tr/kutuphane/covid19-rapor_6/covid19-rapor_6_Part15.pdf

- Petersen, AC. (1988). Ergen gelişimi. MR Rosenzweig & LW Porter (Eds.), Annual Review of Psychology, 39, 583–607.
- Picou, J. S. & Marshall, B. K. (2007). Social Impacts Of Hurricane Katrina On Displaced K12 Students And Educational Institutions in Coastal Alabama Counties: Some Preliminary Observations. Sociological Spectrum, 27.
- Poyraz, T., Zorlu, A., Şahin, B., Arıkan, G., (2003). Üniversite Gençliğinin Güncel Sorunlara Bakışı: H.Ü. Sosyoloji Bölümü Öğrencileri Örneği, 20, 1-32.
- Rajkumar R. P. (2020). COVID-19 and Mental Health: A Review of The Existing Literature. *Asian Journal of Psychiatry*, 52, 102066.
- Ryan, R.M., Stiller, J.D., Lynch, J.H.,(1994). Representations of Relationships to Teachers, Parents, and Friends as Predictors of Academic Motivationand Self-Esteem. *J. Early Adolescence*,14, 226–249.
- Prasso, S. (2019). China’s Divorce Spike Is A Warning To Rest Of Locked-Down World, Bloomberg Businessweek, Erişim Adresi: <https://www.bloombergquint.com/businessweek/divorces-spike-in-china-after-coronavirus-quarantines>
- Sayer, A. (2017). Sosyal Bilimde Yöntem: Realist Bir Yaklaşım. (Çev. S. Gürses)İstanbul: Küre Yayınları.
- Semerci, B. (2012). Artık Büyüdüm Ergen Ruh Sağlığı. İstanbul: Alfa kitabevi.
- Schoeman, D. ve Fielding, B. C. (2020). Coronavirus Envelope Protein: Current Knowledge. *Virology Journal*, 16(69), 2-22.
- Schwartz, H. L., Holloway, E. L., (2014). "I Become A Part Of The Learning Process": Mentoring Episode Sandindivi Dualized Attention İn Graduate Education. *Mentoring & Tutoring: Partnership in Learning*, 22, 38-55.
- Sneader, K.,&Singhal, S., (2020). Beyond Coronavirus: The Path to The Next Normal. McKinsey & Company. Erişim Adresi:

<https://www.mckinsey.com/industries/healthcare-systems-and-services/our-insights/beyond-coronavirus-the-path-to-the-next-normal>.

Sparks, S. (2019). Why Teacher-Student Relationships Matter: New Findings Shedlight On Be Stapproaches. Education Week. Erişim Adresi: <https://www.edweek.org/teaching-learning/why-teacher-student-relationships-matter/2019/03>.

Steinberg, L. (2007). Adolescence. (F. Çok, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.(Orijinal yayın tarihi, 1985).

T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü(2020a). COVID-19 (Sars-Cov-2 Enfeksiyonu) Genel Bilgiler, Epidemiyoloji Ve Tanı, Ankara: Bilimsel Danışma Kurulu Çalışması.

T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü(2020b). COVID-19 (Sars-Cov-2 Enfeksiyonu) Haftalık Durum Raporu, Ankara: Bilimsel Danışma Kurulu Çalışması.

Taylor, S. (2019). The Psychology Of Pandemics: Preparing For The Next Global Outbreak Of Infectious Disease. Newcastle Upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.

Terada, Y. (2020, June). COVID-19's Impact on Students' Academic and Mentalwell-being. George Lucas Educational Foundation. Erişim Adresi: <https://www.edutopia.org/article/covid-19s-impact-students-academic-and-mental-well-being>

Tetik, A.(2020). COVID-19 Salgınında Aile İlişkileri Kalitesine Sosyal İlişkiler Modeli Yaklaşımı: COVID-19'un Merkeziliyeti, Algılanan Farklılık ve Öz-Kontrol. Tübitak.

Tuna, M. (2021). Pandeminin Sosyolojisi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 24(2), 320-348.

- TÜİK, (2019). Çocuk İşgücü Araştırması. Erişim Adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Child-Labour-Force-Survey-2019-33807>
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yörükoğlu, A.(2000). Gençlik Çağı. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Umaç, E. H. & Aydın, A. (2021). COVID-19 Salgınında Ergenlerin Sağlığının Korunması ve Sürdürülmesi: Annelerin Perspektifinden. Çocuk Dergisi, 21 (1), 68-73.
- United Nations International Children's EmergencyFund. (2020). UNİCEF Calls For Averting A Lost Generation As COVID-19 Threatens To Cause Irreversible Harm To Children's Education, Nutrition And Well-Being. Erişim adresi: <https://www.unicef.org/press-releases/unicef-calls-averting-lost-generation-covid-19-threatens-cause-irreversible-harm>
- Uzun, S. (2020, 24 Nisan). "Salgının Belirsizliği Huzursuzluğu Artırdı" Hürriyet Gazetesi. Erişim Adresi: <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/sibel-bagci-uzun/salginin-belirsizligi-huzursuzlugu-artirdi-41501744>.
- Üstün, Ç. ve Özçiftçi, S. (2020). COVID-19 Pandemisinin Sosyal Yaşam Ve Etik Düzlem Üzerine Etkileri: Bir Değerlendirme Çalışması. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 25(1), 142-153.
- Velavan, T. P., & Meyer, C. G. (2020). Mild Versus Severe COVID-19: Laboratory Markers. *International Journal of Infectious Diseases*, 95, 304-307.
- Zhou S.J, Zhang L.G, Wang L.L, (2020). Prevalence And Socio-Demographic Correlates Of Psychological Health Problems in Chinese Adolescents During The Outbreak Of COVID-19. *European Child & Adolescent Psychiatry*. 29, 749-758.
- Zinn, J.O., (2021). Conclusions: Towards a Sociology of Pandemics and Beyond. *Current Sociology Monography*, 69, 603-617.

- Wang, C., Geale, S. K., (2015). The Power of Story: Narrative Inquiry As A Methodology In Nursing Research. *International Journal of Nursing Sciences*, 2, 195–198.
- Wang, D., Hu, B., Hu, C., Zhu, F., Liu, X., Zhang, J. vd. (2020). Clinical Characteristics of 138 Hospitalized Patients With 2019 Novel Coronavirus–Infected Pneumonia in Wuhan, China. *JAMA*, 323(11), 1061-1069.
- Wang, L.(2021). Restaging COVID-19: Material Culture, Ontological Security, and Liminality in a Time of Pandemic. *FrameWorks: A Journal of Undergraduate Research in The Interdisciplinary Humanities*, 2, 9-23.
- Ward, M. E., Peters, G. ve Shelley, K. (2010). Student and faculty perceptions of the quality of online learning experiences. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 11, 3, 57-77.
- Wildon, J. (2020, 20 Mayıs). Who Director Tedros Adhanom to Address Tech Conference on Coronavirus Pandemic. Deutsche Welle. Erişim Adresi: <https://www.dw.com/en/who-director-tedros-adhanom-to-address-tech-conference-on-coronavirus-pandemic/a-53510711>

EK 1. Orijinallik Raporu

EK 2. Etik Kurul İzni

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük

Sayı : E-35853172-300-00002139943
Konu : Etik Komisyon İzni (Didem TUNÇYÜREK)

18.04.2022

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 23.03.2022 tarihli ve E-12908312-300-00002101682 sayılı yazınız.

Enstitünüz Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden **Didem TUNÇYÜREK**'in Prof. Dr. Tuğça POYRAZ danışmanlığında hazırladığı "14-18 Yaş Arasındaki Ergenlerin Covid-19 Pandemisi Sürecinde Sosyal Etkileşim Deneyimleri" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 12 Nisan 2022 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Vural GÖKMEN
Rektör Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: CD739AD0-5200-40F7-9A5A-F814E51B63EE

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/hu-ebys>

Adres: Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara

Bilgi için: Çağla Handan GÜL

E-posta: yzarimd@hacettepe.edu.tr İnternet Adresi: www.hacettepe.edu.tr Elektronik

Bilgisayar İşletmeni

Ağ: www.hacettepe.edu.tr

Telefon: 03123051008

Telefon: 0 (312) 305 3001-3002 Faks: 0 (312) 311 9992

Kep: hacettepeuniversitesi@hs01.kep.tr

EK 3. T.C. Sağlık Bakanlığı Covid-19 Bilimsel Araştırma Değerlendirme Komisyonu İzin Yazısı

21.03.2022 22:06

Posta - didem horzum - Outlook

Bilimsel Araştırma Başvurusu

Bilimsel Araştırma Başvurusu <portal@saglik.gov.tr>

5.02.2022 Cmt 10:48

Kime: didemhorzum@outlook.com <didemhorzum@outlook.com>

Sayın İlgili,

Bilimsel Araştırma Platformuna yapmış olduğunuz başvuru incelenmiştir.

Bu çalışmayı yapmanız Bakanlığımızca uygun olarak değerlendirilmiştir. Araştırmanızın gerektirdiği diğer tüm süreçlerin (etik kurul, etik komisyon, faz çalışması, diğer izinler vb.) tamamlanması konusunda araştırmacı/ lar sorumludur.

Açıklama :

Form Adı : Didem Tunçyürek-2022-02-01T23_06_07

Başvuru Formu için [tıklayınız](#).

Başvuru Formunuzu <https://bilimselarastirma.saglik.gov.tr/> adresinden görüntüleyebilirsiniz.

İlginiz ve katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

T.C. Sağlık Bakanlığı

Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Not: Bu ileti Bilimsel Araştırmanızın Değerlendirilmesinin tamamlanması nedeniyle sistem tarafından otomatik gönderilmiştir. Lütfen bu iletiyi cevaplamayınız.

YASAL UYARI:

Bu e-postanın içerdiği bilgiler (ekleri de dahil olmak üzere) gizlidir. T.C. Sağlık Bakanlığı onayı olmaksızın içeriği kopyalanamaz, üçüncü kişilere açıklanamaz veya iletilemez. Bu mesajın gönderilmek istendiği kişi değilseniz (ya da bu e-postayı yanlışlıkla aldysanız), lütfen yollayan kişiyi haberdar ediniz ve mesajı sisteminizden derhal siliniz. T.C. Sağlık Bakanlığı bu mesajın içerdiği bilgilerin doğruluğu veya eksiksiz olduğu konusunda bir garanti vermemektedir. Bu nedenle, bilgilerin ne şekilde olursa olsun içeriğinden, iletimmesinden, alınmasından ve saklanmasından T.C. Sağlık Bakanlığı sorumlu değildir. Bu mesajın içeriği yazarına ait olup, T.C. Sağlık Bakanlığı görüşlerini içermeyecektir.

Bu e-posta bilinen tüm bilgisayar virüslerine karşı taranmıştır.

DISCLAIMER:

This e-mail (including any attachments) may contain confidential and/or privileged information. Copying, disclosure or distribution of the material in this e-mail without the permission of Ministry of Health of Turkey is strictly forbidden. If you are not the intended recipient (or have received this e-mail in error), please notify the sender and delete email from your system immediately. Ministry of Health of Turkey makes no warranty as to the accuracy or completeness of any information contained in this message and hereby excludes any liability of any kind for the information contained therein or for the information transmission, reception, storage or use of such in any way whatsoever. Any opinions expressed in this message are those of the author and may not necessarily reflect the opinions of Ministry of Health of Turkey.

This e-mail has been scanned for all computer viruses known to us.

EK 4. Gönüllü Katılım Formu

GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Değerli Katılımcı,

Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde öğretim üyesi olan Prof. Dr. Tuğça POYRAZ danışmanlığında, tarafımdan yürütülen yüksek lisans tez çalışmasında kullanılan görüşme soruları, 14-18 yaş arası ergenlerin COVID-19 Pandemisi sürecinde sosyal etkileşim deneyimlerine yönelik bilgi alınmasını amaçlamaktadır. Bu araştırma için Sağlık Bakanlığı COVID-19 Bilimsel Araştırma Değerlendirme Komisyonu ve Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonundan gerekli izinler alınmıştır. Araştırma kapsamında katılımcılarla en fazla 60 dakika sürecek bir görüşme yapılacaktır. Görüşme ses kaydına alınacak, daha sonra araştırmacı tarafından yazıya dökülecektir. Gizlilik kuralları çerçevesinde ses kayıtlarınız da ikinci bir kişiyle paylaşılmayacaktır. Çalışmaya katılımınız tamamen gönüllülük esasına dayalı olup, çalışmaya katıldıktan sonra veya çalışmanın herhangi bir aşamasında çalışmadan vazgeçebilirsiniz. Bu durum tarafınıza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir. Araştırmaya katılmayı kabul eden gönüllüler ile mülakat yapılması planlanmaktadır. 18 yaş altı katılımcıların veli onayı gerekmektedir. Bu sebeple 18 yaş altı katılımcıların bir ebeveyninden imza alınacaktır. Bu çalışmaya katılmaya onay vermeden önce veya çalışmaya katıldıktan sonra sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Bu çalışma kapsamında gerçekleştirilecek mülakatta verdiğiniz bilgilerin kullanılmasını daha sonraki süreçte de isteme hakkına sahipsiniz. Araştırmanın kapsamı dışında kalan hiçbir soru sorulmayacak ve özel hayata müdahale edilmeyecektir. Bu çalışmadan elde edilecek veriler bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Bu nedenle mülakat sorularına eksiksiz cevap vermeniz çalışmanın bilimselliği ve güvenilirliği açısından çok önemlidir. Araştırma sonuçlarında kesinlikle isimler kullanılmayacaktır. Araştırma sürecinde karşılaşılabileceğiniz herhangi bir risk bulunmamaktadır. Onay vermeden önce araştırmaya katılım konusunda veya araştırma ile ilgili sormak istediğiniz herhangi bir soru varsa lütfen sormaktan çekinmeyiniz. Araştırma bittikten sonra size verilen telefon ya da e-posta bilgileri ile araştırmacıya ulaşarak soru sorulabilir, sonuçlar hakkında bilgi alabilirsiniz. Değerli vaktinizi ayırarak bu bilimsel çalışmaya katkı sağladığınız için çok teşekkür ederiz.

Katılımcı adı, soyadı:

Katılımcı imzası:

EK 5. Görüşme Soruları

Katılımcının Demografik Bilgileri

- Cinsiyetiniz?
- Yaşınız?
- Kaçınıcı sınıfta okuyorsunuz?
- Hane halkı sayısınız?
- Annenizin eğitim durumu?
- Babanızın eğitim durumu?
- Annenizin mesleği?
- Babanızın mesleği?
- Kardeş Sayısını?
- Kardeşlerinizin eğitim durumu?

1. Kendinizi kısaca tanıtır mısınız?
2. COVID-19 Pandemisi'nden önce bir gününüz nasıl geçiyordu anlatır mısınız? Pandemi bir gününüzü nasıl geçirdiğinizi etkiledi mi? Eğer etkilediyse hayatınızda neler değişti bahsedebilir misiniz?
3. Pandemiden sonra beslenme düzeniniz (öğün sayısı, beslenme sıklığı gibi) ya da beslenme türünüz (dışarıdan-paket beslenmenin ya da evde beslenmenin artması, hazır gıda tüketiminin artması gibi), spor ve hareket sıklığı (düzenli spor yapmak, kilo almak ya da vermek, uyku düzeni, internette geçirdiğiniz süre, sosyal medyayı takip etmenizle değişme, bilgisayar oyunu oynama süresinde değişme ya da dizi izleme gibi internet başında geçirdiğiniz sürede değişme oldu mu?)
4. Pandemi ders çalışmanızı etkiledi mi? Etkilediyse ne yönde etkiledi?
5. Online derslerin sınıf arkadaşlarınızla ya da öğretmenlerinizle ilişkilerinizi etkilediğini düşünüyor musunuz? Nasıl etkiledi?
6. COVID-19 nedeniyle değişen alışkanlıklarınız ya da günlük rutininiz aileniz ile ilişkinizi değiştirdi mi? Bu konu ile ilgili herhangi bir sorun yaşadınız mı?

Örneğin evde sürekli aile bireyleri ile vakit geçirmeniz ilişkilerinizi nasıl etkiledi?

7. COVID-19'un sizi kişisel olarak nasıl etkilediğine dair bir hikâye veya örnek paylaşır mısınız?
8. Derse katılmak ya da ders çalışmak dışında pandemi dönemindeki izolasyon sürecinde zamanınız nasıl geçiyordu?
9. Bu süreçte siz ya da yakın çevrenizden biri COVID-19'a yakalandınız mı?Evet ise: Neler yaşadınız?
10. COVID-19 sürecinde hangi konularda kaygı duyuyorsunuz?
11. Sizce COVID-19 sürecinden fiziksel sağlığınız ne kadar ve nasıl etkilendi?
Olumlu:
Olumsuz:
12. COVID-19 sürecinde belirlenen kurallara (maske, hijyen, sosyal mesafe vb.) ne kadar uyum sağladınız? Bu kurallarda sizi en çok zorlayan hangisiydi? Neden?
13. COVID-19 sürecinde sağlığınız ile ilgili yeni edindiğiniz davranışlar/alışkanlıklar oldu mu? Varsa bunlar neler?
14. COVID-19 Sürecinde belirlenen genel kurallar dışında sizin ya da ailenizin ekstra farklı bir önlem anladığı oldu mu? Bunlar nelerdi?
15. Sizce COVID-19 sürecinden sosyal ilişkileriniz ne kadar ve nasıl etkilendi?
Nasıl bir etki olduğunu anlamama yardımcı olacak örnekler verebilirsiniz.
Olumlu:
Olumsuz:
16. COVID-19 sürecini yönetirken destek aldığınız biri ya da birileri var mıydı?
(Halen alıyor olabilirsiniz bu konuda açıklayıcı örnekler verir misiniz?)
17. COVID-19 sürecinde güncel bilgi ve haberleri takip ettiniz mi? Halen devam etmekte misiniz? Hangi bilgi kaynaklarına başvuruyorsunuz?
18. COVID-19 sürecinde ekonomik anlamda bir sorun yaşadınız mı?
19. COVID-19 sürecini nasıl yönettiğinizi ve bu süreçte yaşadığınız sorunlarla nasıl baş ettiğinizi açıklar mısınız? Örnek verebilirsiniz.
20. COVID-19 süreciyle baş etme yöntemlerinizin size nasıl yardımcı olduğunu daha açık biçimde anlatır mısınız?

Aile Bireyleri ile Etkileşim

21. COVID-19 babanız ile iletişiminizi etkiledi mi?
Evet ise, neler değişti?
Değişmedi ise, babanız ile iletişiminiz nasıldır? Kısaca açıklayın.
22. COVID-19 anneniz ile iletişiminizi etkiledi mi?
Evet ise, neler değişti?
Değişmedi ise, anneniz ile iletişiminiz nasıldır? Kısaca açıklayın.
23. COVID-19 kardeşleriniz ile iletişiminizi etkiledi mi?
Evet ise, neler değişti?
Değişmedi ise, kardeşleriniz ile iletişiminiz nasıldır? Kısaca açıklayın.
24. COVID-19 pandemisi sürecinde sizinle yaşayan hane bireyleri ile iletişiminiz nasıldı?
25. Odanızı paylaştığınız bir aile bireyi var mıydı? Ortak mekan kullanmanın zorlukları ile karşılaştınız mı? Evet ise bununla nasıl baş ettiniz?
26. Evde ne sıklıkla COVID-19 hakkında konuşuluyordu?
27. Aile bireyleri ile konuşmalarınız çoğunlukla hangi konularda oluyordu?
28. İnternet kullanımınız ile ilgili ailenizin belirlediği kurallar var mıydı?
Süre:
İçerik:
Diğer:
29. İnternetin uzun süreli ve sık kullanımını aile içi ilişkilerinizi nasıl etkiledi? Neden?
29.1. Olumlu:
29.2. Olumsuz:
30. Bu süreçte ailenizden biri öğretmeniniz/öğretmenleriniz ile görüşmek istedi mi?
Evet ise: Hangi konularda?
31. COVID-19 sürecinde çevreniz ile etkileşiminiz/iletişiminiz nasıl daha iyi hale gelebilirdi? Nelere ihtiyaç duydunuz?
32. COVID-19 sürecinde ekran başında geçirdiniz süre arttı mı?
Ekran başında geçen sürenizin içeriği ne oluyor? (Ders anlatım videoları, dizi-film, haber, sosyal medya vb.)
33. Ekran başında geçirdiğiniz süre aile içi ilişkilerinizi etkiledi mi? Neden?

34. COVID-19 Pandemisi sürecinde ev ziyaretleri yaptınız mı? Düğün, cenaze vb. törenlere katıldınız mı? Neden? Katıldıysanız ne gibi önlemler aldınız?

Akranlar ile Etkileşim

35. COVID-19 sürecinde arkadaşlarınız ile okul dışı zamanlarda hangi yol/yollarla görüşüyorsunuz?
36. Yaklaşık olarak günde kaç saat görüşüyordunuz?
37. Görüşmelerinizde çoğunlukla hangi konu/konuları konuşuyordunuz?
38. Akranlarınız ile ilişkinizi düşündüğünüzde Covid-19 sürecinde bir değişiklik oldu mu?
Olumlu:
Olumsuz:
39. Yüz yüze eğitime döndükten sonra akranlarınızla ilişkinizde bir farklılık gördünüz mü? Açıklayıcı olması adına örnek verir misiniz?
40. Covid-19 sürecinde sosyal aktivitelere (cafe, gezi, tatil, spor vs.) katılmayı devam ettirdiniz mi?
Hayır ise, bu size nasıl hissettirdi? Sosyal ilişkilerinizi etkiledi mi?

Öğretmenler ile etkileşim

41. Uzaktan eğitim hakkında düşüncelerinizi kısaca açıkla mısınız?
42. Uzaktan eğitim süreci öğretmeninizle olan iletişiminizi değiştirdi mi? Nedenleriyle kısaca açıkla mısınız?
43. Öğretmenleriniz ile ders dışı konuları paylaşmak için görüşüyor muydunuz?
Evet ise: Görüşmeleriniz çoğunlukla hangi konularda oluyordu?
44. Bu süreçte herhangi bir öğretmeniniz veliniz ile görüşmek istedi mi?
Evet ise: Çoğunlukla hangi konularda görüştüler?
45. Okula dönüş (Yüz yüze eğitime dönüş) hayatınızı nasıl etkiledi? Açıklayıcı olması adına örnek verir misiniz?
46. Yüz yüze eğitime döndükten sonra öğretmenlerle ilişkinizde bir farklılık gördünüz mü? Açıklayıcı olması adına örnek verir misiniz?
47. Yüz yüze eğitim süreci ile karşılaştırdığınızda uzaktan eğitim sürecinde size düşen görev ve sorumluluklar nasıl değişti? Kısaca açıkla mısınız?

Son olarak,

48. COVID-19 sürecinde geleceğe yönelik neler düşündünüz/düşünüyorsunuz?
Gelecekte beklentileriniz nelerdir? Açıklayınız.
49. COVID-19'un bitmesi halinde hayatınızda zorlanmaya devam edeceğiniz (eskisi gibi olmayacağını düşündüğünüz) şeyler var mı? Varsa bunlar nelerdir?
50. Bitirmeden önce eklemek istediğiniz bir şey var mı?

	<p>[TEZİN ADI]</p> <p>[Öğrencinin Adı SOYADI]</p> <p>[Yılı]</p>	<p></p> <p>Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü</p> <p>[Anabilim Dalı]</p> <p>[Bilim Dalı]</p> <p>[TEZİN ADI]</p> <p>[Öğrencinin Adı SOYADI]</p> <p>[Tezin Türü]</p> <p>Ankara, [Yılı]</p>
--	---	---